

ОДБРАНА

Специјални прилог
Први светски рат и Балкан
90 година касније

Година IV ■ Број 77 ■ 1. децембар 2008. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Интервју

Генерал-мајор Петар Радојчић

Професионализација
Војске

БУДИ ПРОФЕСИОНАЛАЦ

КОНКУРС ЗА ПРИЈЕМ У
ПРОФЕСИОНАЛНУ ВОЈНУ СЛУЖБУ

Бити део елитног строја
у савременој војсци
изазов је за сваку
младу особу...

... сада је тренутак!

ВОЈСКА СРБИЈЕ

011 20-63-432 Генералштаб Војске Србије

018 509-539 Команда Колењива војске

018 326-221 Специјална бригада

011 20-64-730 Команда за обуку

011 30-74-027 Команда В и ПВО

011 32-01-957 Управа војне полиције

011 20-64-074 Гарда

www.vs.rs

 NOVI CITROËN C5

Nemački karakter, francuski stil.

VITRO GROUP

OVLAŠĆENI UVOZNIK I DISTRIBUTER ZA SRBIJU

RADNIČKA 22, ADA, BEOGRAD, 011 35 38 555

Vitro Group Karađorđeva 89, Beograd, 011/ 20 22 300 Vitro Group M8 09, Brigade 59, Niš, 036/ 20 22 08
Vitro Group Jagašina Slovinski put 3b, Jagodina, 035/ 25 25 57 Autocommerz Katarčićeva 38, Beograd,
011/ 2436 402 Bel Car Bulvar Vojvode Stojke 3b, Novi Sad, 031/ 679 3004 Auto AS Strojara Tomica 5,
Bačka Topola, 034/ 755 414 AMC Group Pitalovica bb, Čačak, 032/ 495 402 Office center Koopa Racina 1,
Podgorica, 081/ 627 760 Delta Inž. Džona Industriale p.o. Velenik 30000 Priština, Kosovo 038/ 558 558

www.citroen.co.yu

CITROËN

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Душан Глишић (фелтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, мајор (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
др Александар Мутавић, Никола Остојић,
Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Даримир Банда (фоторепортер)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Преплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Преплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Будимир М. ПОПАДИЋ

САДРЖАЈ

Европска конференција Међународног савета
за војне спортове – CISM у Београду
ПРИЈАТЕЉСТВО КРОЗ СПОРТ 6

Министар Шутановац у Копненој зони безбедности
и општини Нови Пазар
СИГУРНОСТ И ПОВЕРЕЊЕ 8

ИНТЕРВЈУ
Генерал-мајор Петар Радојчић,
начелник Управе за људске ресурсе
**ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈА
ВОЈСКЕ** 10

Изведена вежба „Сигуран пут 2008“
**СЕРТИФИКАТ
ЗА МИРОВНЕ МИСИЈЕ** 14

Обележено 80 година фабрике муниције
„Први партизан“ из Ужица
**ЛИДЕР У ПРОИЗВОДЊИ
МУНИЦИЈЕ** 16

Економски аспекти безбедности
ИНТЕГРАЦИЈЕ СА РАЧУНОМ 20

ОДБРАНА
204. авијацијска база
ГОДИНА ОБУКЕ 22

Дан 250. ракетне бригаде ПВО
НЕБО ПОД БУДНИМ ОКОМ 26

Специјални прилог **ПРВИ СВЕТСКИ РАТ**

Наши студенти на Ваздухопловној
војној академији у Италији
МОМЦИ ЗА ПОНОС

ДРУШТВО

Безбедност саобраћаја

**ЗАКОМ ПРОТИВ
НЕСАВЕСНИХ ВОЗАЧА**

Обележена шездесетогодишњица
Савезне пилотске школе у Руми

БИСЕР ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Јанош Нађ, ратни војни инвалид

КАД ЉУБАВ ЗАЦЕЛИ ДУШУ

ТЕХНИКА

Централна колекција наоружања
и војне опреме Војске Србије

СМОТРА СВИХ ФРОНТОВА

Сајам иновација, знања

и стваралаштва – „Тесла фест 2008“

ПРОЗОР У НЕПОЗНАТО

КУЛТУРА

Данило Киш

ВИТЕЗ ЛУТАЛИЦА

ФЕЉТОН

Познавање страних језика и борба против тероризма

ПОЛИГЛОТЕ У СЕНЦИ

И БАЛКАН – 90 ГОДИНА КАСНИЈЕ

КВАЛИТЕТИ

Посебни квалитети које издвајамо из овог броја Одбране сигурно заслужују да и на овај начин буду поменути, јер су резултат и потврда досадашњег доброг рада, али и део плана јачања система одбране.

Први такав квалитет јесте специфична и сложена мисија Војске Србије и њених припадника на базама дуж административне линије према Косову и Метохији, коју одликује стална будност, функције одвраћања и превентивног деловања, спречавање криминалних радњи, уз потпуну готовост за деловање у различитим ситуацијама претњи и ризика. Пример у овом броју имамо са крајњег запада Копнене зоне безбедности, из базе „Источни Мајстир“, која обезбеђује прва 22 километра административне линије, од врха Поглед на Мокрој гори. Припаднике базе посетио је министар одбране Драган Шутановац, у оквиру редовног обилажења Копнене зоне безбедности, сагледавања стања и обезбеђења свих неопходних услова за извршавање одговорног задатка.

Тај квалитет професионалних припадника Војске Србије признају и они с којима су на упоредном задатку, с друге стране административне линије, а то су припадници мултинационалних снага у саставу Кфора, професионални војници који знају да препознају умеће и струци. Спремност за примерен одговор са база значајан је безбедносни фактор, који гарантује сигурност и јача поверење и међу становништвом, и са припадницима контингента који долазе из разних армија Европе и света.

Други квалитет о коме пишемо у овом броју јесте започети процес професионализације Војске Србије, односно млади људи који се јављају на расписани конкурс и спремни су да буду део система одбране. У томе виде властиту промоцију, али и избор боље будућности у могућности напредовања у служби.

Охрабрује велико занимање за професију војника – до 21. новембра поднето је 1.177 молби, а од тог броја на 159 пријава су женска имена, јер за професионалне војнике могу конкурисати и жене. Примера ради, у Португалији и Шпанији број жена у професионалној војној служби износи близу 6,5 одсто, у Мађарској око 10,5, док у оружаним снагама САД ради 14 одсто жена. Код нас је тај проценат свега 1 – тренутно има 171 жена официр, подофицир или војник по уговору.

Процес професионализације подразумева и све већу стручност и школовање таквог кадра. Први пут у последњих неколико деценија, у Војну гимназију уписало се више од 50 посто одличних ђака, а 10 посто је вуковаца.

Трећи квалитет јесте добијање сертификата CREVAL, који потврђују интероперабилност српског војног санитета и омогућава учешће у мировним мисијама. Да смо за тако нешто заиста спремни потврђује успешно изведена мултинационална војномедицинска вежба „Сигуран пут 2008“ у рејону Бујановачке Бање.

Војни санитет је део Војске Србије, који је тренутно најспремнији, најспособљенији и најопремљенији за учествовање у операцијама подршке снагама Уједињених нација.

Четврти квалитет који издвајамо јесте муниција „Првог партизана“, који прати захтеве светског тржишта већ деценијама, а повод за помињање је јубиларних 80 година те фабрике.

Нови искорак „Првог партизана“ јесте сарадња са белгијском фирмом „ФН Херстал“, која има лиценцу за производњу метка у калибру НАТО – у Белгији, Италији и Србији. Захваљујући освојеном квалитету и инсталирању нове опреме, сада ће тај производ са ознаком „Херстала“ излазити комплетно произведен у погонима ужичке фабрике.

Можда се успех најбоље мери познавањем напора да се до њега дође. У тешком времену, какво је и ово, то се још више осећа. Зато квалитети које смо поменули потврђују да вреди истрајати на остваривању, упркос тешкоћама, јер успех најбоље рађа нови успех!

Раденко МУТАВЦИЋ

Пријатељство кроз спорт

На овогодишњој конференцији учествовало је 118 представника из 36 европских земаља и она представља до сада највећи такав скуп

Дому Гарде на Топчидеру, министар одбране Драган Шутановац отворио је Европску конференцију Међународног савета за војне спортове.

– Учешће представника 36 земаља на данашњем скупу, од 40 које су чланице Међународног савета за војне спортове из европских земаља, али и чињеница да Србија организује овај скуп, говоре о поверењу које је указано Министарству одбране Републике Србије. Уверен сам да ће наши гости, посебно они који су први пут у Београду и Србији, одавде понети лепе утиске. Овом приликом, спортистима Међународног савета за војне спортове, који су низ година остваривали запажене резултате на међународним спортским такмичењима, честитам јубилеј – 60 година постојања те организације – рекао је на отварању министар Шутановац и истакао да је спорт био и остао један од најефикаснијих начина за остваривање квалитетних контаката међу земљама, армијама, војницима и нацијама. – Србија је тек пет година члан те организације, али су њени војни спортисти учествовали на педесетак манифестација и остварили запажене успехе. Указано нам је и поверење да следеће године будемо домаћини 42. првенства у маратону. Подржавамо сваку иницијативу која спортом доприноси јачању међусобног поверења и мира у свету – рекао је министар и пожелио иностраним делегацијама успешан рад.

Свечаном отварању Конференције у Београду присуствовали су и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко

Понош, шеф српске делегације CISM генерал-мајор Видосав Ковачевић, државни секретар Министарства одбране др Зоран Јефтић, председник Међународног савета за војне спортове бригадни генерал Ђани Гола, потпредседник те војне организације за Европу пуковник Бенгт Ниландер, те бројни званичници Међународног савета за војне спортове и представници спортских институција у Србији.

Пуковник Бергт Ниландер, потпредседник CISM

– Ова конференција је потврдила да је дијалог од непроцењиве вредности. То нам је помогло да остваримо циљеве овог скупа и да се боље разумемо.

Генерал Понош такође је поздравио иностране госте и истакао значај спорта у Војсци Србије. Нагласио је да спорт и војна професија деле суштински исте вредности – поштовање правила и противника.

– Међународном војном сарадњом размењујемо искуства, упознајемо једни друге и учимо да радимо заједно, а спорт јесте прилика да се то и постигне. Зато су међународна спортска такмичења више од забаве и више од самог спорта – нагласио је начелник Генералштаба српске војске.

На овогодишњој Европској конференцији Међународног савета за војне спортове, од 21. до 23. новембра, учествовало је 118 представника европских земаља и она представља до сада највећи такав скуп. Србија је чланица те међународне организације за војне спортове, коју признају Уједињене нације и Међународни олимпијски комитет, од 2003. године.

После отварања у Дому Гарде, конференција је настављена у београдском хотелу „М“. Председник Међународног савета за војне спортове бригадни генерал Ђани Гола позвао је учеснике конференције на заједничку и трајну акцију популарисања војног спорта.

– Моја улога као председника је да имам визију, визија је страст, том визијом морам да надахнем вас – да сви заједно популарисамо CISM и војни спорт – рекао је генерал Гола и истакао чињеницу да се током седамнаест дана Летњих олимпијских игара у Кини ове године, на јарболу, поред олимпијске и кинеске, вијорила и застава те организације.

Током дводневног рада разговарано је о могућностима унапређења војног спорта, квалитета такмичења, сарадње међу земљама чланицама и изнети су конкретни примери развоја спорта у војскама појединих земаља. Било је речи о европским регионалним развојним центрима и о стратешким плановима Међународног савета за војне спортове који се тичу нове стратегије физичке едукације.

Делегација Турске најавила је за мај 2009. организовање првих студентских олимпијских игара у Анкари.

Оцењујући резултате конференције, потпредседник CISM пуковник Берт Ниландер најпре је истакао одличну организацију и захвалио Србији на гостопримству и пријатељском окружењу.

– Ова конференција је потврдила да је дијалог од непроцењиве вредности. То нам је помогло да остваримо циљеве овог скупа и да се

Министар одбране Драган Шутановац
– Подржавамо сваку иницијативу која спортом доприноси јачању међусобног поверења и мира у свету.

боље разумемо – рекао је Ниландер и нагласио значај континуитета у сарадњи и приближавању заједничким вредностима.

–То ће бити основ јачања нашег пријатељства и будућег улагања у младост и спорт, а то је темељ наше организације – рекао је пуковник Ниландер.

У свом обраћању учесницима конференције, на свечаности отварања, државни секретар Зоран Јефтић је рекао да је Србија као домаћин настојала да обезбеди све неопходне услове за успешан рад.

– Доласком оволиког броја представника Међународног савета за војне спортове, рекордног до сада, указали сте велику част Србији – рекао је Јефтић и изразио уверење да ће ова конференција и будуће активности потврђивати мото организације „Пријатељство кроз спорт“.

Конференција је завршена спуштањем застава CISM и Републике Србије и предајом застава те међународне организације Кипру – домаћину Европске конференције наредне године. ■

В. ПОЧУЧ и Т. ЗЕЧЕВИЋ

ДОПРИНОС СВЕТСКОМ МИРУ

Међународни савет за војне спортове – CISM (Conseil International du Sport Militaire) формиран је у Ници, 18. фебруара 1948. године. Циљеви те организације су развијање пријатељских односа међу војним снагама држава чланица, промовисање спортских активности и физичке едукације, промовисање спортских догађаја, обезбеђивање узajамне техничке помоћи и помоћ сиромашнијим и мање привилегованим чланицама у име пријатељства и солидарности, а њен званични мото је „Пријатељство кроз спорт“.

Све акције које CISM предузима доприносе једном главном циљу – светском миру. Уједињене нације признале су је прошле године као организацију која има највећи утицај на помирење зараћених страна у свету, имајући у виду да су спортисти најбољи амбасадори мира.

Савет организује војне олимпијске игре, засноване на олимпијском духу, без политичких, религијских, расних и било каквих других дискриминација. Нема значајније ни лепше поруке мира од оне коју свету шаљу репрезентације које раздвајају идеологије и политичке баријере, али уједињује застава Међународног савета за војне спортове. Прве војне олимпијске игре одржане су 1995. у Риму, а наредне, пете по реду, биће у Рио де Жанеиру, 2011. године.

МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ И ОПШТИНИ

Сигурност и поверење

Посету јединицама Друге бригаде у Копненој зони безбедности и општини Нови Пазар, 18. новембра, министар одбране Драган Шутановац започео је на бази „Источни Мојстир“, на административној линији према Косову и Метохији.

После обиласка базе, министар одбране изјавио је да је задовољан организацијом рада и извршавања задатака, посебно ако се има у виду да на територији коју контролишу припадници базе није било озбиљнијих инцидената.

„Ту смо пре свега превентивно на својим базама и мислим да наше присуство спречава могуће инциденте. То је квалитет нашег присуства у КЗБ. Али, наша спремност је потпуна да одговоримо на сваку

врсту претњи – истакао је Шутановац и посебно похвалио сарадњу са шпанским, данским и грчким контингентом мултинационалних снага Кфора који са друге стране контролишу административну линију.

„Са шпанским контингентом имамо посебно добру сарадњу. То је јако добар пут и на тај начин успевамо да спречимо пре свега криминалне активности – крађу шуме и повремени шверц, који је овде присутан у много мањој мери него на другим местима“, рекао је министар.

На питање новинара да ли очекује да ће Војска, због претеће економске кризе, *стежати каиш* у наредној години, Драган Шутановац је одговорио „да је у протеклих деценију и по највише *стежања каиша* у држави било баш у Војсци. Сада и други треба да погледају на који начин они могу да уштеде новац, као што смо ми то урадили у прошлој години“, и истакао да су велике уштеде направљене адекватном расподелом средстава у војном буџету.

„Сада се налазимо у процесу професионализације Војске и мислим да ћемо степен пуњености дићи на виши ниво. Ми свакодневно примамо пријаве младих људи за професионалне војнике, што је нови квалитет, и ја сам потпуно убеђен да ћемо Војску успети да професионализујемо до краја 2010. године“, нагласио је министар одбране у изјави новинарима.

Завршавајући посету бази „Источни Мојстир“, он је посебно нагласио да је у разговору са локалним становништвом чуо само речи хвале за њихову сарадњу са војницима на бази и додао: „Сагледаћемо и могућности за сређивање пута до базе и села, јер је заиста у јако лошем стању“.

Припадници базе „Источни Мојстир“, којом командује поручник Предраг Ружић, извели

ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈА ВОЈСКЕ

– Желимо да крај 2010. године дочекамо без регрутног састава, односно да војска буде максимално професионална. Мислим да је то интерес не само Министарства одбране и Војске Србије, већ и целокупног друштва и утолико тражимо подршку друштва, локалних самоуправа, невладиног сектора и медија, да промовишу наша настојања да се редовни војни рок укине у Србији и да се од 2011. Војска потпуно професионализује.

Сматрам да је Министарство одбране учинило велике напоре у том правцу. Једним делом већ смо спремни, а до 2010. бићемо апсолутно спремни за професионализацију. Надам се да ће и економска ситуација у земљи омогућити остварење наших настојања. Направићемо кампању у којој ће млади људи моћи да виде своју будућност у оружаним снагама Србије – рекао је министар Шутановац.

НОВИ ПАЗАР

су показну вежбу са акцијама предвиђеним за ефикасну контролу административне линије. Са ове базе обезбеђују се 22 километра административне линије, од Жабарске клисуре код Рибарића до врха Поглед на Мокрој гори. У овој години припадници базе су уз свакодневне активности извели и 61 једновремену патролу са припадницима мултинационалних снага Кфора.

После посете бази „Источни Мојстир“, министар Шутановац је у Новом Пазару разговарао са представницима локалне самоуправе. На састанку са начелником Рашког округа Матејем Мијатовићем и председницима општина Нови Пазар, Рашка, Сјеница и Тутин, он је најпре истакао „да ће професионализација Војске Србије бити прилика и да општине делом реше проблеме незапослености, запошљавањем младих војника по уговору“. У том процесу оне, заједно са осталим субјектима друштва, имају посебну улогу, пре свега популарисањем војног позива.

На састанку је било речи и о реализацији *Мастер плана*, где су општине Нови Пазар и Рашка изразиле озбиљно интересовање за војну имовину. Разговарано је и о конверзији војног аеродрома *Лађевци* и развоју тог региона.

Председник општине Нови Пазар др Мирсад Ђерлек изразио је спремност те општине да учествује у свим важним пројектима заједно са Министарством одбране.

После разговора с представницима локалних самоуправа, Шутановац је рекао новинарима да је градска управа Новог Пазара спремна да Војсци Србије за војну имовину уступи више десетина станова.

Министар одбране је најавио могућност поновног коришћења Пештерске висоравни за извођење великих интервидовских војних вежби. „На те вежбе позвали бисмо и војне изасланике и представнике дипломатског кора, што би била и својеврсна туристичка промоција овог подручја“, рекао је Драган Шутановац.

После разговора у новопазарској општини министар је обишао касарну „Рифат Буршевић Тршо“, чиме је завршио посету јединицама у Копној зони безбедности.

У пратњи министра одбране Драгана Шутановца били су заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић и командант Друге бригаде бригадни генерал Видоје Живковић. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

Државни секретар Душан Спасојевић у посети САД

Делегација Министарства одбране Републике Србије коју је предводио државни секретар Душан Спасојевић боравила је од 24. до 26. новембра у посети Сједињеним Америчким Државама. Државни секретар Спасојевић разговарао је са високим званичницима Пентагона о унапређењу билатералне сарадње у области одбране.

У разговору са вицеадмиралом Џејмсом Винефелдом, директором за планирање и политику одбране Здруженог штаба, оцењено је да је војно-војна сарадња најбољи део укупних билатералних односа између Србије и Сједињених Америчких Држава. Констатовано је да постоји простор за унапређење сарадње и договорени су конкретни кораци у том правцу. Од изузетне је важности да се наставе разговори на високом нивоу успостављени током недавне посете начелника Здруженог штаба оружаних снага САД адмирала Мајкла Малена.

У сусрету са директором Здруженог штаба бироа Националне гарде, генералом Питером Ајлвардом, сарадња између НГ Охаја и Војске Србије у оквиру Програма државног партнерства, оцењена је као једна од најбољих које Национална гарда има у преко педесет земаља широм света. Разматрајући могућности даље сарадње, констатовано је да треба интензивирати сарадњу у оквиру мисије војске везане за спречавање последица природних катастрофа и ванредне ситуације.

Државни секретар Спасојевић обишао је Ратни колеџ, који представља најпрестижнију војну школу у САД. Том приликом сусрео се са официрима Војске Србије, пуковником Предрагом Бандићем и потпуковником Сашом Стефановићем који похађају наставу на тој војној високој школи. У разговору са командантом Ратног колеџа, генералом Робертом Стиллом, Спасојевић се упознао са историјатом, организацијом и радом ове престижне установе.

Душан Спасојевић са вицеадмиралом Џејмсом Винефелдом

Спасојевић је изразио посебно задовољство чињеницом да се у овом тренутку 12 официра Војске Србије налази на школовању у најбољим војно-образовним установама САД и да је Србија добила за следећу годину три места на Ратном колеџу копнене војске и Командно-штабном усавања на Академији копнене војске Форт Ливенворт.

У Атлантском савету САД одржан је округли сто на коме је после излагања секретара Спасојевића о реформи система одбране и безбедносној ситуацији у региону одржана дискусија.

У сусретима са представницима Стејт департамента и Беле куће разматрана је актуелна политичко-безбедносна ситуација у региону.

Разговарајући са замеником помоћника државног секретара САД Стјуартом Џонсом, Спасојевић је у вези ситуације на Косову и Метохији изнео принципијелан и чврст став Србије о неопходности поштовања темељних принципа међународног права и резолуције СБ УН 1244.

– Иако су наше позиције по том питању различите сматрам да позитиван тренд који имамо у војно-војној сарадњи може да се прелије на политичко поље, истакао је Спасојевић и изразио очекивање да ће нова администрација препознати Србију као кључни фактор стабилности у региону и да то треба да буде основ за окретање нове странице у српско-америчким односима. ■

Генерал-мајор Петар Радојчић, начелник Управе за људске ресурсе

Професионализација Војске

Професионални војник, у односу на војника на редовном служењу војног рока, више кошта. Али он је и знатно оспособљенији од онога који се за дефинисане мисије и задатке Војске Србије обучава шест месеци.

Поред тога, укључивање у колективне системе безбедности претпоставља учешће у мултинационалним операцијама, за шта се искључиво ангажује професионални састав. Напослетку, оправдано је и логично да савременим и сложеним техничким средствима рукују професионалци.

Професионализација Војске Србије плени пажњу и стручне војне и шире јавности, наравно, уз организационе промене спроведене у протеклим неколико година, новине у систему обучавања и оспособљавања састава, модернизацију техничких капацитета и инфраструктуре, стабилније финансирање и успон међународне сарадње.

Најаве да ће се тај процес окончати до краја 2010. године често су предмет различитих спекулација, дневнополитичких тумачења или неразумевања. Свакако да о томе одлучују и крајњи суд доносе надлежне државне институције, уважавајући интересе Републике Србије и њених грађана, савремене захтеве времена, али и мишљење струке.

Генерал-мајора Петра Радојчића, начелника Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске, питали смо, најпре, о достигнутом степену професионализације јединица у 2008. години, потребама, могућностима и приоритетима попуње војних састава професионалним војницима.

– Уколико разматрамо формацијско бројно стање, 80 одсто састава Војске Србије је професионално. Ако сагледамо расположиви персонал, 74 одсто су професионални припадници. Проблем који постоји већ дужи време јесте недовољна попуна професионалним војницима, што непосредно утиче на оперативне и функционалне способности Војске. Недостатак те категорије припадника *амортизујемо* попуном војницима на одслужењу војног рока.

Организацијске целине Министарства одбране и Генералштаба, функционално надлежне за пријем кадра, али и команде оперативног нивоа, предузимале су мере да се стање поправи. Поред осталог, 2007. године добијена је сагласност Министарства финансија за пријем 1.358 лица из грађанства у професионалну војну

службу, у својству војника по уговору. Ове године одобрен је пријем још 1.060 професионалних војника. Ипак, изостали су жељени и очекивани ефекти – у односу на потребе попуњено је 66,5 одсто.

Узрока је више, али основни јесу неогдговарајућа материјална сатисфакција – плата, те недовољна информисаност грађана о потребама, могућностима и условима заснивања службе и рада у Војсци. На то су, у извесној мери, утицале и организацијско-мобилизацијске промене, јер је део професионалних војника напустио службу због расформирања или преформирања јединица са којима су склопили уговор о раду.

Средином године закључили смо да је неопходно осмишљено, хитно и координисано деловање Министарства одбране и Генералштаба, како би се створили услови за побољшање попуње професионалним војницима, односно повећало занимање младих за ступање у војну службу. У противном, игнорисање фактичког стања резултирало би даљим неповољним утицајем на целокупан живот и рад јединица, била би угрожена и професионализација, која представља један од најважнијих садржаја реформе Војске.

Приоритет у попуни професионалним војницима имају артиљеријско-ракетне јединице за противваздухопловна дејства, састави везе, Речне флотиле и Специјалне бригаде. Када је реч о војновиденционим специјалностима, потребни су возачи неборбених и борбених возила, руковоаоци инжењеријских машина, послужоци ракетних и радарских система, артиљеријских оруђа и средстава за телекомуникацију, техничари, пешадинци, али и остале специјалности у свим родовима и службама.

■ *Шта је, заправо, нормативни оквир професионализације наше војске?*

– Први идејни пројекат о *Професионализацији Војске Србије и Црне Горе* потиче из 2005. године, када је започело знатно смањење броја припадника тадашње Војске. Он је, касније, дограђиван и прилагођен новонасталим околностима, посебно после раздруживања државне заједнице Србија и Црна Гора.

Професионализација Војске Србије упориште налази и у *Нацрту стратегијског прегледа одбране*, али и у закључцима са радног стола број 8 *Групе за реформу Србија – НАТО*, који су уврштени у модификовани пројекат професионализације.

Да бисмо остварили постављени циљ, неопходно је обезбедити политички консензус. Сведоци смо различитих ставова о професионализацији Војске, потреби да уђемо у колективне системе безбедности и евроатлантске интеграције. Затим, недостају нам потребни и одговарајући стратешко-доктринарни и плански документи. Без финансијских средстава, такође, не може се много учинити, али и без подршке јавности, јер грађани треба да знају зашто реформишемо сектор одбране и колико кошта безбедност.

Трансформација Војске Србије представља озбиљан и захтеван државни посао – стварање нове, складно димензиоисане, професионалне Војске, способне да изврши додељене мисије и задатке, а која одговара потребама и могућностима државе. О томе каква и колика Војска нам треба одлучују највише државне институције, јер је реч о националном пројекту и интересу. То није само питање Министарства одбране и Генералштаба. Али, Војска Србије мора имати визију развоја, јер се без ње не може кретати напред.

Са усвајањем закона о одбрани и Војсци професионализација је добила одговарајући правни основ и оквир. Непостојање стратешких, доктринарних и планских докумената у систему одбране

може да успори, па чак и онемогући даљу трансформацију Војске Србије. Зато је нужно, за што краће време, донети *Стратегију националне безбедности, Стратегију одбране и Доктрину војске*. Потом следе евентуална корекција и усвајање функционалних доктрина, које су већ припремљене, попут доктрине управљања људским ресурсима, доктрине обуке, доктрине развоја и осталих доктрина.

■ *Конкурс за пријем око 2.300 професионалних војника у саставе Војске Србије расписан је средином октобра. Пратила га је и својеврсна медијска кампања, осмишљена први пут тако да на савремен начин мотивише младе људе за војну службу. Какви су резултати тог пројекта?*

– Припреме за расписивање јавног конкурса и медијску кампању започеле су у јуну. Врло амбициозно, зашртали смо да до краја августа израдимо *Смернице за стратегију попуње професионалним војницима*. Министар одбране одобрио их је 31. августа. Концепт медијске кампање био је саставни део тог документа. Све што смо до сада урадили резултат је заједничког ангажовања Управе за људске ресурсе Генералштаба и организацијских састава Министарства одбране, посебно Управе за обавезе одбране и Управе за односе са јавношћу. За операционализацију *Смерница* припремили смо све нивое командовања. Са Управом за кадрове и Управом за систем логистике Министарства одбране изменили смо поједине одредбе подзаконских прописа како бисмо избегли нормативна ограничења. Имали смо потребну и довољну подршку министра одбране, његових помоћника и државних секретара.

Конкурс за професионалне војнике расписан је средином октобра, и биће отворен до попуње упражњених места. Кампања у штампаним и електронским медијима почела је нешто раније. Први пут смо, на савремен начин, новим идејним решењима и дизајном пропагандног материјала – флајера, информатора, плаката и спота – презентовали наше кадровске потребе. Конкурс смо објавили у више дневних листова, на Интернет страници Министарства одбране и Војске Србије, у националној и локалним службама за запошљавање, али и у командама јединица и гарнизона, те војнотериторијалним командама – војним одсецима и одељцима. Војни позив промовишемо и на војничким заклетвама, акцијама *Отворени дан* у касарнама, али и на сајмовима запошљавања широм Србије.

Циљне групе су младићи који су регулисали војну обавезу, служењем војног рока са оружјем, старости до 30 година, војници који су сада у Војсци, али и девојке. Намера нам је да мотивишемо младе људе за професионалну војну службу, али и да задржимо већ постојећи кадар. Охрабрује испољено занимање – до 21. новембра примили смо 1.177 молби, а од тог броја пријавило се 159 жена. Посебно наглашавамо могућност да конкуришу лица без претходног радног стажа и девојке. Сагледавамо и користимо искуства страних армија, где се бројна заступљеност креће од шест до шест и по одсто у Португалији и Шпанији, до 14 одсто у оружаним снагама САД. Код нас је тај проценат знатно мањи и износи око један одсто, што није довољно. Треба имати у виду да постоје ограничења у погледу дужности које оне могу обављати, али не и у погледу напредовања током каријере.

Заинтересовани кандидати могу да се пријаве на конкурс уколико испуњавају прописане опште и посебне услове. Потребну документацију могу послати на наведене адресе или лично предати у команде јединица у којима желе да заснују радни однос.

Кандидати се, после комисијске селекције и одлуке о пријему, распоређују у јединице за које су конкурисали. Уколико су се прија-

Кадровска пирамида

Војска Србије тренутно има 16,7 одсто официра, 27,3 подофицира, 16,9 професионалних војника, 26,5 војника на служењу војног рока и 12,6 одсто цивилних лица. Такво стање људских ресурса не одговара у потпуности захтевима стандардима интероперабилности са сличним системима у земљама Партнерства за мир и НАТОа.

Формацијски однос професионалних припадника и војника који служе војни рок је 80 према 20 одсто, што омогућава смањење броја војника, у одређеном времену, до потпуне професионализације Војске.

Код официрског кадра изражен је несклад између официра виших и нижих чиновова. Официра до чина капетана има 55,1 одсто. Стандарди модерних армија намећу потребу да се број официра нижих чиновова додатно повећа.

Старосна структура Војске је повољна – око 1,5 одсто официра и 0,1 подофицира су старији од 50 година. Највише их је између 30 и 40 година живота – 41,5 одсто официра и 48 подофицира. Просечна старост професионалних војника износи 31 годину.

вили на дужност за коју нису оспособљени током служења војног рока, у неком од центара за обуку биће им организована обука. После успешно завршене обуке склапају уговоре са Војском Србије на три године. Уговори се, за сада, могу продужавати до краја календарске године у којој навршавају 40 година живота.

■ У односу на остале послодавце, шта Војска Србије нуди будућим професионалним војницима?

– Најпре сигуран посао, редовна новчана примања и предвидиву каријеру. Поред права на социјално и здравствено осигурање, посебних додатака на основну плату од 15 до 25 одсто за службу у специјалним јединицама и стажа осигурања са увећаним трајањем од три до шест месеци, сходно дужности коју обављају, нарочите погодности јесу могућност да користе бесплатан смештај и исхрану у касарни – месту у коме роде за време трајања уговора, да имају плаћене путне трошкове за долазак и одлазак с посла, да се усавршавају и напредују у служби, те да буду унапређени у подофицирски чин, уколико изразе жељу и испуне предвиђене критеријуме, или да буду примљени у професионалну војну службу на неодређено време.

■ Каква су надаље Ваша очекивања када је реч о таквом начину попуне јединица? Демантује ли пракса поједина решења?

– Конкретне резултате пројекта очекујемо крајем ове и почетком наредне године. У зависности од потреба Војске, пријем професионалних војника наставиће се и 2009. године, у складу са одобреним Кадровским планом. Уколико се озваничи модел професионалне војске, до краја 2010. године, смањиваћемо, постепено, број војника на редовном служењу војног рока, а повећавати број професионалаца. На тај начин отвараће се нова радна места. Војска Србије је сада велики, а надамо се да ће бити и пожељан послодавац.

Нормативно ограничење и могући разлог да се не конкурише јесте законска одредба по којој се уговорна обавеза може продужавати само до 40. године живота. Олакшавајуће је то што до тада професионални војник, уколико испуни предвиђене услове, каријеру може наставити као подофицир. Ипак, сматрамо да регулативу треба изменити, прописујући могућност да се, зависно од потреба службе, уговори продужавају до 50. године. На тај начин би та категорија персонала имала већу пословну сигурност. Смањιο би се и непотребан одлив оспособљеног и искусног кадра, који размишља о одласку из Војске чим пронађе сигурнији посао у грађанству. Јасно је, на пример, да професионални војник не може бити специјалац после 40. године, али може да буде возач, да рукује инжињеријским машинама, да буде послужилац на средствима телекомуникације, кувар, чувар, и слично. Предлог измена и допуна Закона о Војсци је у припреми и биће, у редовној процедури, достављен на разматрање Скупштини Републике Србије.

Намеравамо и да изменама Правилника о платама стимулишемо професионалне војнике. Дефинисане су три групе дужности и платни коефицијенти, у зависности од услова рада, сложености система којима војници рукују и чина. Тако ће, на пример, возачи борбених возила бити боље плаћени од возача моторних возила. Износ плате професионалних војника, чина десетара и млађег водника, чије су дужности у првој групи, биће приближан плати подофицира са чином водника и 20. платном групом. Идејно решење је да до краја 2010. године она достигне цифру једне и по просечне плате запослених у привреди Србије.

■ У протеклих неколико месеци формиран је подофицирски кор српске војске. Усвојен је савремен облик њиховог оспособљавања за прве и главне подофицире, али и модел избалансираних структура Војске, у којој они чине 25 одсто професионалног састава. Професионализација им, очито, намеће и нове улоге у систему одбране...

– Подофицири представљају значајан кадар у функционисању сваке војске, па и Војске Србије. Реформски процеси захтевају другачији приступ њиховом вођењу у служби, али и стручном усавршавању и напредовању. Дужности које ће подофицири убудуће обављати знатно су сложеније него у претходном периоду. Каријера ће им се градити према сличним принципима који се примењују и на

Школовање и усавршавање

Око 93 одсто официра српске војске има високу стручну спрему, а 14,6 одсто завршило је специјалистичке или последипломске студије на Војној академији или факултетима у грађанству. Такво стање не одговара потребама Војске. Изражен је недостатак кадра са командно-штабним усавршавањем. Више од 95 одсто подофицира завршило је четворогодишњу средњу школу, а 1,2 одсто има вишу или високу стручну спрему.

Због одређења за постепено увођење модела професионалне Војске, неопходно је променити начин школовања и усавршавања. У току је усклађивање система војног образовања са оним у грађанству. Унапређена је и сарадна са иностраним војним школама, како би се достигао потребан ниво интероперабилности система одбране Републике Србије са партнерима, за извршавање дефинисаних мисија и задатака Војске.

Министарство одбране и Војска Србије напустили су модел четворогодишњег и једногодишњег специјалистичког школовања подофицира. Тај кадар ће се убудуће добијати додатним оспособљавањем, у нашим и иностраним центрима за обуку, професионалних војника.

официре – пројектовање, усавршавање и развој. Користећи наша искуства из прошлости, нарочито из времена ЈНА, али и савремених армија света, први и главни подофицири, распоређени од нивоа чете до Генералштаба, биће подршка командовању и обуци, али и лидери и узор колегама. Очекивања су велика, али не и нереална. Попуна јединица професионалним војницима значајна је и због чињенице да ће се из њихових редова бирати кандидати за подофицире. Више није исплативо школовати тај профил, јер ако професионални војници испуњавају одговарајуће образовне услове, стручност и оспособљеност, уз додатну обуку могу обављати њихове задатке. На основу модела избалансиране структуре Војске, у којој професионални војници чине 45 одсто, хипотетички је могуће да око 25 одсто њих постану подофицири, па ча и официри уколико заврше одговарајући факултет.

■ *Поменули сте инострана искуства с подофицирима. Да ли у процесу професионализације Војске избегавамо туђе грешке?*

– Сагледали смо искуства осталих држава и армија, пре свега оних које су прошле сличан пут транзиције друштва и реформе војске, настојећи да избегнемо грешке, које су оне чиниле, или их, барем, сведемо на најмању меру. Стога су и организацијско-мобилизацијске промене у Војсци Србије изведене за рекордно кратко време, од средине 2006. до краја 2007. године, када су се одвијале тежишне промене. Треба нагласити да за то нисмо утрошили додатна средства из буџета. Током ове године само дограђујемо систем и унапређујемо поједина решења.

У земљама у којима су државна руководство усвојила професионални модел војске и издвојила финансијска средства, професионализација је успешно окончана. Тај процес, додуше, није текао и трајао једнако код свих. Искуства наших суседа, а за сада само још Албанија нема професионалну војску, говоре да за одржавање оружаних снага издвајају око два одсто бруто друштвеног производа. Проценили смо да је тај проценат довољан и за Србију, под условом да се буџет одбране растерети расхода за војне пензије, а оне чине око 30 одсто укупних трошкова. Наравно, није довољно само окончати професионализацију. Нужно је успоставити континуитет у структури војске, пријему и задржавању кадра, систему образовања, обуке и модернизације.

■ *Говорите о новцу који држава издваја за послове одбране... Колико кошта професионализација Војске Србије, односно професионални војник? Да ли је професионализација, у том смислу, оправдана?*

– Номинално, персонални трошкови професионалног војника износе 8.160 долара на годишњем нивоу. Пројектованом бројном величином те категорије кадра у Војсци Србије, буџет одбране оптерећен је око 11 одсто. Насупрот томе, укупни трошкови војника на одслужењу војног рока, у трајању од шест месеци, достижу вредност од 4.835, или годишње 9.670 долара.

Очито, професионални војник више кошта. Међутим, треба имати у виду чињеницу да се војник за шест месеци војног рока не

Верска служба

Верска права и слободе припадника Војске дефинисана су Уставом, Законом о црквама и верским заједницама, Законом о државним празницима Републике Србије и Законом о Војсци. Они могу слободно изражавати верска осећања, без права да их пропагирају, посећивати верске објекте, присуствовати обредима и прослављати верске празнике изван војних објеката.

У току је израда Уредбе о верској служби у Војсци Србије, којом се прецизирају циљеви и основни услови под којима се може обезбедити и организовати верска служба. Међусобни односи са црквама и верским заједницама уредиће се надаље посебним споразумом.

Кодекс части

Професионализацијом Војске морал и мотивација припадника не губе на значају, јер представљају квалитативно својство људског фактора. У односу на досадашња решења, неопходно је другачије приступити њиховом вредновању. Кодексом части припадника Војске прописаће се нови систем вредности, који треба да буде основни извор њихове моралне и духовне снаге.

У сарадњи са стручним носиоцима планирања и развоја људских ресурса у систему одбране, Институтом за стратегијска истраживања и осталим организацијским целинама Министарства одбране, Управа за људске ресурсе Генералштаба припрема програм мотивације професионалних припадника Војске Србије, чији се садржај може условно поделити у неколико целина – стандард, очување и јачање менталног здравља, однос према породицама погинулих и брига о породицама припадника Војске. Планирано је да дугорочни програм одржавања и јачања мотивације садржи и различите бенефите, новчане и новчане награде, али и културне и спортске садржаје.

може обучити до нивоа потребне оспособљености за дефинисане мисије и задатке Војске. Онда се поставља питање оправданости уложених средстава, поготово ако се имају у виду обим и учесталост позивања резервног састава на обуку. Познато је да укључивање у колективне системе безбедности подразумева учешће у мултинационалним операцијама, за шта се искључиво ангажује професионални састав. Напослетку, оправдано је и логично да савременим и сложеним техничким средствима и системима рукују професионалци. Закључак је јасан – уложен новац се враћа.

Желим да напоменем да Војска Србије није само потрошач, већ институција која доприноси економском развоју друштва, тако што отклања ризике по безбедност земље, а тиме и ризике за домаће и стране инвестиције.

■ *Надлежни најављују наредне године рестриктивнији буџет одбране. Хоће ли то зауставити професионализацију? Како се превазилазе тешкоће које тренутно оптерећују тај процес?*

– На то питање сам већ делимично одговорио. Стратешко-доктринарним документима се утврђује опредељење Србије о професионализацији Војске, начин и време када ће се она реализовати. За сада не постоје такви документи. Познато је да Војска Србије примењује комбиновани модел попуне кадром – професионални састав и служеће војног рока, што представља законску и уставну обавезу грађана. Најавом професионализације до 2010. године, благим казненим одредбама и прилично толерантним односом појединих државних институција, посебно правосудних, према регрутима који избегавају војну обавезу, али и увођењем могућности да се регрути позову на приговор савести, смањује се мотивисаност за служење војног рока под оружјем.

Извесно је да постојећи регрутни систем и комбиновани начин попуне Војске нису рационални и поуздани. Ако се не обезбеде потребна финансијска средства, а смањи регрутни потенцијал, професионализација ће бити угрожена, а на тај начин и оперативна способност Војске. Тренутно је око 13.000 војника на цивилном служењу војног рока, а 7.000 у јединицама.

Српска војска намерава да побољша попуна састава професионалним војницима, у складу са прописаном формацијском величином. Уколико се законодавна и извршна власт определе за професионализацију, војна обавеза неће бити укинута, већ ће се замрзнути. У том случају, увели бисмо принцип добровољног служења војног рока.

У противном, и даље ће се примењивати комбиновани модел попуне, а организацијским променама створили би се услови да само поједине јединице Војске буду потпуно професионалне.

■ *Може ли, дакле, Војска Србије до краја 2010. године заиста бити професионална?*

– Убеђен сам у то, али наглашавам поново, само под условом да се такав модел прихвати, обезбеде буџетска средства и отклоне поменута ограничења. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимимо Даримир БАНДА

ИЗВЕДЕНА ВЕЖБА „СИГУРАН ПУТ 2008“

Сертификат за мир

Успешно изведена мултилатерална војномедицинска вежба и добијање сертификата CREVAL, потврђују интероперабилност српског војног санитета која омогућава учешће у мировним мисијама

Војномедицинска вежба „Сигуран пут 2008“ изведена је 20. новембра у рејону Бујановачке Бање. Министар одбране Драган Шутановац оценио је приказане активности веома успешним и истакао значај добијања сертификата CREVAL који потврђује интероперабилност српског војног санитета.

„Добијање сертификата омогућава нам учествовање у мировним операцијама широм света, што нам пуно значи јер овакав сертификат до сада нисмо имали“, оценио је министар Шутановац. Он је најавио још једну велику медицинску вежбу наредне године, која ће потврдити спремност војног санитета за учествовање у операцијама подршке снагама Уједињених нација.

На питање да ли ће припадници Војске Србије бити укључени у мировне операције, Шутановац је рекао „да разматрамо планове да се наша војска укључи у мировне операције, пре све-

га у области санитета, јер желимо да пружимо оно што знамо најбоље. Међутим, за то треба припремити и јавност и парламент, јер код нас, нажалост, још постоје људи који мисле да ми не треба да учествујемо у мировним мисијама“.

Министар Шутановац је изразио уверење да ће Војска и убудуће бити један од најважнијих спољнополитичких фактора и да ће учествовати у мировним мисијама. Он је најавио и отварање војне базе *Цепотина* код Бујановца до 21. децембра и казао да ће то бити најбоље опремљена војна база на територији Србије.

Вежба „Сигуран пут 2008“, у којој су учествовали медицински тимови из војски Србије, Норвешке и Македоније, део је веома успешне укупне сарадње Србије и Норвешке, проистекле из меморандума о сарадњи потписаног између два министарства пре две године у Београду. Део норвешке донације је лака пољска болница предвиђена за коришћење пре свега у мировним мисијама, али и другим ситуацијама када треба помоћи становништву.

Циљ вежбе био је да се провери борбена спремност лаке пољске болнице, а по замисли вежбе војномедицински тимови радили су у условима испољене политичке кризе и терористичких активности. Симулиране су активности ограничених борбених дејстава, терористичких напада и дејство медицинске мисије у тим околностима, са практичним приказима копнене и ваздушне

евакуације, рада лаке пољске болнице, батаљонске станице и размене повређених.

У појединим сегментима вежбе учествовали су припадници тима штабних официра и тима за евалуацију оружаних снага Краљевине Норвешке, санитетског тима из Републике Македоније, Школе резервних официра санитетске службе, Школе резервних официра ветеринарске службе, Тима Војске Србије за планирање и извођење вежби, Копнене војске и Групе за медицинску евакуацију ваздушним путем хеликоптером ХТ-40 Црвеног крста Србије,

Директор вежбе био је генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, начелник Војномедицинске академије.

ДОНАЦИЈА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ КРАЉЕВИНЕ НОРВЕШКЕ

Генерал-мајор Петар Ђорнаков, начелник Управе за обуку и доктрину ГШ ВС, и Кјерсти Клебо, начелник Управе за међународну безбедносну политику Министарства одбране Краљевине Норвешке, потписали су у Бујановачкој Бањи Протокол о донацији информатичке опреме у вредности од 40.000 евра за потребе развоја Центра за санитетску обуку у Нишу.

Реч је о трећој донацији Министарства одбране Норвешке за тај центар, а претходна два пута предмет донације била је најсавременија санитетска опрема. Развој Центра за санитетску обуку је заједнички пројекат који траје већ две године и у оквиру којег је одржано више курсева за инструкторе санитетске обуке у складу са стандардима НАТО.

Циљ заједничког пројекта је да се формира Центар за санитетску обуку војних болничара, санитетских војних техничара и инструктора санитетске обуке који ће имати регионални и међународни карактер, јер ће се и обука организовати и изводити у складу са стандардима НАТО, као што ће и сертификати о обучености које ће Центар издавати бити усклађени са датим стандардима.

Вежби су присуствовали и заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, генерал-мајор Лиф Свере Росен, начелник војног санитета норвешких оружаних снага, изасланици одбране акредитовани у Београду и посматрачи из седам земаља (Кине, Египта, Мађарске, Бугарске, Румуније, Чешке и Хрватске) са три континента.

Приказане активности генерал Росен оценио је веома успешним и посебно изразио задовољство вишегодишњом добром сарадњом са српским војним санитетом. „Потребно је време за усвајање процедура и доктрине прихваћене у НАТО, али је медицинско особље из Србије вредно радило и резултати се виде“, истакао је Росен.

У оквиру припремних активности за вежбу, од 16. до 20. новембра, лекари Војномедицинске академије и Војне болнице Ниш обавили око 800 здравствених прегледа становника бујановачке општине. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ
Снимио С. ЂОРЂЕВИЋ

вне мисије

Лидер у производњи

Са овогодишњом производњом од 150 милиона комада и 400 врста војне и комерцијалне стрељачке муниције, ужички оружари заузимају сигурну позицију на светском тржишту, коју квалитетом и асортиманом чувају деценијама

Фабрика муниције српске одбрамбене индустрије „Први партизан“ из Ужица обележила је 20. новембра – 80 година постојања. Свечаној академији у ужичком Народном позоришту присуствовао је и министар одбране Драган Шутановац.

– Осамдесет година ове фабрике указује на њену озбиљну прошлост, а овогодишња производња око 150 милиона комада муниције и бројни међународни пословни уговори говоре у прилог њене будућности. Традицију у српском оружарству можемо очувати једино модернизацијом производног процеса. Она доноси квалитет и сигурно место „Првом партизану“ на светском тржишту. Уверен сам да ова фабрика има још капацитета и могућности, а једино уз помоћ и подршку државе, али и добар менаџерски тим, у томе може успети. У наредном времену очекује је друга фаза реструктурисања. Министарство одбране је задовољно квалитетом производа ужичке компаније и то доказује тиме што купује њене производе. Наша сарадња ће убудуће бити још боља и разноврснија – рекао је министар Шутановац.

После пригодног уметничког програма и приказивања филма о раду „Првог партизана“, Привредна комора Србије доделила је фабрици признање за резултате рада у протеклих осам деценија. Генералном директору награду је уручио председник Коморе Милош Бугарин.

Генерални директор „Првог партизана“ Добросав Андрић уручио је захвалнице Министарству одбране, Војнотехничком институту, Амбасади Белгије у Београду, СДПР-у, граду Ужицу и пословним партнерима и сарадницима из земље и иностранства. Такође, наградио је 103 радника за 10, 20 и 30 година рада у фабрици.

ПРОИЗВОДНИ ПРОГРАМ

„Први партизан“ је фабрика специјализована за производњу муниције, а поред основне делатности, деценијама уназад, развијала је цивилну производњу са 12 производних програма и бројала око 7.000 запослених.

У производном програму данас има око 400 врста стрељачке муниције, војне и комерцијалне, у коју спадају спортска и ловачка линија – карабинска, пиштољска, револверска, стрељачка и поткалибарна муниција. Познат је и програм медицинске опреме у коме се производе различите врсте хируршких столова, прибора и инструмената, али и уређаја за разбијање камена у унутрашњим органима.

„Први партизан“ је акционарско друштво, у коме је већински капитал државни. Фабрика већ неколико година сарађује са белгијском фирмом „ФН Херстал“, која има лиценцу за производњу метка у калибру НАТО – у Белгији, Италији и Србији.

Ужичка фабрика муниције препознатљива је и по производњи специјалних зрна и трасерне, односно обележавајуће муниције.

Министар Драган Шутановац

– Традицију у српском оружарству можемо очувати једино модернизацијом производног процеса. Она доноси квалитет и сигурно место на светском тржишту.

– Наша компанија препознатљива је по својим производима и у земљи и у свету. Без обзира на то што има велику конкуренцију, остала је лидер у области муниције. То потврђује и наша сарадња са већином европских земаља, Аустралијом и Америком. У годинама иза

Генерални директор Добросав Андрић, бригадни генерал Данко Јовановић, амбасадорка Белгије Дениз де Хувер и технички директор Михаило Топаловић на отварању новог погона „Првог партизана“

и мунициције

нас потврдили смо се као сигуран и поуздан пословни партнер. Данаас се осврћемо на прошлост, али узимамо залет и за будућност, стремиће ка успеху, јер он, у тржишним вредностима и ери глобализације, једино успева. Само квалитет производа води нас на том путу у свет успешних компанија. А наш највећи ресурс били су и остали људи, у које ћемо и наредних година инвестирати – истакао је генерални директор „Првог партизана“.

Скупу су присуствовали бригадни генерал Данко Јовановић, начелник Управе за одбрамбене технологије Министарства одбране, амбасадорка Белгије у Београду Дениз де Хувер, представници министарства економије, спољних и унутрашњих послова у Влади Републике Србије, Привредне коморе Србије, банака, пословних сарадника и иностраних партнера.

Поводом јубилеја, гости ужичке фабрике обишли су поједина постројења – погон за производњу машина и уређаја и погон за производњу пушчане и карабинске муниције.

Генерал Јовановић и амбасадорка Белгије у Србији Де Хувер свечано су отворили нови фабрички погон за лакирање муниције.

Том приликом, генерални директор Добросав Андрић нагласио је да је то још један корак у осмогодишњој сарадњи Белгије и Србије, односно међу фирмама „ФН Херстал“ и „Први партизан“. Белгијска амбасадорка истакла је да уградња машине за производњу муниције, засноване на најсавременијој технологији, ужичкој фабрици отвара пут на светско тржиште и да на тај начин још једном потврђује своје извозне потенцијале, јер има значајне капацитете. Вредност машине износи око 500.000 евра и једина је таква у свету.

– Нове техничке могућности српске фабрике муниције и примена савремених технологија обезбедиће већу упосленост њених капацитета, а Министарство одбране спремно је да и даље подржи инвестиције фабрике, подмлађивање и усавршавање кадра – истакао је начелник Управе за одбрамбене технологије генерал Јовановић.

„Први партизан“ је предузеће са традицијом од 1928. године, када је у Ужице из Марибора премештена Фабрика за производњу наоружања и муниције. ■

Владимир ПОЧУЧ

Снимко Радован ПОГОВИЋ

Генерал Понош на састанку Војног комитета Евроатлантског партнерства

Безбедност у региону је приоритет

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош, на састанку Војног комитета Евроатлантског партнерства у седишту НАТОа у Бриселу, 19. новембра, изложио је поглед Србије на сарадњу са Кфором и указао на штетне последице „увлачења Кфора у изградњу косовских безбедносних снага“, али и на спремност Србије на сарадњу и у таквим условима.

„Изразио сам нашу спремност да изнађемо могућност да сарађујемо и у тим условима, јер је заједнички интерес и приоритет да се обезбеди безбедност у региону и пре свега безбедност српског становништва на Косову и Метохији“, рекао је Понош у изјави новинарима после састанка.

Састанци Војног комитета Евроатлантског партнерства одржавају се сваких шест месеци и окупљају начелнике генералштабова чланица НАТОа и Партнерства за мир.

После састанка генерал Понош имао је сусрет са шефом Војног комитета НАТОа адмиралом Ђанпаолом Ди Паолом и врховним командантом снага НАТОа у Европи америчким генералом Џоном Кредоком, на коме је разговарано о сарадњи Србије и Алијансе у светлу потписаног Безбедносног споразума, стању на Косову и Метохији и сарадњи Војске Србије и Кфора у ситуацији када су обуста-

Генерал-потпуковник Здравко Понош

– Европска безбедносна и одбрамбена политика део је заједничке спољне политике Европске уније и за Србију, у процесу евроинтеграција, област где треба развијати сарадњу.

вљени контакти на највишем нивоу ВС и Кфор.

„Анализирана су и практична решења произашла из Кумановског споразума и потреба да се неке ствари сагледају после 10 година“, изјавио је Понош.

Он се састао и са шефом Војног комитета Европске уније генералом Анријем Бентежеом, што је први сусрет на високом нивоу између ЕУ и Војске Србије. После састанка Понош је изразио уверење да на војном плану Србија може да иде нешто брже него у осталим областима у процесу придруживања Европској унији.

„Отвара се могућност да наши официри учествују у вежбама ЕУ у статусу посматрача, исто као и да официри из ЕУ буду позвани да присуствују вежбама Војске Србије“, рекао је Понош и додао да је за само учешће у мировним мисијама потребна „политичка одлука“ обе стране.

Постоји и виши облик војног устројства ЕУ, а то су борбене групе, и о томе би се убудуће могло разговарати као подручју могуће сарадње, прецизирао је начелник Генералштаба ВС.

Понош је изјавио да Србија до сада није чинила искорак у процесу придруживања кад је реч о војној области, а да „постоји потреба и обострани интерес да се то чини“.

„Постоји могућност да на војном плану урадимо чак и корак даље у односу на неке друге области придруживања Европској унији“, оценио је генерал Понош после данашњег сусрета са шефом Војног комитета Европске уније генералом Бентежеом у Бриселу. ■

Р. М.

Сарадња са Данском

Делегација Министарства одбране Републике Србије, коју је предводио државни секретар Душан Спасојевић, боравила је у дводневну посету Министарству одбране Краљевине Данске.

На састанку са замеником сталног секретара за међународне послове одбране Кристијаном Фишером разматрана су питања из домена билатералне војне сарадње и политичко-безбедносна ситуација у региону.

Билатерална војна сарадња оцењена је задовољавајућом. Разматране су активности везане за сарадњу у наредном периоду, а простор за унапређење је препознат у области цивилно-војних односа, сарадњи везаној за ванредне ситуације, мировне мисије и војнообразовној делатности.

Државни секретар Спасојевић, говорећи о ситуацији на Косову и Метохији, потенцирао је посвећеност Србије решавању проблема коришћењем свих дипломатских и правних средстава у складу са основним принципима међународног права и у оквиру резолуције СБ УН 1244.

Заменик сталног секретара Фишер истакао је да Данска свој ангажман на Косову и Метохији види искључиво у оквиру снага Кфора који делује у складу са одредбама Резолуције 1244 и да у том смислу неће деловати унилатерално.

На Институту за војне студије оружаних снага Краљевине Данске, државни секретар Спасојевић одржао је представницима Министарства одбране и Министарства спољних послова Краљевине Данске, дипломатског и војнодипломатског кора предавање на тему реформе система одбране. ■

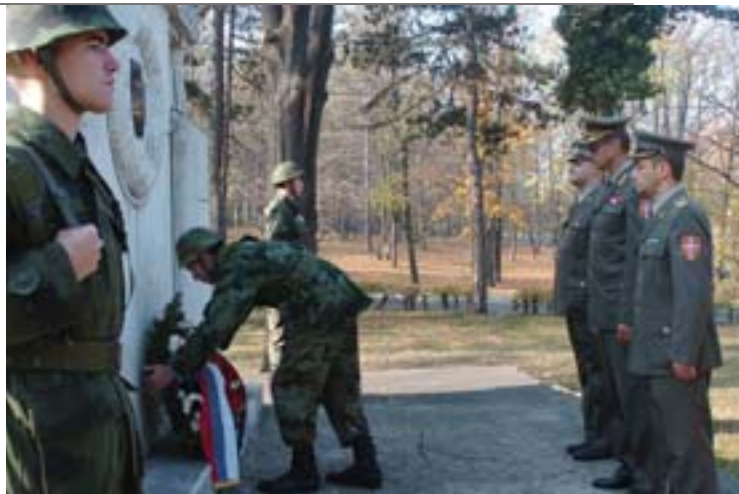

Сарадња Верификационих центара Србије и Немачке

Начелник Управе за међународну војну сарадњу Милорад Перић примио је начелника Верификационог центра Савезне Републике Немачке генерала Винфреда Мертенса.

Сарадња два верификациона центра успешно се одвија од 2002. године и обухвата низ билатералних активности по Бечком документу 1999, споразуму „Open Skies“, учењу немачког језика и усавршавању инспектора контроле наоружања у немачким центрима.

Договорено је више активности с циљем унапређења сарадње два верификациона центра у наредном периоду. ■

Дан сећања

Поводом немачког државног празника Дана сећања – 16. новембра, Амбасада Немачке у Србији обновила је, после десет година, церемонију одавања поште војницима страдалим у ратовима.

У Кошутњаку, на споменике немачким војницима страдалим током операције освајања Београда и српским војницима страдалим током одбране Београда у Првом светском рату, венце су положили делегације Амбасаде Немачке, Војске Србије и града Београда, у присуству изасланика одбране и представника амбасада Аустрије, Белгије, Енглеске, Грчке, Француске, Русије, Словачке, Шведске, Швајцарске, Пољске и Холандије.

Немачку делегацију предводио је амбасадор у Србији Волфрам Мас, делегацију Војске Србије генерал-мајор Петар Радојчић, а делегације Скупштине града Београда Радмила Хрустановић.

Помен страдалим војницима служили су евангелистички свештеник Дитер Тункел, сениор за Србију и парох цркве светог Петра и Павла на Топчидеру Владимир Замахажев, уз помоћ Мадригалског хора Факултета музичке уметности у Београду.

Споменике на Кошутњаку подигао је фелдмаршал Макензен, одајући пошту и српским и немачким војницима.

Амбасадор Немачке у Србији нагласио је да је церемонија поводом Дана сећања уприличена за све жртве ратова. ■

Д. М.

Сусрет Спасојевића и Џонса

Државни секретар Душан Спасојевић примио је заменика помоћника државног секретара САД Стјуарта Џонса.

На састанку су разматрана питања везана за политичко-безбедносна ситуацију у региону.

Посета делегације Португала

Државни секретар Душан Спасојевић примио је 21. новембра генералног директора за политику националне одбране Републике Португал Паула Визеу Пињеира.

Разматрана су питања везана за билатералну војну сарадњу и политичко-безбедносна ситуацију у региону. Том приликом, закључили су да могу бити задовољни растом нивоа билатералне сарадње у области одбране и договорени су конкретни видови сарадње у следећој години.

На састанку радних група усаглашен је текст Споразума о сарадњи у области одбране између Републике Србије и Републике Португала, који треба да потпишу министри одбране. ■

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ЧЕКАЈУЋИ КИНУ

Сви смо ми помало деца *хладног рата*. У своје време, више нас је бринула Формоза (Тајван) него велике суше у Поморављу. Кад год би избила криза на Рогу Африке, јединице ЈНА су излазиле на положаје.

Рат Чада и Горње Волте, негде иза средине прошлог века, искрено је жалостио балканске навијаче несврстаности. Ко још није чуо за Моиза Чомбеа, Мобутуа и Касавубуа? Тројка која је свргла и убила Патрису Лумумбу, легитимног председника Конга! Чомбе се отцепио и живео у Катанги.

Нема средње школе у Србији која у то време није имала бар два клипана са надимком Чомбе, нити паланке чије одговарајуће насеље није добило дично име Катанга. Мој друг из нишке гимназије, чији је први надимак био „Бели“, а ипак је добио надимак одурног Моиза, овако је објашњавао случај са новом именицом црног, мушког рода на коју се одазивао: „Зову ме Чомбе јер живим у Катанзи!“

Бели Чомбе није марио за граматику, али за кризу у Кубанском заливу јесте. Први нам је јавио како су се опасно посвађали Хрушчов и Кенеди, и да је лично „на телевизору“ видео како Рус удара цокулом по говорници у пленарној сали Уједињених нација. То су били дани! *Хладни рат*, који је, замало, те давне '62. могао да се претвори у нуклеарни. У последњи час, Хрушчов и Кастро су макнули ракетна постројења са острва, тачно под носом Америке. А Џон Фицџералд је склонио бродове.

То је већ историја која се не може поновити. Мада, ко би га знао. Тврди заговорници либералног капитализма, поново су се сетили Карла Маркса и његових теорија о вишћу вредности и акумулацији беде. И коначној имплозији која друштвени прогрес враћа на почетак.

Али бадава што је Карл Маркс, заједно са својом женом Џени фон Вестфален, поново у моди. Многи су побацили његове књиге, а сада их у родњама нигде нема. Где да купиш Маркса и још једном видиш где је погрешно, а где потрешно. Можда је све то само утопија, једна филозофска спекулација о борби класа.

Пре само неколико месеци учинило нам се да се *хладни рат*, бар симболички вратио. Јесте се Варшавски савез одавно распао, а његове чланице радосно напустиле социјалистички лагер. Није пријатно сећати се совјетских интервенција у Мађарској или у Чехословачкој. Друга велика сила (једина која је преостала) беше се баш распаммила. Била је у стању да сваки део света прогласи „регионом од националног интереса“. А онда је, после косовске драме, дошло до неке верзије њене репрize у Грузији.

Руси су поново постали велесила, чак без својих сателита, који су већ у Европској унији. Занимљиво, али више нема отворених претњи међу државама које господаре светом. У међувремену се појавила још једна, која ће и у амбијенту свеопште кризе, до 2025. престићи све што постоји на планети, и постати једина мегасила. То је Кина, империја коју више ништа не може да заустави.

На границама према Русији, на територији њених бивших идеолошких пратилаца, биће постављен амерички „ракетни штит“. То је то опако минско поље

између два света, иако шахисти верују да смо исти род: *Gens una simus!*

Руски премијер Путин је више пута о томе разговарао са Џорџом Бушом. Путин више није председник, али премијер јесте. Он је од оне врсте јаким личности са којима се креће моћ. Где он – ту и власт. Мада је и Медведев показао одлучност у грузијском случају, која је изненадила свет. Какав ментор, такав председник.

Дакле, Путин је указао Бушу млађем шта носи ракетна претња Русији и какав би могао да буде одговор. Буш је терао по своме, јер императив престижа не допушта одустајање, ни пред каквим аргументима.

И тако су се сретали њих двојица, већ годинама на „ти“, свако са ковчежићем у коме се налазе команде за хиљаде нуклеарних бојних глава. Неки стручњаци за ту муњевиту врсту рата верују да је предност „првог удара“ још стратегијска, под условом да се зна где се удара.

Ван сваке сумње је да би у најгорем сценарију свака сила имала времена за противудар, који би био последица ужасног, уништавајућег беса. Сви знају да би то, можда, било окончање овога света. Сви знају да тај сценарио не сме бити остварен ни у кошмару. Али, ипак... „Рат је човеку родио ђавола!“ – како је рекао Винстон Черчил. Па ако неко први потегне, онда краја нема. У ствари, то би био крај.

Нема говора овде о неком ширењу песимизма. Реално је бити песимиста. Чврсто верујем да највећи имају механизме да избегну међусобно истребљење.

Пошто Буш коначно одлази у историју, а Путин је, можда, у њу тек ушао, Владимир Владимирович се ономад обратио Бараку Обами, који се пакује за селидбу у Белу кућу. Рекао му је исто што и Бушу: „Аман, види са тим ракетама, ако је могуће да то престане!“

Није добио одговор, и сва је прилика да га неће ни добити. Сва она еуфорија око америчког председничког освежења, можда је била претерана. Јер, Вилијам Клинтон, у својој женској алотропској модификацији враћа се у саму орбиту америчке политике.

Он ће бити саветник својој жени, као што је она била њему док се спремао за бомбашке акције у Србији. Он, бивши пацифиста из шездесетих, „дете цвећа“ и противник насиља.

Хилари је његова богиња рата, и тешко је Обами да са њом склања ракете у Источној Европи, или успоставља правду на Балкану.

Па, због чега је изабрао баш њу? Могао је Медлин Олбрајт, или „булдожера“ Холбрука?! Или некога ко у својој биографији нема мрљу да се свим снагама залагао за ударе по Србији. Ни саксофониста, пре тога ухваћен у оргијама са неком Моником, службеницом Беле куће, није имао где!

Деца која данас одрастају унуци су деца *хладног рата*. За сво ово време проблем Формозе, или Тајлеха није решен, а кад ће – не зна се. Кина је незадржива! Јавио ми се друг Бели, Чомбе, и похвалио се да је под старе дане добио нови политички надимак. Али неће да каже који. ■

Аутор је коментатор „Политике“

Занимљиво, али више нема отворених претњи међу државама које господаре светом. У међувремену се појавила још једна, која ће и у амбијенту свеопште кризе, до 2025. престићи све што постоји на планети, и постати једина мегасила. То је Кина, империја коју више ништа не може да заустави.

ЕКОНОМСКИ АСПЕКТИ БЕЗБЕДНОСТИ

ИНТЕГРАЦИЈЕ СА РАЧУНОМ

Један од првих озбиљних покушаја у српској јавности да се расправа о безбедносној позицији Србије смести у развојно-економски и социјални контекст, међународна конференција „Економија и безбедност“, настојала је да расветли колико кошта безбедносна интеграција Србије

Међузависност економије, политичке стабилности и безбедности Србије, значајно је питање на које до сада нема пуно аргумен-тованих одговора. Колико кошта национална безбедност? Да ли су скупље интеграције или војна неутралност? Упркос томе што се говори да безбедност нема цену, на крају сваке кризе испостави се да је ипак има.

Из излагања домаћих и страних стручњака из области безбедности, економије и политике на конференцији „Економија и безбедност“, која је недавно одржана у Београду у организацији Центра за цивилно-војне односе, могло се закључити да интеграције могу бити економски пожељно решење за друштво које се налази у одређеном историјском, економском и друштвеном окружењу.

Конференцију је отворио државни секретар Министарства одбране Душан Спасојевић и истакао да је Србија у потпуности посвећена остваривању свог стратешког циља – пуноправног чланства у Европској унији, због економског просперитета и европских вредности које су темељ демократије.

Он је указао да је највећи безбедносни изазов за Србију, али и регион, једнострано, нелегитимно и нелегално проглашење независности Косова и Метохије и поновно јасан и недвосмислен став Србије по том питању – а то је доследно поштовање одредби међународног права и Резолуције 1244 Савета безбедности.

Државни секретар Спасојевић нагласио је да ће се наставити модернизација Војске Србије, али и улагање у систем одбране, које није трошак већ инвестиција, јер се на тај начин чува безбедност државе, јача спољнополитичка позиција и привреда, најпре улошвањем војне индустрије и побољшавањем њеног извозног потенцијала.

Борис Беговић из Центра за либерално-демократске студије сматра да је безбедност јавно добро. Држава опорезује грађане како би тим средствима платила одређени ниво своје и сигурности својих грађана. Безбедност одређене земље привлачи инвеститоре. Улагање у ту област јесте трошак, али и инвестиција. Проф. др Михајло Црнобрња са Факултета за економију, финансије и администрацију сматра да Србија нема бољу алтернативу од приступања Европској унији (ЕУ). Према његовим речима, пут у интеграције потпуно је предвидив, зна се шта треба испунити и шта се на ком делу пута добија.

Светлана Ђурђевић-Лукић са Института за међународну политику и привреду сматра да умањивање нових безбедносних претњи није могуће традиционалним средствима, као што је војна сила, већ подизањем нивоа развоја друштва. Истовремено, против неких претњи не може се борити само један, традиционални актер – држава.

■ СТРАТЕГИЈА КОРАК ПО КОРАК

Природа односа Србије са системима колективне безбедности лавирала је и мењала се од отвореног промовисања жеље и потребе за интеграцијама, до проглашења војне неутралности крајем прошле године. Недоследност српске политике према приступању ЕУ и уздржаност према уласку у НАТО, резултирала је потребом да се коначно утврде очекиване економске користи од прикључења ЕУ и могућих трошкова и штета од прикључивања НАТОу.

Говорећи о *Србији између ЕУ и НАТО*, проф. др Иво Висковић са Факултета политичких наука дао је генезу тих односа и указао да је 2007–2008. године, отварањем питања статуса Косова и Метохије, део политичке елите отворено стао на становиште да је то творевина НАТО, што је довело до озбиљне кризе у тим односима. Он је предочио и битно другачији став јавности у Србији према НАТОу (у коме види прошлост), од оног према ЕУ (коју доживљава као будућност). Уз то, када се у Србији говори о ЕУ, истиче се корист. Када се говори о НАТОу, пак, размишља се о трошковима. Трошак у безбедности треба посматрати као улагање у будућност, будући да нема уласка озбиљног капитала у нестабилну земљу. Трећи елемент од значаја, када се анализира однос Србије према интеграцијама, јесте различит третман нашег евентуалног будућег статуса у њима. Сматра се да је улазак у ЕУ улаз у заједницу равноправних чланова, док се улазак у НАТО види као улаз у хијерархијску структуру у којој нема равноправности. Професор Висковић је истакао да ни један ни други став ниси реални, будући да у ЕУ нема потпуно равноправних држава, нити САД има апсолутну слободу одлучивања у НАТОу. Он је предложио рационални приступ проблему, уместо емотивног, који види као доминирајући. „Корисно је ићи ка оном што је могуће, озбиљно сарађивати са Партнерству за мир због јачања стабилности у региону и држави, што ће резултирати доласком инвеститора, а коначно и уласком у ЕУ”, рекао је проф. Висковић.

■ НЕУТРАЛНОСТ КУЋЕ НАСРЕД ДРУМА

Бригадни генерал проф. др Митар Ковач из Сектора за политику одбране Министарства одбране у презентацији „Политичка или војна неутралност Републике Србије” изнео је личне ставове о том питању. Полазећи од специфичног историјског, геостратегијског и безбедносног положаја Србије, генерал Ковач нагласио је да „морам бити свесни да смо мала земља која своју безбедност мора ана-

Снимио Д. ГОЛ

лизирати кроз призму геополитичких и геостратегијских односа у свету, имајући при томе у виду и економске интересе”. Безбедност мале државе налази се негде између мудрости и прагматичности њене спољне политике, и интереса великих сила који се преламају преко њеног простора. Неутралност као безбедносно опредељење промовише се онда када држава жели да остане по страни од безбедносног сврставања, одбрамбених интеграција, савезништва и рата, те да стварају и штити националне интересе што аутономије.

Да би нека држава постала неутрална, за то су начелно потребни њена изјава о том статусу и да такав статус прихвате треће државе. Наравно, све се то дешава у посебном историјском контексту. Статус неутралности сваке земље, па и Србије, отвара са собом многе изазове и проблеме. Дobar геостратегијски положај, унутрашња стабилност државе и друштва, способност развоја аутономних одбрамбених способности и развијена и стабилна економија са високим бруто друштвеним производом, чине неутралност могућом. Неутралност се при томе мора разматрати као *војна*, а не као *политичка неутралност*, будући да је у савременим међународним односима политичка неутралност више теоријска могућност него реалност, сматра генерал Ковач.

Да ли, и на који начин, НАТО утиче на економију државе, још је једно од питања на којима аргументована расправа о интеграцијама мора да почива. На њега су махом покушали да одговоре страни учесници конференције. Говорећи о утицају НАТОа на економске процесе у Мађарској, Ерик Бахтаи из Министарства иностраних послова те земље изложио је спектар питања и забринутости с којима су се суочили његови сународници пре приступања НАТОу. У Мађарској је владало уверење да улазак у НАТО захтева већу, боље опремљену и скупљу армију, те да може негативно утицати на економске односе са земљама ван Алијансе. Али, искуство је показало да то није тако, те да се од присуства НАТОа може очекивати и економска корист, будући да је он и – потрошач. И земља која улази, као и НАТО, мора нешто да унесе у тај однос, али из њега и добија, рекао је Бахтаи.

■ НАМЕНСКА ИНДУСТРИЈА У ИНТЕГРАЦИЈАМА

По Денису Хацковићу из Центра за сигурносне студије из БиХ, земље Балкана виде улазак у НАТО као шансу да осигурају трајни мир. Његов став је да се уласком знатно смањује цена одбране, штите спољнополитички интереси земље и стварају предуслови за бржи приступ ЕУ. У том смислу, БиХ је, између осталог, послала део својих снага у Ирак. Он је истакао да нема методологије за израчунавање цене уласка у Алијансу, али да је БиХ јасно опредељена за НАТО и ЕУ.

Према истраживању Центра за високе економске студије под називом „Нато и економски раст”, у периоду придруживања НАТОу код свих посматраних земаља повећана је стопа бруто националног дохотка, побољшани су индикатори политичког ризика, а улагања у војску релативно су стабилна у датом периоду. Из угла развијених и земаља у развоју, НАТО је војни и све више и политички савез, који доприноси развоју стабилности и демократије, и који захтева реформе сектора безбедности пре приступања. Али, не постоји доказана веза са економским растом и улаз је углавном – политичка одлука.

У новим условима, занимљива је и судбина наменске војне индустрије, која је некада представљала изузетан део привреде земље. Данас, по мишљењу Ерика Копача са словеначког Факултета друштвених наука, будућност наменске индустрије у региону јесте у производњи мањих средстава наоружања и војне опреме, која треба да се усмери на традиционална тржишта ван региона.

Стеван Никчевић, генерални директор *Југоимпорта – СДПР*, сматра да процес интеграције може позитивно деловати на развој наменске индустрије и створити могућност за њен одрживи развој, као што показују примери у Пољској, Бугарској и другим земљама.

Конференција је показала да постоје бројне тешкоће у прорачунавању, анализи и предвиђању трошкова и добити од могућег уласка Србије у НАТО. Упркос томе, учесници су покушали да пруже конкретне податке на основу којих би се могла водити аргументована јавна и стручна расправа о томе колико кошта безбедносна интеграција Србије, што је и највећи резултат конференције. ■

Снежана ЂОКИЋ

ГОДИНА ОБУКЕ

Повећањем броја налета и учешћем на интервидовским вежбама и бројним увежбавањима, припадници 204. авијацијске базе подигли су ниво своје стручне и специјалистичке обучености, што је знатно допринело већем нивоу оспособљености јединице. У наредном периоду иде се и корак даље, ка увежбавању у реалним просторним и временским условима, што ће, према речима команданта бригадног генерала Мирка Вранића, омогућити реалнији увид у стварно стање оперативних могућности базе и њених јединица.

бележавање дана јединице права је прилика за истицање постигнутих резултата и планирање наредних корака. Поготову ако је година за нама била успешна и вредна спомена. Тако је и у 204. авијацијској бази на батајничком аеродрому, где се, последњих месеци, све чешће и све гласније чула хука авионских мотора.

Хука која радује не само пилоте Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије, док, после вишегодишњег, принудног летачког поста, у своје пилотске књижице уписују све више сати налета, већ и бројне Батајничане и Београђане који уживају у летачким вештинама наших борбених пилота.

Управо зато, припадници 204. авијацијске базе свој дан, 2. децембар, обележавају самоуверени, охрабрени већ постигнутим и спремни на нове изазове. Истичући да је ова година била година обуке и да су сви састави и јединице базе у протеклом периоду постигли запажене резултате у извршавању наменских задатака, командант 204. авијацијске базе бригадни генерал Мирко Вранић нагласио је да, после организацијско формацијских промена у ваздухопловству Војске Србије, реализованих током 2006. године и убрзаног уходавања у 2007, јединица којом командује данас пред-

БРОЈНЕ ВЕЖБЕ

Припадници 204. авијацијске базе учествовали су од почетка године на десетак сложених здружених и тактичких интервидовских вежби и увежбавања, од којих ваља поменути „Сретење“, „Дипломац“, „Гром“, „Стрела“, „Пресретач“ и „Обука“.

На свакој од тих вежби различитог нивоа сложености, припадници базе учествовали су с неколико авиона и хеликоптера, међу којима су биле и тек ремонтване летелице. Увежбавани су подршка јединицама Копнене војске, дејство по фиктивном непријатељу, садејство потчињених јединица, пресретање „одметнутог“ и „отетог“ ваздухоплова и његово приземљење на аеродром у Батајници.

Поред тога, припадници базе реализовали су летове за потребе Министарства одбране, Генералштаба Војске Србије и Команде Ваздухопловства у земљи и иностранству. У томе се посебно истакла 138. мешовита транспортна ескадрила која је обавила летове до Охрида, Напуља, Рима, Анталије, Кечкемета, Брна, Минска, Ростова...

ставља респектабилну снагу најмодернијег и технички најсложенијег вида сваке војске.

– Наши састави ангажују се у заштити ваздушног простора, подршци јединицама Копнене војске, транспорту људи и средстава, а ове године све више и у обуци летачког састава. Наравно, ни за тренутак не заборављамо један од наших најважнијих задатака од стратегијског значаја, а то је непрекидно извиђање ваздушног простора – рекао је на почетку генерал Вранић.

Бригадни генерал Мирко Вранић,
командант 204. авијацијске базе

БОГАТ БОРБЕНИ МОЗАИК

Сви ти и многи други задаци подељени су јединицама распоређеним на аеродрому, које, како би уметници рекли, представљају драгоцене камичке у борбеном мозаику 204. авијацијске базе. Један од њих свакако је 17. батаљон за обезбеђење аеродрома, без којег би, сло-

бодно се може рећи, све стало. Јер, припадници те јединице пружају подршку свим другим јединицама базе. У њиховој надлежности је санитарско, светлосно-навигацијско и противпожарно обезбеђење, брину о радио везама и општој сигурности аеродрома и издвојених објеката, условима за реализацију вежби и гађања.

Како и приличи једној ваздухопловној бази, међу најбројнијим јединицама на аеродрому је 24. ваздухопловно-технички батаљон, задужен за техничку подршку свих активности, одржавање и припрему летелица. Време у коме се, из објективних разлога, нисмо могли подичити највишом исправношћу ваздухоплова, остало је иза нас, добрим делом захваљујући и напорима припадника те јединице, који су током претходне две године учинили све што је било у њиховој моћи да авиони и хеликоптери стационирани у 204. авијацијској бази све сигурније и све чешће крстаре нашим небом и поред њихове неприличне старости.

– Није никаква тајна да су наше летелице одавно прославили двадесети рођендан и приближиле се неопходном ремонту. Да бисмо их уопште послали на модернизацију, било је потребно претходно их припремити за веће захвате, што је посао који, кад је о ваздухопловима реч, у нашој војсци до сада није рађен. С поносом могу да кажем да је у обављању тог задатка наш ваздухопловно-технички батаљон веома стручно, без-

Детаљ са вежбе „Пресретач“

Снимак Димитрије ГОЛ

бедно и прецизно, обавио лавовски део посла. Посебно се то односи на авионе МиГ-29, Т-70 и Јак-40, који су овде припремани за лет у иностранство, али и за хеликоптер Ми-8, који је ремонтован у „Моми Станојловићу“ – рекао је генерал Вранић.

ВЕЋИ БРОЈ НАЛЕТА

Наведеним напорима техничких састава 204. авијацијске базе створени су неопходни услови за извршавање најопсежнијег и једног од најодговорнијих задатака јединице, а то је, реко смо већ, од почетка године била обука. Летачка у 101. и стручно-специјалистичка у 252. ескадри. У обе авио-јединице ове године остварен је веома видљив напредак и подигнут ниво оспособљености.

Основни предуслов за то било је, кажу у 101. ловачкој ескадри, поновно увођење авиона МиГ-29 у оперативну употребу. После четворогодишње нежељене паузе, пилоти којима су популарне „двадесетдеветке“ основни тип авиона, поново су реализовали обуку у ноћним условима и тако интензивирали тренаж, чиме су створени услови и за преобуку неколико пилота са МиГ-21 на МиГ-29.

– До краја године биће завршена преобука пилота, чиме ће јединица знатно побољшати ниво своје оспособљености – каже генерал Вранић. – Све то омогућило је и повећано учешће припадника те јединице на вежбама, пре свега у „Дипломцу“ и „Пресретачу“, али и на манифестацијама организованим поводом промоције најмлађих потпоручника, за Дан Војске и Дан авијације, и на аеромитинзима у Ченеју и на Калемегдану.

Налет пилота у 101. ловачкој ескадри повећан је ове године за 40 одсто, чиме, наравно, нисмо незадовољни, али ни презадовољни. Слично је и у 252. мешовитој ескадри, где је реализована стручна и специјалистичка обука на авионима и хеликоптеру *газела*, изведена борбена обука, са више од сто дејстава, на полигону Чента и окончано оспособљавање најмлађих пилота у акробатском, инструменталном и навигацијском летењу. Поред тога, припадници те јединице, осим што су сате и сате провели на симулаторима летења, за које су софтвер сами урадили, учествовали су, као и њихове колеге из 101. ескадриле, на бројним здруженим тактичким вежбама, повећавајући тиме налет за неколико пута.

Обуци, као једном од најважнијих задатака током ове године, много пажње поклонили су и припадници 138. мешовите транспортне ескадриле, који своје летачке задатке обављају на авионима Ан-26 и Јак-40, односно хеликоптерима Ми-8 и *газела*. Намењена за транспорт људства и технике, та јединица је од почетка године у оператив-

БОГАТА МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

Од почетка године 204. авијацијску базу посетили су бројни представници иностраних армија, од којих ћемо споменути само неке.

Контролу наоружања по споразуму БД-99 обавили су представници оружаних снага Руске Федерације, Мађарске и Црне Горе, а по Дејтонском споразуму инспектори из Хрватске.

У радној посети бази и аеродрому у Батајници били су представници Ваздухопловне ескадриле Велике Британије, Министарства одбране Словачке, Ваздухопловне индустрије Русије, Ратног ваздухопловства САД, делегација Националне гарде Охајо, командант Ратног ваздухопловства Велике Британије, начелник ГШ ОС Италије, командант Ваздухопловних снага Румуније...

ну употребу увела неколико рементованих и модернизованих телелица, чиме је омогућена преобука десетак пилота авиона и хеликоптера и остварен знатно виши ниво њихове обучености.

Протеклих месеци и у артиљеријско-ракетном дивизиону ПВО било је веома живо. Контролно-тренажним гађањима, реализованим на аеродрому, и бојним, на интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“, где су циљеви били и на земљи и у ваздушном простору, та јединица доказала је веома висок ниво тактичке и ватрене обучености. Кад се узме у обзир да

бојна гађања циљева у ваздушном простору нису реализована од 2004. године, јасно је колико је напора уложили ракеташки и артиљерци 177. дивизиона. Наравно, није запостављена ни обука у коришћењу пешадијског наоружања. Доказујући се на стрелишту, припадници артиљеријско-ракетног дивизиона реализовали су двадесетак бојних гађања.

БУДУЋИ КОРАЦИ

Неколико подофицира те јединице усавршавало се на различитим курсевима од којих посебно помињемо оспособљавање за реализацију оперативних послова, за људске ресурсе и обуку по стандардима НАТОа, за технички преглед ракета и за прве подофицире. Нови, савремени концепт војске захтева подофицире са лидерским способностима, личним и професионалним интегритетом и експертским знањима у области права, војне и физичке обуке, управљања ресурсима. Ново време тражи, дакле, нове и амбициозније људе, нуди нове изазове.

О томе размишљају у 204. авијацијској бази кад планирају будуће кораке. Оцењујући 2008. као годину стручне и специјалистичке обуке и подизања нивоа индивидуалне обучености, бригадни генерал Мирко Вранић каже да у наредној више пажње треба поклонити борбеном оспособљавању у реалним условима, у условима стварне употребе јединице.

– Таква је била вежба „Пресретач“, у којој су задаци извршавани у реалном времену и простору. Следеће године таквих вежби требало би да буде више. Треба одлазити на полигоне, изводити дејства у створеним условима. Полигон Чента јесте добар, али прави полигон је онај на коме јединица вежба с бојном муницијом, у реалном времену, с покретним циљевима на земљи и у ваздуху, с реалним психичким и физичким оптерећењем. После тога, на анализама постигнутих резултата доноси се оцена успешности. Тако и само тако можемо добити реалну оцену нивоа обучености пилота и јединице – рекао је командант 204. авијацијске базе бригадни генерал Мирко Вранић. ■

Душан ГЛИШИЋ

Аустријска делегација у Центру за мировне операције

Делегација Министарства одбране Републике Аустрије боравила је у тродневној посети Центру за мировне операције Здружене оперативне команде ГШ ВС. Делегацију је предводио начелник Одељења за планирање и ангажовање снага пуковник Мартин Јавурек.

Током посете две стране су размениле искуства у области мировних операција. Представљајући своје искуство, аустријска делегација је посебну пажњу посветила припремама јединица за упућивање у мировне операције, односно проблемима у припреми и оцени спремности јединица за упућивање у мировну операцију. Једна од тема била је и обука током саме мировне операције.

Делегацију Аустрије примио је начелник ЦМО пуковник Јелезије Радивојевић, док је потпуковник Зоран Николић гостима предочио какви су намена, организација, капацитети и будући задаци Центра.

Иако неутрална земља, Аустрија својим учешћем даје значајан допринос мировним операцијама. ■ С. Ђ.

Организација Оперативног центра по стандардима НАТО

У оквиру билатералне сарадње, делегација Команде Ваздухопловства Краљевине Данске посетила је Команду Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и са колегама из Србије разменила искуства на семинару „Оперативни центар по стандардима НАТО“.

Представљен је план функционисања и структуре будућег Оперативног центра ВиПВО, а дански ваздухопловци информисали су учеснике семинара о организацији и установама свог ваздухопловства.

Начелник Оперативног центра ВиПВО пуковник Златко Шобот истакао је да је овакав вид сарадње изузетно користан и да ће пружити пуно информација које могу унапредити функционисање Оперативног центра.

Мајор Керн Одершеде из Команде Ваздухопловства нагласио је спремност ваздухопловаца Данске да пруже стручну помоћ српским колегама, пре свега у облику идеја и смерница за бољи рад будућег Центра.

Теме дискусија две делегације биле су управљање кризном ситуацијом, приказ тренутне операције, процедуре прелета кроз ваздушни простор Данске и подршка у међународним операцијама. ■ М. И.

Посета делегације Италије Војногеографском институту

Делегација Војногеографског института Министарства одбране Републике Италије боравила је у дводневној посети Војногеографском институту Војске Србије. У саставу италијанске делегације били су командант бригада генерал Карло Колела, потпуковник Ђовани Ору, мајор Марко Белођи и капетан Еторе Пођи.

Циљ њихове посете, организоване на италијанску иницијативу, поред стручних разговора, јесте да се обавесте о организацији Војногеографског института и Геодетске службе Војске Србије, посебно са врстама и технологијама израде геотопографског материјала.

Госте је поздравио начелник нашег института пуковник др Мирко Борисов, а о функцијама, задацима и организацији војногеодетске службе и Института говорио им је заменик начелника пуковник Драган Стевановић.

Генерал Карло Колела је током разговора истакао значај успешне трогодишње сарадње са српским колегама, размене искустава и сагледавања нових могућности за развијање постојећих облика сарадње. ■ М. Ш.

Обука за војну полицију

У Центру за мировне операције Здружене оперативне команде ГШ ВС одржан је тродневни семинар под називом „Обука за војну полицију“. Слушаоци на семинару, 30 припадника војне полиције, имали су прилике да размене знања са колегама из оружаних снага Краљевине Данске.

Семинар је отворио начелник Управе војне полиције ГШ ВС бригадни генерал Ђуро Ђелић. Он је том приликом рекао да српска војна полиција има добру сарадњу са војним полицијама више земаља, те да размена знања и искустава доприноси унапређењу организације и обуке њених припадника.

Предавачи на семинару били су припадници ОС Краљевине Данске, махом војни полицијци са богатим искуством у мировним операцијама. ■ С. Ђ.

Посета делегације Турске

У организацији Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба ВС одржани су експертски разговори из области цивилно-војне сарадње са представницима делегације оружаних снага Турске.

Током разговора размењена су искуства у оквиру концепта, доктрине, планирања и реализације активности органа цивилно-војне сарадње оружаних снага Србије и Турске. Представници турске војске презентовали су своја искуства из рада органа ЦВС у мултинационалним операцијама.

На челу делегације Војске Србије био је пуковник мр Миленко Лаловић, начелник Одељења за ЦВС (Ј-9) ГШ ВС, док је тројчлану делегацију ОС Турске предводио потпуковник Мустафа Канканли. ■ А. А.

ДАН 250. РАКЕТНЕ
БРИГАДЕ ПВО

НЕБО ПОД БУДНИМ ОКОМ

Врхунска обученост припадника 250. ракетне бригаде ПВО, стицана на тренажерима, полигонима и током извршавања редовних наменских задатака у осматрању и одбрани ваздушног простора, потврђена је низом активности и ове године. Обележавајући свој дан, ракеташа су подсетили на чињеницу да је небо над Србијом непрекидно под њиховим будним оком.

Двадесет четвртог новембра свој дан прославили су и припадници једине српске ракетне бригаде. Иако једини и у много случајева специфични, ти браниоци неба над Србијом нису усамљени. Видело се то и током обележавања Дана 250. ракетне бригаде, када су на свечаној бини, поред команданта пуковника др Миодрага Гордића, били помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић, заменик команданта Ваздухопловства и ПВО бригадни генерал Небојша Ђукановић, владика СПЦ Атанасије Ракита, команданти јединица Војске Србије и бројни представници локалних самоуправа и предузећа с којима бригада традиционално сарађује.

И ове године, посебно уважени гости бригаде били су чланови породица 28 припадника јединице који су дали живот током одбране од агресије НАТОа 1999. године и на чије су спомен-обележје заједно положили венце и цвеће.

По много чему посебна и истакнута, а нарочито по томе што јој се зона одговорности простире широм Србије, 250. ракетна бригада

Снимко Д. ГОЛ

да опремљена је ракетним системима „нева“ и „куб“, чија су оруђа даноноћно спремна за ефикасно и прецизно дејство. Да је то заиста тако, да су српски ракеташа истински вешти у одбрани неба, сведочи и податак да само они, једини у свету, могу да се диче обореним „невидљивим“ стелт авионом. Изложени у спомен-соби бригаде, остаци америчког F-117A сведоче о моћи и умећу ракеташа и њиховој жељи да се системи које поседују убудуће користе само на интервидовским и тактичким вежбама и увежбавањима.

Иако припадају другој технолошкој генерацији, ракетни системи које поседује 250. ракетна бригада ПВО, захваљујући модернизацији и модификацијама, заснованим и на искуствима из 1999. године, и данас су веома ефикасни и поуздани. Томе доприноси и непрекидна, сложена обука ракеташа, који су оспособљени не само да успешно користе технику коју поседују, већ и да, поменути модификацијама, одржавају висок степен њене оперативне способности, изводе обуку, реализију борбене задатке, учествују у планирању и командовању...

ОТВОРЕНИ САТ БРИГАДЕ

Поводом Дана 250. ракетне бригаде ПВО – 24. новембра, у команди на Бањици и у Крагујевцу, Нишу, Зучама и Новом Соду, где су размештене јединице бригаде, медијима су приказани капацитети и могућности тог састава Војске Србије.

Током акције „Отворени сат“ – представљања јединице и сусрета припадника са новинарима, истакнуто је да 250. ракетна бригада нуди више од 170 упражњених радних места, посебно онима који су љубитељи ваздухоплова и ракета.

Будућим професионалним војницима, младићима и девојкама заинтересованим за усавршавање у специјалностима противваздухопловне одбране, јединица нуди могућност сталног запослења и, у зависности од интересовања и способности, напредовање до подофицирских и официрских чинова.

Истичући да су припадници 250. ракетне бригаде углавном млади људи, командант пуковник др Миодраг Гордић, поводом Дана јединице, напомиње да бригада има 171 слободно радно место за професионалне војнике којима су на срцу ракетна техника и одбрана ваздушног простора.

– Због сложености технике којом располажемо, најтраженији су младићи са завршеном електротехничком и машинском школом, али и сви други „с вишком адреналина“ и колективним духом су добродошли. Специфичност наше јединице јесте тимски рад. Сваки наш припадник, од команданта до војника на одслужењу војног рока, спреман је за борбене задатке у кабини ракетног система. Непрекидна дежурства и тренутна спремност за ефикасну одбрану неба над Србијом су оно што нас чини специфичним у Војсци Србије. За нас је секунд предуго време, о минутима не размишљамо. Уско сарађујући са ловачком авиацијом и центрима за обавештавање и узбуђивање, спремни смо да отклонимо сваки евентуални облик претње у ваздушном простору – каже пуковник Гордић.

Да су припадници 250. бригаде одлично увежбани, ове године могли су се уверити и контролори Инспектората одбране који су проверавали достигнути степен обуке, али и високе делегације страних армија током посета јединици. У команди на Бањици и потчињеним јединицама бригаде протеклих месеци били су начелници генералштаба кинеске и румунске војске и представници армија САД, Аустрије, Данске, Словеније и Националне гарде Охаја. ■

Душан ГЛИШИЋ

АКЦИЈА „НАЦРТАЈ ЦРТЕЖ – ЗАПЛОВИ ВОЈНИМ БРОДОМ“

ИЗАБРАНИ НАЈБОЉИ ДЕЧИЈИ ЦРТЕЖИ

Акција Министарства одбране и Војске Србије „Нацртај цртеж – заплови војним бродом“ завршена је избором најбољих дечијих цртежа. Више од 5.700 девојчица и дечака из целе Србије послало је цртеже на тему војник будућности.

Аутори тринаест најбољих цртежа, који ће красити календар Војске Србије у 2009. години и за које су Министарство и Војска припремили ексклузивну награду – пловидбу војним бродом, јесу:

Милица Адамовић, Кикинда; Норберт Боднар, Суботица; Невена Веселиновић, Суботица; Петар Влаисављевић, Зрењанин; Филип Ђорђевић, Књажевац; Никола Зорић, Кикинда; Марина Лудајић, Кикинда; Александар Мијушковић, Ђуприја; Предраг Милошевић, Велика Плана; Филип Оченаш, Нови Сад; Реља Ристић, Београд; Ален Салетовић, Суботица; Марк Себастијан, Суботица.

Поред тринаест најбољих, још 50 девојчица и дечака добиће шоље, мајице и качкете са ознакама Војске Србије и биће гости Специјалне бригаде Војске Србије, а то су:

Владан Аризановић, Врање; Маријана Балановић, Рудна Глава; Габријела Божиновић, Рудна Глава; Ања Бубић, Београд; Никица Видојевић, Београд; Милица Вујановић, Нови Сад; Ања Вуксановић, Београд; Богдан Гаврић, Земун поље; Јелена Гунић, Суботица; Алекса Динић, Неготин; Александар Ђуришић, Велика Плана; Лука Ивановић, Бајина Башта; Анђа Игњатовић, Ђуприја; Анђела Илић, Велико Орашје; Маша Јанићијевић, Панчево; Лена Јанковић, Београд; Дорина Јенеи, Суботица; Никола Јовановски, Кикинда; Сашка Јурић, Суботица; Норберт Козла, Суботица; Дијана Кујунџић, Суботица; Наталија Милановић, Књажевац; Немања Милосављевић, Велика Плана; Бранислав Митровић, Београд; Катарина Момић, Кикинда; Кристијан Накодијевић, Сокобања; Андрија Ненић, Врањска Бања; Милица Николић, Кикинда; Стефан Нинков, Пачир; Теодора Палалић, Бачка Паланка; Ивана Пантић, Београд; Иван Пап, Суботица; Исидора Перовић, Суботица; Александар Петаковић, Сремска Митровица; Захарије Преснал, Београд; Теодора Смиљанић, Кикинда; Вукашин Спасић, Кикинда; Невена Стантић, Суботица; Марија Стојановић, Суботица; Далибор Танацков, Кикинда; Огњен Томић, Кикинда; Јохана Тот, Суботица; Ана Француски, Кикинда; Александар Фекете, Београд; Ана Хаџић, Београд; Марија Цветковић, Књажевац; Ирина Чиховић, Београд; Марија Шкорић, Бачка Паланка; Ирена Штиковац, Београд; Милан Штрбац, Кикинда.

Посебне захвалнице за допринос акцији добиће основне школе „Свети Сава“ из Велике Плана и „10. октобар“ из Суботице, те дечији вртић „Мики“ из Кикинде. Креативна радионица тог вртића добитник је специјалне награде због изузетног одзива акцији и креативности и оригиналности цртежа.

Министарство одбране и Војска Србије захваљују свим девојчицама и дечакама који су учествовали у акцији. ■

ОБУКА ПРИПАДНИКА РЕЧНЕ ФЛОТИЛЕ

ПЛОТУНИ СА ТИСЕ

Командири артиљеријско-ракетних одељења, професионални војници и војници на служењу војног рока јунске генерације артиљеријске специјалности Речне флотиле, недавно су са Тисе, узводно од Титела, гађали из противавионских топова двадесет милиметара и бацача граната, на полигону *Тител*, први пут после организацијских промена у том саставу Војске Србије.

После борбене узбуне речни миноловци и десантно-јуришни чамац заплвили су узводно Тисом ка метама. Поручник корвете Слободан Шебез издао је наређења за припрему паљбе и пуњење оруђа, а затим и за дејство по циљевима постављеним на Тителском брегу, на даљини од 1.100 до 1.300 метара.

Нишанија десетар Бранислав Стефановић први је отворио ватру из четвороцевног прамчаног топа и првим рафалом погодио у центар циља. Речни миноловац, којим је кормиларио старији водник Игор Тајсић, започео је маневар на сред узбуркане Тисе. Из два крмена топа дејствовале су и нишаније десетар Љубан Бјелић и војник Саша Михаић. И са миноловца 336 и десантно-јуришног чамца 411 одјекивали су рафали.

Гађање су са брода *Козара*, укотвљеном на левој обали Тисе, пратили капетан бојног брода Небојша Јоксимовић, командант Речне флотиле, и капетан корвете Смиљан Ружић, руководиоца гађања. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

ВЕЖБА ИНЖИЊЕРИЈСКИХ ЈЕДИНИЦА ВЕЛИКА РЕКА

Припадници Војске Србије учествовали су на командно-штабној вежби инжињеријских јединица *Велика река 2008*, која је недавно одржана у Мађарској, на доњем току Тисе. Циљ вежбе био је да се припадници двеју војски оспособе за рад команде батаљона у процесу доношења одлуке, уз примену процедура НАТОа, посебно у мултинационалном окружењу, приликом пружања помоћи цивилном становништву у случају природних катастрофа. Вежби су претходиле три конференције, чији су домаћини били наши северни суседи.

Према сценарију вежбе било је предвиђено заједничко деловање команде и дела јединица мултинационалног батаљона у случају поплава. Све радње и поступци увежбани су и проверени у компјутерском симулационом центру. Излазни резултат процеса доношења одлуке морао је да прође сложене матрице да би могао да буде примењен.

Сарадња инжињеријских јединица Србије и Мађарске започета је 2006. године, вежбом *Храбри корак*, у мађарском граду Варполоти, а настављена је у новембру 2007. године, када је у Шапцу изведена *Велика река 2007*.

Док је 2007. године тежиште

МАЂАРСКЕ И СРБИЈЕ

А 2008

било на раду здружене команде батаљона током доношења одлуке, учесници *Велике реке 2008* су, помоћу система за симулацију, били у прилици и да практично изведу задатке. Отклањање последица поплава и помоћ цивилном становништву демонстрирали су припадници мађарских инжењерских јединица.

Инжењерци Оружаних снага Мађарске са колегама из Словачке, Украјине и Румуније, учествују у раду мултинационалног батаљона *Тиса*, који је формиран да пружи помоћ цивилном становништву у некој од угрожених земаља.

Вежби *Велика река 2008* присуствовали су генерал-мајор Александар Живковић, заменик команданта Копнене војске Војске Србије, и генерал-мајор Тибор Бенке, заменик начелника Здружене оперативне команде Оружаних снага Мађарске. Они су истакли да су припадници двеју армија имали прилику да се увежбавају у примени стандардних оперативних процедура и комуницирају на енглеском језику, али и да развијају војничко другарство. Таква сарадња, према заједничкој оцени, позитивно утиче на добросуседске односа и развијање међусобног поверења. ■

А. АНТИЋ

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКА ОБУКА НИШАНЦИЈА
НА ПАСУЉАНСКИМ ЛИВАДАМА

ИСПИТ ЗА ТОБЏИЈЕ

Војници септембарске генерације из Центра за обуку Копнене војске у Пожаревцу извели су, 20. новембра, на интервидовском полигону *Пасуљанске ливаде*, завршно гађање из тенка М-84. Нишанције су гађале из покрета, на различите даљине, из различитог наоружања и на различите циљеве. Команда за обуку контролисала је обученост посада тенкова.

Командант Центра за обуку Копнене војске пуковник Винко Марковски истакао је да су завршна гађања септембараца, у којима се истовремено дејствовало и топом и митралезом, изузетан изазов. Уз помоћ старешина и инструктора, резултати те класе су изванредни, закључио је пуковник Марковски.

Потпуковник Горан Јовановић из Команде за обуку нагласио је да врло добра средња оцена показује да су професионална лица из Центра оспособљена да знања пренесе на војнике.

Теренском испиту на *Пасуљанама* претходила су гађања на аутоматском тенковском стрелишту *Орешац*. Војници су, до сада, извели 14 различитих гађања из тенка, а на свим редним бројевима имали су врло добре и одличне резултате.

После неколико дана од завршних школских гађања војника нишанција и возача на тенку М-84, следила је евалуација обуке, која представља дефинитивну потврду њихове обучености. ■

М. ИВАНОВИЋ
Снимио Ј. МАРЈАНОВ

НАШИ СТУДЕНТИ НА ВАЗДУХОПЛОВНОЈ ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ У ИТАЛИЈИ

МОМЦИ ЗА ПОНОС

Приликом недавне посете студената Војне академије Команди здружених снага НАТОа у Напуљу и Ваздухопловној војној академији у Пуцполију, могло би се рећи да су прави домаћини била два наша момка, Милош Милошевић и Душан Ранђеловић. Они су студенти академије у Пуцполију и добили су дозволу да два дана проведу са својим колегама и земљацима.

Душан Ранђеловић
и Милош Милошевић
са студентима
Војне академије
у сали са авионским
моторима

Студенти Војне академије, тринаест момака и две девојке, током тродневног боравка у Напуљу, били су смештени на академији у Пуцполију, предграђу тог двоипомилионског града на југу Италије. Била је то добра прилика да се сазна више о условима живота и рада на престижној високошколској установи, да се упореде искуства и стекну нова познана са кадетима из Италије и из других земаља, који због завидног реномеа долазе да студирају на Ваздухопловној академији.

Милош и Душан су после завршене Војне гимназије у Београду, захваљујући одличном успеху, могли да изаберу једну од страних војних академија и тамо наставе школовање. У избору су војне школе у Грчкој, САД и Италији, где се тренутно школује 17 наших студената. Осам их је у Грчкој, тројица у САД, на Ваздухопловној војној академији у Колорадо Спрингсу и на Вест Поинту, а шест је у Италији. Од њих, тројица су на Академији копнене војске у Модени, један на Поморској академији у Ливорну, а Милош и Душан су на Ваздухопловној академији у Пуцполију.

„За мене је Италија ипак била најбољи избор и после трогодишњег искуства нисам се покајао“, каже Милош. По завршетку 30. класе Војне гимназије он је у Пуцполи дошао у септембру 2006. године и сада је студент треће године. „Изабрао сам ваздухопловно-техничку службу јер је то мој дечачки сан, који се ево остварује на најлепши начин“, наставља Милош. „Услови студирања су изванредни, задовољан сам и квалитетом наставе, и смештајем и исхраном, професори и колеге су нас одлично прихватили, тако да је на нама само да учимо и оправдамо поверење које нам је указано омогућавањем да дођемо овде“.

И Милош и Душан већ су оправдали то поверење јер су међу најбољим студентима на Академији. Милош је добио још једно вредно признање за свој успех, које се од скора указује и страним студентима. Наиме, организацијом рада прописано је да групе од по педесетак студената прве године воде инструктори – студенти треће и виших година, који на левом рамену носе посебан инструкторски знак. То признање добија 20 најбољих студената, а како је Милош међу њима, и то међу првима, он је од ове године инструктор. „Командовање, вођење групе, значи одговорност за те младе колеге. Најмање је то кажњавање или награђивање, већ и помагање, саветовање, усмеравање. То је одговорност коју има сваки старешина“, каже Милош о својој новој улози.

Присећа се својих дечачких маштања о ваздухопловству у родној Јагодини, па већ планирања у Војној гимназији, а сада је такорећи не прагу професије која је његов избор. „Када завршим академију бићу поручник са титулом мастера, специјалиста за ваздухоплове како то овде кажу, а то је у ствари ваздухопловни инжењер. Имам уговорну обавезу, а наравно и жељу, да се вратим у Војску Србије, којој и сада припадам, и да радим посао за који се школујем“, каже Милош и додaje да важи правило да из академије у Пуцполију излазе одлични инжењери, зато што током школовања имају све услове да теоријски и практично сазнају све о најновијим достигнућима у области ваздухопловно-техничке струке.

То да је Милош већ на прагу професије, иако треба завршити ову и још две године, потврђује Душан који је сада на другој години. „Када си трећа година, онда је све другачије. Већ је друга много лакша, али зато је прва година право *чистилиште*, где се обавезе мере минути-

ма и тај *дрил* треба издржати. Али, вреди се потрудити, јер већ тада знамо да се са сваком новом година студија стичу поједине привилегије, а како расту бројеви на рукаву униформе тако се увиђају предности официрског позива за који се припремамо“.

Душан је из Житковца код Алексинца, завршио је 31. класу Војне гимназије и такође је изабрао инжењерски смер на академији у Пуцполију. „Изазовно је због обиља

АКАДЕМИЈА У ПУЦОЛИЈУ

На брифингу на почетку посете Ваздухопловној војној академији у Пуцологију, о историјату те установе, селекцији кандидата и организацији студија, студентима Војне академије причао је мајор Ђенаро Поцобели, командант курса, или једне класе, како се то каже код нас.

Мајор Поцобели је посебно нагласио традицију академије у Пуцологију, која је ту од 1962. године. Пре тога била је, од оснивања 1923, у Ливорну, па Казерти, Форлију, Бриндизију, од 1945. у Нисиди у Напуљу, где је сада смештена Команда поморских снага НАТО, а академија је премештена у предграђе, на узвишење са кога пуца предивни поглед на читав Напуљски залив и Капри на другој страни.

Пространи комплекс академије чине зграде команде, универзитета, смештајни капацитети за студенте и спортски терени. Од осталих садржаја треба издвојити позориште, библиотеку и велику капелу унутра у наставном делу комплекса, са редовним службама.

Посебно богатство су лабораторије и одлично опремљене учионице за разне предмете који се изучавају. Академија школује више профила војног позива, а основни су пилоти и ваздухопловни инжењери. Да би неко постао кадет академије мора да прође строге здравствене прегледе и тестове знања и психофизичке спремности. А током петогодишњих студија и сложена стручна и општа војна обука.

Од око 500 студената, око 20 посто су девојке, а 28 студената је из девет земаља из Европе, Азије, Африке и Јужне Америке.

Академија у Пуцологију има развијену сарадњу са сличним високошколским институцијама у свету, а посебне билатералне односе са 22 војне академије. О могућностима за успостављање такве врсте сарадње разговарали су командант бригади генерал Франко Масилија и капетан фрегате Светозар Василески и поручник Дејан Михаиловић, који су водили делегацију студената Војне академије у посети Напуљу.

знања које се овде стекне, али и због сталне потребе за усавршавањем. Технологије напредују и мора се много радити, сада и убудуће, да будеш добар стручњак”.

И Милош и Душан обрадовали су се посети својих колега из Србије. „Лепо је бити са својима, па још у улози домаћина, неког ко жели да пренесе што више искуства одавде и да колеге из Београда упозна са младим Италијанима и студентима из других земаља, са других континената, који се овде школују”, каже Душан.

Милош истиче да су размењене бројне меил адресе, успостављени контакти, који се, како овде традиција потврђује, а тако је свуда, чувају током целе каријере. „Можда се некад сретнемо у новим улогама и поред професионалног односа свакако да ће и познанство имати утицаја да се боље разумемо. То је предност оваквих посета и зато се заиста радујемо што смо нашим студентима из Београда могли да помогнемо у упознавању једне нове академске средине и младих људи овде, који су, кажу, пријатно изненађени непосредношћу девојка и младића из Србије”.

А својим дружењем током школовања у Напуљу, Милош и Душан су врло задовољни. Однос колега је прави другарски, заједно излазе у град, а одлазе и кућама појединих колега који су из тог краја. Додуше, углавном Милош, јер има више слободног времена, али сада и Душан, пошто је прегрмео прву годину у којој се у град врло ретко излази.

О симпатијама не кажу ништа одређено? „Али, има их”, каже Милош, „јер ми сада у ствари живимо овде, овде су нам пријатељи и сав друштвени живот. У Србију долазимо свега три пута годишње, за Нову годину, Ускрс и током летњег распуста”.

Али, мисао и срце остају тамо одакле си, и када дипломирамо радујемо се првим дужностима у Војсци Србије, кажу наши момци, због којих смо били поносни током посете академији у Пуцологију – јер су тамо најбољи. ■

Р. МУТАВЦИЋ

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА О ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ

МЕХАНИЗМИ СУПРОТСТАВЉАЊА

Центар за безбедносне студије (ЦБС), уз подршку Владе Краљевине Шведске, организовао је међународну конференцију *Политика супротстављања организованом криминалу*, која је одржана 21. и 22. новембра у Београду.

По речима директора Центра др Александра Фатића, циљ конференције био је обезбеђивање форума за стручну расправу о *Принципима за израду нацрта платформе националне стратегије за борбу против организованог криминала*, које је израдио експертски тим ЦБС.

На конференцији су учествовали припадници криминалистичке професије из земље и иностранства, представници ресорних министарства, судских и тужилачких установа и адвокатских удружења.

Они су изнели виђења нацрта документа и пренели искуства у обликовању и функционисању релевантних институционалних механизма у земљама из којих долазе. Скуп је реализован у четири панела – криминалистичко-обавештајни рад, финансијске истраге, систем институција за борбу против организованог криминала и актуелни трендови у развоју организованог криминала.

Свечаном отварању скупа присуствовали су шеф шведске Агенције за међународни развој Бјорн Мосберг и државни секретар Министарства правде Републике Србије Гордана Пуалић. Државни секретар Пуалић истакла је, том приликом, опасност од организованог криминала, посебно у земљама у транзицији, и нагласила да је независно судство један од фактора неопходних у супротстављању том друштвеном злу, за које не постоје државне границе и које директно омета раст економије. Она је истакла и да су организоване криминалне групе на Балкану током сукоба деведесетих година прошлог века ојачале и успоставиле блиску сарадњу са европским земљама, те да на њиховом сузбијању треба да се ангажују балканске државе и сама Европска унија. Она је указала и на то шта се у Србији на плану борбе против организованог криминала до сада урадило.

У раду конференције учествовали су и саветник за полицију и некадашњи начелник Скотланд јарда Џон Слејтер, аташе Италијанске финансијске полиције са седиштем у Београду пуковник Серафино Фиоре, заменик републичког јавног тужиоца мр Јасмина Киурски, проф. др Клаус Бахман са Универзитета у Вроцлаву у Пољској, Зоран Ђокић из МУП-а Србије, др Бојан Добовшек са мариборског Факултета за кривично правосудје и безбедност, мр Миле Шикман, др Урош Пена и проф. др Неђо Даниловић из БиХ, др Марина Малиш-Саздовска са Полицијске академије у Скопљу и други стручњаци. ■

С. ЂОКИЋ

И Н Ж И Њ Е Р Ц И Т Р Е Ћ Е Б Р И Г А Д Е

ПУТ У ЗАВИЧАЈ

Инжињеријски радови у општини Владичин Хан веома су важни за опште уређење инфраструктуре југа Србије. Мештани села Јовац већ увелико користе завршене делове пута, који представљају мало богатство за читав крај. На тај начин, инжињеријска јединица Треће бригаде Копнене војске на најбољи начин репрезентује Војску Србије.

Туди природе учиниле су да 1977. године клизишта избришу село Јовац са географске карте. Том приликом нестало је много кућа, наноси воде потопили су сеоску цркву, а геолошка ситуација на том простору потпуно је измењена. Јовчани су напустили своја вековна огњишта и махом се преселили у село Стубла код Владичиног Хана. У некадашњем родном крају остале су им шуме, имања и сеоско гробље.

Мештани су годинама водили борбу да се обнови пут до њиховог некадашњег села, како би имали приступ до својих атара и гробља. Путне радне организације одбијале су тај посао због сложености терена. Таквог изазова нису се уплашили инжињерци Војске Србије. Уговор о изградњи пута потписале су Команда Копнене војске и Скупштина општине Владичин Хан. Убрзо су припадници 310. инжињеријског батаљона Треће бригаде Копнене војске изашли на трасу дугу три километра, на релацији Јовачка река–гробље у селу Јовац. Са инжињерцима се враћа и живот у напуштене крајеве.

НАЈВЕЋИ ПОДУХВАТ

Припаднике 310. инжињеријског батаљона из Прокупља тек очекује највећи посао – израда заштитног зида на аутоматском тенковском стрелишту „Међа“. Он треба да буде дуг 600 до 700 метара, висок осам метара и са доњом основом ширине 22 метра. Другачије речено, треба ископати, превести и увалјати око сто хиљада кубика материјала. Изградња заштитног зида представљаће један од највећих инжињеријских подухвата у последње време и најзахтевнији задатак инжињерије Војске Србије.

■ ПРОБИЈАЊЕ ПУТА

– Инжињеријски батаљон има значајну улогу у Трећој бригади и прецизно дефинисане задатке – тврди командант Бригаде пуковник Чедомир Бранковић – То је јединица коју би сваки старешина пожелио у свом саставу. Већи део батаљона је, војнички речено, „жив“, а ангажује се за бројне послове, на различитим просторима.

То потврђује и најодговорнији официр 310. инжињеријског батаљона, командант потпуковник Драган Станојевић.

– Наши инжињерци стално су ангажовани на Параћинским утринима, где помажу пиротехничарима у површинској претрази терена, проналазе и обележавају неексплодирани минско-експлозивна средства. Извадили су и армиране бетонске фортификацијске препреке из реке Лужница (општина Бабушница), затрпали кратере од бомбардовања 1999. године у селу Рача, изградиле противпожарни појас складишта погонског горива „Умац“ и превезли контејнере за потребе хуманитарне акције општине Прокупље – набраја потпуковник Станојевић.

Не сме се заборавити ни допринос прокупачке јединице када је реч о одржавању 60 километара путева у зимским условима према Јастрепцу, Вишеграду, Караули, Црном врху и Соколовом вису. Ангажовали су се и за уређење касарни „Књаз Михаило“ и „Ратко Павловић Ћићко“. Недавно су поправили два километра планинског пута од Куршумлије до базе „Велики трн“, а убрзо почињу делимичну реконструкцију путева према седам база у надлежности Треће бригаде. На трасу пута код Јовачке реке излазили су сукцесивно, пошто су прилике на терену захтевале већи број припремних радова.

– Затекли смо непроходан пут и праву дивљину – каже командир радне групе поручник Борко Бућковић – Загавили смо се више пута моторним возилима. Пут смо пробијали са два дозера и једним утоваривачем, а тек после тога смо ишли на грубо и фино планирање пута.

После месец дана видљиво је да су инжењерци урадили добар посао. Од Јовачке реке па до планинских висова вијуга широк, добро уваљан пут, са пропустима и шинama, што гарантује не само квалитет већ и његов дуг век.

■ ИСКУСНИ РУКОВОАЦИ

На теренима код села Јовац ангажовано је 16 људи – „чета мала, али одабрана“. Број можда није велик, али са шест инжењеријских

ЛЕД УСРЕД ЛЕТА

Ископавајући материјал за насипање пута прокупачки инжењерци наишли су на веома занимљив природни феномен.

– Када смо почели да радимо – говори старији водник Дејан Анђелковић – појавиле су се мокре флеке, а када смо подигли камен пронашли смо грумење леда. Било је чудно. Температура је 35 степени Целзијусових, а на пола метра испод земље проналазимо ледене полуге. Не знамо одакле је тај лед ту доспео. То је, ипак, задатак за геологе. Ми се задовољавамо и тиме да помоћу леда расхладимо воду за пиће.

машина и седам моторних возила они могу завршити већину послова. Међу њима су искусни и добри инжењеријски руковоаци, који раде већ десетак и више година. Сложена конфигурација терена и честе кише нису за њих представљале препреку, поготово не за руковоаца дозера Радољуба Радивојевића. Кварове на машинама сами су отклањали, а возач Југослав Видојковић понекад је био бољи мајстор од професионалних аутомеханичара.

На позајмишту материјала за рад одговоран је заменик командира групе старији водник Дејан Анђелковић. Ту се дневно утовари, пребаци и насипа око 200 кубика материјала.

Професионални војник Зоран Ивезић из Прокупља, руковоалац утоварне лопате, ради већ 17 година као инжењерац у Војсци. На ваљку, и по највећем сунцу, ангажован је Горан Бакић, док грејдериста Срђан Цветковић из Ниша својом моћном машином „финишира“ и по 600 метара квадратних за сат времена.

Било је и тежих терена – каже Цветковић – попут пута од Бујановца до базе „Гури Гат“, где је све сам камен, серпентине, тесан пут, велики успон, провалије и лево и десно.

Референт за припрему градње и надзор Драган Милошевић задовољан је изведеним радовима инжењераца.

Инжењеријски радови у општини Владичин Хан веома су важни за опште уређење инфраструктуре југа Србије. Мештани села Јовац већ увелико користе завршене делове пута, који ће несумњиво представљати мало богатство за читав крај. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

СПОРАЗУМ СА УНИВЕРЗИТЕТОМ ОДБРАНЕ ЧЕШКЕ

Начелник Војномедицинске академије генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић и ректор Универзитета одбране Чешке Републике генерал Рудолф Урбан потписали су, у Бујановачкој Бањи, споразум о сарадњи.

– Са колегама из Чешке већ сарађујемо у бројним областима медицине, а потписан споразум ће нам обезбедити размену студијских програма и научноистраживачких пројекте, али и наставника – рекао је генерал Јевтић.

Генерал Урбан истакао је да је споразум конкретизација претходних договора у оквиру билатералне сарадње Србије и Чешке у области војне медицине. ■

ПОЛИКЛИНИЧКА СЛУЖБА

Поводом 60 година постојања амбулантно-поликлиничке службе Војске Србије, на Војномедицинској академији одржана је пригодна свечаност на којој је начелник пуковник проф. др Токо Максиди истакао да је, од 1948. године до данас, у Дијагностичко-поликлиничком центру ВМА урађено 20 милиона специјалистичких прегледа. Годишње се у тој највећој организационој целини ВМА уради 350.000 субспецијалистичких и специјалистичких прегледа, 150.000 специјалистичких процедура, 10.000 дијагностичких интервенција и 7.500 операција у Центру за дневну хирургију.

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић истакао је да се 95 одсто свих пацијента који дођу у ВМА, а њих је између 3 и 3.5 хиљада дневно, збрине управо у Дијагностичко-поликлиничком центру ВМА.

Присутнима се обратио и начелник Управе за здравство бригадни генерал проф. др Вељко Тодоровић, пожелевши запосленима Дијагностичко-поликлиничког центра ВМА успех у даљем раду. ■

М. Ш.

ЛУБИЛЕЈ ИНСТИТУТА ЗА ВАЗДУХОПЛОВНУ МЕДИЦИНУ

Институт за ваздухопловну медицину Војномедицинске академије обележио је, у Одељењу за авио-физиологију, на аеродрому *Батајница*, 63 године постојања. Гостима је приказана нова опрема за прегледе пилота – центрифуга и уређај за физиолошко метаболичко испитивање, најновије генерације. Припадници Института говорили су о прегледу пилота и њиховим физиолошким тренажама. ■

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА САРАДЊА

Стручњаци Факултета војномедицинских наука Универзитета одбране из Храдец Кралова у Чешкој Републици, проф. др Јири Каса и др Лукаш Червени, боравили су у Војномедицинској академији од 10. до 14. новембра.

Током посете пратили су рад Центра за контролу тровања и сагледали наше досадашње клиничке и лабораторијске резултате у дијагностици и лечењу акутних тровања органофосфорним једињењима.

Професор Каса говорио је припадницима Центра о резултатима рада чешког Токсиколошког института. Том приликом договорени су облици сарадње чешких и српских колега у области биомедицинских истраживања и едукације. Доктору Червеном приказани су научноистраживачки пројекти из области генетичког инжењерства и биотехнологије, које води академик проф. др Миодраг Чолић у Институту за медицинска истраживања. ■

КОНФЕРЕНЦИЈА О ТЕРОРИЗМУ

Лекари Војномедицинске академије – пуковник доц. др Радван Чеканац, начелник Института за епидемиологију, и мајор др Момир Шарац, специјалиста васкуларне хирургије учествовали су на међународној научној конференцији *Тероризам и обезбеђивање масовних манифестација*, која је одржана у Ваплеву, у Пољској.

На скупу је било речи о тероризму, са тежиштем на медицинским противмерама, дијагностичким и терапијским могућностима у случају терористичких напада, али и досадашњим искуствима о томе. Учесници су разматрали и епидемиологију савремених инфективних обољења и потенцијалне противепидемијске мере у случају пандемије птичијег грипа, те организацији и координацији служби ургентне медицине у условима терористичких напада. ■

СУСРЕТ ДЕРМАТОЛОГА

Највећи скуп дерматолога Србије – 14. београдски дерматолошки дани – одржан је средином новембра на Војномедицинској академији. Сусрет је организовала Клиника за кожне и полне болести те установе.

Учествовало је 250 дерматовенеролога из Србије, Црне Горе, Македоније, Босне и Херцеговине и Словеније. Стручњаци у тој области говорили су о савременом приступу у дијагностици и лечењу псориазе, меланома и акни. Предавања су одржали еминентни стручњаци из Немачке, Бугарске и Македоније – проф. др Христос Зоубоулис, проф. др Николај Тсанков, проф. др Љубица Павлова и примаријус др Ђорђи Гоцев.

Дерматовенеролози ВМА изложили су 12 радова, а др Жељко Мијушковић добио је награду за радове *Анализа полиморфизма гена за тратитон s-трансферазу код пацијената с базоцелуларним карциномом* и *Анализа дермоскопских карактеристика меланома*. ■

Припремила Е. РИСТАНОВИЋ

Пише
Бранко КОПУНОВИЋ

СТЕВАН И СТИВЕН

Није свака победа слатка. Напротив, неке остављају горак укус и доводе у сумњу њену смисао. Победити несрећу јесте једини резултат ван сваког упитника. Или, превазићи себе, свеједно. Наравно, за све то је потребно много менталне снаге, постојане вере, чврстина карактера... Човек у својој несавршености често поклекне, окрене главу од истине, а поглед му падне на безнађе. У таквом расулу мисли чак и потегне руку на себе. Кажу да је то кукавичлук, храброст је истрајати...

Нема горе несреће од рата и свега што најцрња друштвена појава има за последицу. Наравно, неизбежно је повезана са страдањем сваке врсте. Унесрећени људи, њихове породице, порушени домови, снови... Човек то најболније осећа и најдуже памти. Још ако у рату буде рањен, а рана значи трајни губитак, онда је тежина личне одлуке питање мере мотива опстанка. Овај последњи оружани сукоб на тлу бивше нам заједничке државе приближио нас је тој и таквој стварности. На нашим примерима има поуке за читав свет.

Стивен Ретклиф био је професор у малој школи на периферији Перта. Стеван Оцокољић је његов колега из околине Мионице. Делиле су их хиљаде километара а шансе да им се укрсте животни путеви мерени су промилима. Ипак, догодило се...

Стивена и Стевана упознао је рат. Млади Аустралијанац, добровољац у мисији Црвеног крста, отиснуо се из летаргичне низије обрасле високим травом, где су често прескакали кенгури у потрази за сочним стабљикама, право у пакао. Стева је, опет, био добровољац попут деде чије име носи, честитог домаћина чије се тело после голготе преласка преко ледова Албаније, нашло у дубинама Плаве гробнице код острва Видо.

Уизрешетаном аутобусу препуном несрећника, нашли су се, један крај другог, на путу према Прњавору. Онда је загрмело, запраштало, возач је изгубио контролу и сурвао се у провалију. Ноћ се некако брзо спустила, а из олупине, попут духова, изронила су њих двојица. Покушали су да помогну сапатницима, али нико није остао жив. Тумарали су данима по пустим брдима, хранили се оним што је природа понудила. Ране су видали захваљујући Стевином умећу да препозна лековито биље и привије га где и како треба. Размишљали су на глас како је понекад тешко наћи знак живота.

Спуштајући се из пећине где су заноћили, наишли су на возило Црвеног крста. Било им доста рата... Од Мађарске, преко Аустрије па даље Холандије и Белгије, обрели су се на доковима

Остендеа. Стивен је предложио Стеви да оснују хуманитарну организацију за помоћ жртвама рата. Ангажовали су многе људе добре воље у Аустралији и Новом Зеланду где се Стева запослио као учитељ у малој српској колонији. Концерти, приредбе, сликарске колоније, спортски сусрети...

Сваки долар су марљиво скупљали и уплаћивали у фондове за помоћ унесрећенима. Слали су, шта све нису. Новац, лекове, уређаје, техничку, чак и један инкубатор за превремено рођене бебе...

Има томе доста година...

Стева се вратио. Не зато што му је било лоше у далекој земљи, напротив. Вели, његова мисија добре воље још није завршена. Српским школама на Косову потребни су просветни радници. Треба обновити школе, цркве, гробља... Са њим је стигао и Стивен који течно говори наш језик. Други живот или немогући покушај?

Стивен је примио православну веру, крштен је у Грачаници. Заволео је Србе, а једна Српкиња му је за срце прирасла. Јелена из околине Ораховца је његова изабраница. Каже да је такву жену тражио на свим континентима а нашао је када је лагано губио наду да ће је срести. Професорица енглеског, чији су родитељи нестали у ратном вихору док је спремала дипломски на Филолошком факултету у Београду. Њен брат Урош се такође налази на дугом списку несталих. Стивен, Стева како га зову од миља, свако јутро им пали свећу и моли се небесима да покажу неки траг до Јелениних најближих.

Наравно, његов венчани кум и побратим, имењак и човек који му је умерио судбину ка јужној српској покрајини, живи одмах до њих. Проблем је бирократија, папири, преводи, потврде, докази, искази, изјаве... Стивен би да промени презиме и узме Јеленино. Али, то не иде тако лако. Косовска администрација тапка у месту, гура предмет „под тепих“, а они стрпљиво чекају. Једино што знају да ће остати тамо по сваку цену. Чекају четврто дете. Урош, Милош и Милица су њихова будућност. Желели би још једну девојчицу. Да смо млађи, вели Стивен, имали бисмо десеторо деце. Нас Срба је све мање, каже забринуте и поручује младима да не оклевају.

Необично пријатељство у почетку сада је попримило печат вечног трајања. Не мисле да су погрешили, не тишти их носталгија, једино верују у Бога и оно што им је дао. Живе скромно а осећају велико задовољство. Деле све, од успомена до дечије гардеробе и уче друге како је бити човек и најбољем смислу речи. У њима нема кајања ни сете. Деца и добротинство су њихово богатство... ■

БЕЗБЕДНОСТ САОБРАЋАЈА

ЗАКОНОМ ПРОТИВ
НЕСАВЕСНИХ ВОЗАЧА

Број саобраћајних незгода последњих година достигао је алармантне размере, па ће примена нових законских прописа, усаглашених са европским нормама, променити понашање многих учесника у саобраћају и бар донекле смањити свакодневно страдање људи на нашим путевима. Стручњаци сматрају да је крајње време да се безбедност саобраћаја подигне на највиши државни ниво, као што су то, прилично давно, учиниле и многе друге европске земље. Највише казних бодова (18) добијаће несавесни возачи који угрожавају безбедност осталих учесника у саобраћају.

Према подацима Министарства за инфраструктуру, на путевима широм Србије годишње страда близу хиљаду људи, око 17.000 бива повређено, док трошкови државе настали као последица саобраћајних незгода досежу, безмало, милијарду долара! Педантни статистичари истичу да је Србија због саобраћајних незгода, у последњих 17 година, изгубила око тринаест милијарди долара, на колико се процењује укупна вредност њене садашње мреже магистралних и регионалних путева.

Велики број саобраћајних незгода, у којима страда све више људи, говори, сем осталог, о томе да проблем безбедности саобраћаја ваља подићи на највиши државни ниво, као што су то, уосталом, учиниле и многе државе у Европи.

■ ПО ЕВРОПСКИМ НОРМАМА

Један од услова, можда не највећи, али сигурно веома значајан, свакако је доношење и што скорија примена једног савременог закона о безбедности саобраћаја на путевима усклађеног са врло строгим европским нормама.

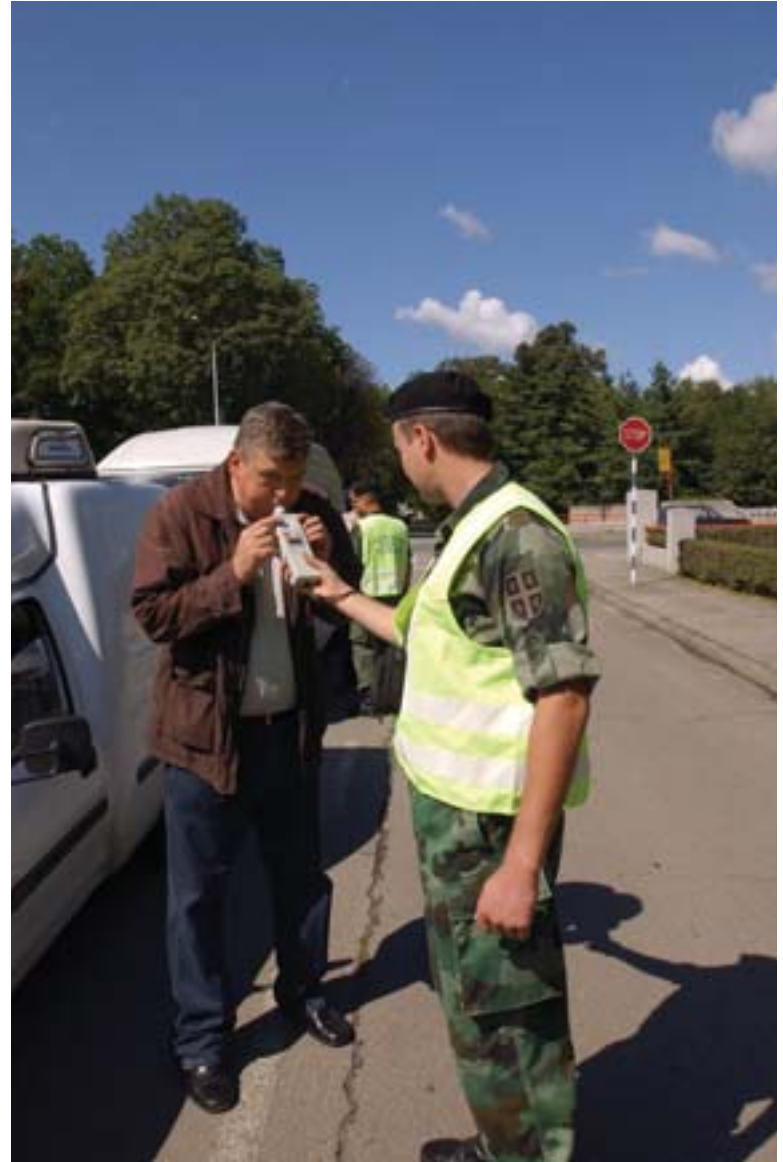
Нацрт нашег новог *Закона о безбедности саобраћаја* управо ових дана наћи ће се пред посланицима Скупштине Србије, који ће га, нема сумње, добро „прочешљати“, па су сви изгледи да тај прав-

ни акт, највероватније, ступи на снагу већ почетком наредне године. Тада ће, коначно, бити стављена тачка на примену застарелог закона о безбедности саобраћаја, донетог пре нешто више од две деценије, који је, истина, више пута „реновиран“ и прилагођаван ондашњим условима у којима се одвијао саобраћај на путевима, али се никада није пришло толико темељитој и свеобухватној промени каква је учињена у европским, а не тако давно, и у земљама које нас окружују.

У новом законском штиву, исписаном на нешто више од 170 страница, има за свакога понешто – почевши од самих возача и саобраћајних стручњака у државним органима, па преко разних институција и друштвених организација, до оних који се баве обуком будућих возача или одржавањем путне мреже, од чијег квалитета и савремене саобраћајне сигнализације умногоме зависи то да ли ћемо у безбедности саобраћаја достићи европске земље, чијим смо се достигнућима и искуствима увелико користили приликом писања најновијег законског акта.

Ако пођемо од возача, онда најпре ваља рећи да је за њих, без сумње, најважније да се знатно мења казнена политика, која ће највише погодити, пре свега, оне несавесне, који бахатом вођњом угрожавају не само свој него и животе осталих учесника у саобраћају. А најве-

ПОСЛЕДЊИ У ОКРУЖЕЊУ

Србија је, засад, једина земља у окружењу која није донела нови закон о безбедности саобраћаја на путевима. Постојећи закон (који датира још из 1985. године) време је одавно прегазило.

Све државе бивше Југославије већ су донеле нове законе у овој области. Чак је и Црна Гора, док је још била чланица СРЈ, и док смо имали савезни закон, донела свој републички закон прилагођен новим околностима.

АГЕНЦИЈА ЗА БЕЗБЕДНОСТ САОБРАЋАЈА

Новим законом је предвиђено оснивање Агенције за безбедност саобраћаја чији је задатак, између осталог, да анализира, прати и унапређује систем безбедности саобраћаја, организује стручне испите за предаваче теоријске наставе у ауто-школама, затим испите за возаче којима је одузета возачка дозвола због несавесног управљања возилом, семинаре за унапређење знања и да проверава обученост контролора техничких прегледа, као и да издаје лиценце и уверења онима који ће се бавити техничким прегледима четвороточкаша.

Агенцију оснива републичка влада. У Ауто-мото савезу сматрају да ће то додатно оптеретити буџет и повећати администрацију, па решење тог проблема виде у кадровском и материјалном јачању постојећих структура, као што су Асоцијација ауто-школа, Асоцијација техничких прегледа и других институција, уз појачану контролу државних органа.

ћа новина, кад је реч о санкцијама, свакако јесте увођење за нас потпуно новог система казних бодова, који се у многим земљама поприлично дуго користи. Основна намера законодавца била је да спречи возаче који понављају теже прекршаје и да, након што плате казну, поновно седају за управљач моторног возила и настављају да се користе својим четвороточкашима, као да се пре тога, тако рећи, ништа није десило. Зато ће се, сходно новом Закону, због сваког иоле озбиљнијег прекршаја добијати одређен број казних бодова. Максимум је 18. Возачу који „догура“ до те бројке одузима се возачка дозвола. Да би је поновно добио мораће да прође одређену процедуру, односно додатну обуку.

Предложено је да се евиденција о казним бодовима води у Министарству унутрашњих послова.

Да би поновно добио возачку дозволу, кажњени возач мора да похађа посебан семинар и да положи испит унапређења знања и вештина који се тичу безбедности саобраћаја. Све то га не ослобађа новчане и затворске казне, али ни забране управљања возилом, која му је изречена због одређеног прекршаја.

■ КАЗНЕНИ БОДОВИ

Законодавац је највећи број казних бодова предвидео за такзвану насилничку вожњу, тако што ће се несавесном, односно бахатом возачу уписати 15 бодова, изрећи новчана или затворска казна (30–60 дана), те забрана управљања возилом у трајању од најмање девет месеци. Међутим, ако је угрозио безбедност (страдање неког од учесника у саобраћају), таквом возачу се уписују максималних 18 бодова, изриче новчана казна или казна затвора између 45 и 60 дана, а најмање годину дана остаје без возачке дозволе.

И за људе који пијани седају за управљач моторног возила предвиђене су врло строге казне. Тако ће, на пример, возач у чијој је крви нађено више од два промила алкохола добити 14 казних бодова, најмање 15 дана затвора и забрану управљања возилом најмање осам месеци (ако приликом незгоде коју је изазвао није угрозио безбедност других), али ако је угрозио нечији живот, онда ће „зарадити“ 16 казних бодова, 45 дана затвора, док ће му дозвола бити одузета на најмање 10 месеци.

Неће нимало добро проћи ни возачи који у насељеном месту брзину прекораче за 70, а изван насеља за 80 километара на час. У њихову евиденцију биће уписано 14 казних бодова. Следи им казна затвора од најмање 15 дана и одузимање дозволе у трајању од најмање осам месеци, али само ако нису угрозили безбедност саобраћаја, а ако јесу, онда им следеће 16 казних поена, затвор од најмање 45 дана и најмање 10 месеци одузимања возачке дозволе.

Стручњаци су очекивали да ће законодавац бити строжи и када је посреди пролазак кроз црвено светло, али није. Наиме, онај ко пројурити поред семафора на коме је упалена црвена светилка биће кажњен уписивањем 6 бодова, затвором до 30 дана или ће га судија за прекршаје „ударити по џепу“ са 15.000 до 30.000 динара и одузеће му дозволу најмање три месеца. У случају да је некога озледио добиће девет казних бодова, до 60 дана затвора, или ће бити „олакшан“ за 30.000 до 50.000 динара, док ће без дозволе остати најмање пет месеци. Занимљиво је и то да ће возачу бити уписано шест казних бодова ако на предњем седишту седи дете

ЕВРОПСКИ ИЗВЕШТАЈ

Реч је прописаном обрасцу намењеном возачима који су изазвали лакшу саобраћајну незгоду. Они су дужни да попуне тај образац ако овлашћено лице закључи да не треба изаћи на место догађаја и обавити увиђај.

Ако су сагласни са начином на који је дошло до незгоде, довољно је да возачи попуне и потпишу тај протокол, а осигуравајућа друштва ће га прихватити и надокнадити штету без полицијског записника. Сврха коришћења овог документа (протокола) је да се поједностави поступак када дође до лакших саобраћајних незгода и не омета одвијање саобраћаја, јер возачи могу састављати протокол након што своја возила уклоне са пута.

РИГОРОЗНИЈИ ОД ПРЕТХОДНОГ

Према онима који за волан седају и возе под утицајем алкохола, нови закон је знатно ригорознији од старог, јер се од садашњих 0,5, граница помера на 0,3 дозвољена промила, али само за возаче који нису учествовали у изазивању саобраћајне незгоде.

Мотоциклисти и возачи са пробном дозволом не смеју да имају ни промил алкохола у крви.

Због великог броја казних поена који се добијају, довољно је да пијаног или припитог возача припадници Саобраћајне полиције само два-три пута зауставе па да остане без возачке дозволе.

млађе од 12 година. Истовремено му следи затвор до 30 дана или новчана казна између 15.000 и 30.000 динара и период без дозволе у трајању до три месеца, а ако се, далеко било, при том угрози безбедност детета, онда ће му се приписати девет казних бодова, новчано ће бити кажњен сумом до 50.000 динара или двомесечним затвором, а потом и одузимањем дозволе у трајању од најмање пет месеци.

Веома је важно да возач упамти како никако не сме да оде са места незгоде док службена лица не утврде због чега је до незгоде дошло. У случају да се огрешо о ту законску норму, не „гине“ му пет казних бодова, између 15.000 и 30.000 динара казне или до 30 дана затвора, уз обавезни губитак права на управљање возилом до најмање три месеца, а ако је угрозио безбедност саобраћаја, онда

ОГРАНИЧЕНО ТЕЛЕФОНИРАЊЕ

Разговор путем мобилног телефона за време вожње одавно је у многим земљама забрањен, јер се, по мишљењу саобраћајних стручњака, тиме одвлачи пажња и знатно умањује концентрација возача. Наш нови закон неће, међутим, бити толико ригорозан. Разговор, дакле, неће бити забрањен, али само под условом да се у возилу налази опрема која омогућава телефонирање без ангажовања руку.

Важно је, дакако, да обе возачеве руке буду стално за воланом. У супротном ће телефонирање најчешће бити скупље од многих месечних пакета из понуде мобилних оператора, јер је за тај прекршај предвиђена новчана казна од 5.000 динара. Мобилним телефоном неће моћи да се користе ни пешаци док прелазе преко пешачког прелаза (предвиђена казна је 3.000 динара).

Забрањено је, сем тога, и коришћење уређаја којима се откривају полицијски радари. Због непоштовања те законске одребе, возач може да буде кажњен новчано (15.000–30.000 динара) или затвором у трајању до месец дана, а уписаће му се и 6 казних бодова.

ће добити осам казних бодова, пет месеци ће провести без возачке дозволе, а остаће и без 5.000 динара. За неvezивање сигурносних појасева предвиђена је само новчана казна од 5.000 динара. Боље је да се плати на лицу места него да записник о учињеној грешци оде судији за прекршаје, јер ће тај износ тада бити знатно већи.

Списак грешака које вребају возаче прилично је дугачак. Указали смо само на оне које су, судећи по искуству припадника Саобраћајне полиције, најчешће, што никако не значи да се без возачке дозволе не може остати и онда када се учини већи број мањих грешака, односно лакших саобраћајних прекршаја. Ваља, дакле, бити опрезан, јер ће се казени бодови брисати тек две године након што их је возач добио, али под условом да у међувремену није ниједном погрешно.

■ ЗАШТИЋЕНЕ ЗОНЕ

Брзини којом се крећу возила на појединим местима посвећено је неколико чланова *Новог закона о безбедности саобраћаја*, при чему ваља имати на уму да ограничења изван насељених места остају иста као до сада. Тако да је, на пример, аутопутем дозвољено возити највише 120 километара на сат, на моторном путу (нови израз за садашњи пут резервисан за саобраћај моторних возила) не сме да се прекорачи брзина од 100 на сат, док ћете на осталим путевима моћи

да притиснете папучицу гаса само толико колико је довољно да бисте постигли брзину не већу од 80 на сат. Новина на коју ваља обратити посебну пажњу је да се опште ограничење брзине у граду са садашњих 60 смањује на 50 км на сат, уз могућност да се, тамо где услови то допуштају, вози и брже (до највише 80 км на сат), али само ако је брзина вожње на тим местима назначена саобраћајним знаком.

А оно што у нашој законској регулативи досад нисмо имали, то су посебне зоне у којима важе строга ограничења брзине. Реч је о зони „успореног саобраћаја“, такозваној зони „30“ и „зони школа“.

Зона „успореног саобраћаја“ је део пута, улице или насеља у коме коловоз користе и возила и пешаци. У њој је брзина ограничена на само 10 км на сат.

У зони „30“ највећа дозвољена брзина је, сам назив зоне каже, 30 км на сат. А тамо где се део неког пута или улице налази у непосредној близини школе, дозвољена брзина је 30 (ако је реч о насељеном месту), односно 50 км на сат (ако је школа изван насеља), али само у периоду од 7 до 21 сат, осим ако саобраћајним знаком време забране није другачије одређено.

■ ОПАСНИ МАЛИГАНИ

Да пијани и све чешће дрогирани возачи представљају изузетну опасност за безбедност саобраћаја, на то, рекло би се, не треба никога посебно подсећати. Стручњаци одавно указују на узроке саобраћајних незгода које изазивају припити или потпуно пијани возачи, не пропуштајући прилику да нагласе како возачи најчешће греше због пребрзе вожње, док су грешке због малигана на – другом месту. Многи виновници су се, уз добро плаћене адвокате, углавном провлачили без затворских казни. Иза решетака су одлазили само они који су били узрочници саобраћајних незгода у којима би неко изгубио живот.

Нови закон је, да то одмах кажемо, знатно ригорознији према онима који пијани седају за управљаче моторних возила, посебно ако у вожњи угрожавају туђе животе. Законодавац, међутим, није поштедео ни припите или пијане пешаке који својим понашањем могу да доведу до незгоде са тежим последицама.

Ради утврђивања да ли у организму возача има алкохола, опојних дрога или лекова који су забрањени за употребу пре и за време вожње, припадник Саобраћајне полиције може возача да подвргне испитивању помоћу посебних уређаја, као што су алкометри, затим уређаји за откривање дроге у нечијем организму и друге направе, али истој или сличној провери могу бити подвргнути и пешаци. И возач и пешак су, на име, дужни да пристану на такву проверу, а ако из оправданих разлога то није могуће обавити на лицу места, провера да ли је неко возио пијан може да се обави у некој од здравствених установа коју је за ту врсту посла овластио МУП. Уколико, пак, неко нема поверења у органе МУП-а, може да се подвргне алко-тесту у здравственој установи коју сам изабере, али ће то морати да платити из свог џепа.

Возача који не пристане да му се на месту незгоде утврди да ли у његовом организму има превише алкохола или недозвољених опојних дрога и лекова које не сме да узима пре седања за управљач возила или за време вожње чека најмање 15 дана затвора. Уз то, добија и 14 казних поена. И пешак који одбије тестирање може да бира између новчане казне (15.000 до 30.000 динара) или затвора у трајању од месец дана.

Сувишно је рећи да ће нови *Закон о безбедности саобраћаја*, усаглашен са одавно важећим нормативима Европске уније, умногоме допринети сређивању стања на нашим путевима и смањењу броја жртава у саобраћајним незгодама, које се, истина, не могу сасвим избећи, али је сасвим сигурно да се могу свести на мању меру.

Број саобраћајних незгода је, поготову у последњих неколико година, достигао алармантне размере, тако да многи возачи и саобраћајни стручњаци – верују да ће примена нових законских прописа променити (нодамо се најбоље) понашање свих учесника у саобраћају и смањити свакодневна страдања. Биће то, нема сумње, још један добар знак да смо не само прихватили, него и чврсто решили да се придржавамо европских конвенција о саобраћају и сигнализацији, на шта смо се, као држава, обавезали потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању. ■

Влада РИСТИЋ

Снимили 3. МИЛОВАНОВИЋ и Ј. МАРЈАНОВ

Обележена шездесетогодишњица Савезне пилотске школе у Руми

БИСЕР ВАЗДУХОП

Непосредно после Другог светског рата и почетног опоравка земље од ратних страдања, у јануару 1947. године, на иницијативу Народне технике и Ратног ваздухопловства тадашње Југославије, донета је одлука о формирању Савезне пилотске школе. Током петнаестогодишњег рада изнедрила је више од 1.200 пилота и наставника летења ратног и цивилног ваздухопловства.

Савезна пилотска школа почела је са радом у марту 1947. године, на аеродрому „Боронгај“ у Загребу. Убрзо, због непосредне близине аеродрома „Лучко“ и „Плесо“, Пилотска школа премештена је 1948. у Руму, где је постојала све до 1954. године.

Прве три класе Пилотске школе углавном је похађао ратни кодар. Указала се потреба да се и Армија, попут цивилног ваздухопловства, а по узору на предратне пилоте школоване у Смедеревској Паланци, Јагодини и другим центрима Краљевине Југославије, попуни млађим, школованим људима. Пилотска школа у Руми имала је задатак да школује кадар који ће моћи да задовољи све веће потребе војног и цивилног ваздухопловства.

Искусни наставници обучавали су полазнике прве генерације на авионима ДАР-9, а потом и на седам акробатских авиона – „бикер јунгман“ и „тајгер“. На њима су летели полазници друге класе. Затим су у програм летења уврштени и авиони типа „тројка“, на којима је стасала четврта генерација Пилотске школе.

По завршетку школовања пилоти су одлазили најчешће на летачке дужности у јединице ратног и цивилног ваздухопловства. Део кадра задржан је за наставничке дужности. Поједини су наставили студије за авио-инжињере. Током седмогодишњег рада Савезну пилотску школу у Руми завршило је, у девет редовних и неколико ванредних класа, више од 1.200 пилота, међу којима је била 56 жена.

Од 1949. године, уз Пилотску школу, у Руми је формирана и Падобранска база. У то време она је представљала значајан центар за развој југословенског падобранства.

Пилотска школа у Руми расформирана је 1954. године. Њени капацитети пребачени су у Вршац, где је основан Ваздухопловни центар за обуку пилота, једриличара, падобранаца и моделара.

Поводом значајног јубилеја Савезне пилотске школе у Руми, локална самоуправа, ваздухопловни савези Србије, Војводине и Београда, затим, удружења пензионисаних војних летача и падобранаца Србије, организовали су за некадашње полазнике и наставнике пригодну свечаност.

Скupu су у Културном центру присуствовали Ненад Боровић, председник привременог органа локалне самоуправе, Лабуд Булатовић, председник УО Ваздухопловног савеза Србије, Срђан Пелагић из Ваздухопловног савеза Војводине, Златомир Грујић председник републичког Удружења пензионисаних војних пилота Србије.

Учесници су обишли спомен-обележје погинулим и умрлим ваздухопловцима 113. ловачког и 423. јуришног пука Југословенске војске и Црвене армије, који се налази на месту некадашњег аеродрома. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

ДУГА ТРАДИЦИЈА

Према речима хаџи Божидара Пауковића, документаристе Завичајног музеја, у Руми је 1929. године око 5.000 гледалаца пратило први аеромитинг. На њему је први пут демонстрирана и употреба падобрана. Уместо падобранца, за конопце падобрана, био је привезан цак са песком.

Током борби за пробој Сремског фронта, са румског аеродрома, који су још 1933. године пројектовали француски инжењери, на борбени задатак полетала је јуришна и ловачка авијација Црвене армије. Појединим руским авионима управљали су и југословенски пилоти.

*Поново заједно – пилоти и наставници
Пилотске школе у Руми*

ОВСТВА

ПИСТЕ ОД ЦИГАЛА И ЦРЕПОВА

Пред почетак борбених операција за пробој Сремског фронта становници Руме и околних места даноноћно су на аеродром у Руми, Кленку и Великим Радинцима коњским запрегама довлачили цигле и цреп како би поплочали блатњава аеродромске писте и омогућили безбедно полетање и слетање авијације Црвене армије. Са таквих аеродромских писти полетели су и први полазници румске пилотске школе.

ЛЕКАРИ ПИЛОТИ

У ванредним класама Савезне пилотске школе, за пилоте су у Руми оспособљавани и војни лекари. И тада се тежило да лекари, управљајући авионом, стигну што брже на место евентуалних удеса и унесрећенима пруже неопходну помоћ или их превезу у најближу здравствену установу.

Вида Петровић-Јелаќ, полазница Прве класе Пилотске школе и прва жена наставник летења, препознала је себе на фотографији снимљеној давне 1949. године у румској школи

Снимко Дармир БАНДА

ЈАНОШ НАЂ, РАТНИ ВОЈНИ ИНВАЛИД

КАД ЉУБАВ ЗАЦЕЛИ ДУШУ

Само што је крочио преко прага пунолетства, искорачио је из питомих војвођанских пејзажа и нашао се у ратном гротлу.

Сазрео је преко ноћи и научио пропуштене лекције о животу. Постао је свестан општих заблуда, видео зло и страдања, а спознао шта значи вера у Бога, војничка част и храброст у лику свог команданта...

Осетио је колико душа може да пати, а тело заболи.

После тешког рањавања, Јанош Нађ је оперисан 25 пута, али је у годинама тешке борбе заслужио велику љубав. Данас има дивну породицу, двоје деце и кућу коју је сам направио упркос губитку ноге.

Сем осталог, постао је и вицепрвак Србије у пливању...

Стари Бечеј је месташце са војвођанске разгледнице. Питомо, широко, равно, право... Као и сва слична њему, има топлу душу, марљиве људе, старе сокаке, мирисне воћњаке и баште. Окружено је плодном земљом, обојено топлим тоновима, украшено магичним ритовима. Мала варош у богатству мноштва националности, вероисповести, слоге, добрих комшија, ведрога духа...

Описом родног краја почиње своју животну причу тридесетосмогодишњи Јанош Нађ, сада становник српске престонице. Каже да је перфектно одсликана у кадровима незаборавног „Салаша у малом риту“, песмама Ђорђа Балашевића, Мике Антића, Звонка Богдана...

Неизбрисиви трагови детињства и топле успомене на безбрижно доба. Отац Јанош, глава породице и верна му животна пратиља Ева. Тихи и марљиви људи који су стицали радом на ораници, живели у лепој кући која краси центар Старог Бечеја. Два сина, (старији Јанош носи очево име) и млађи Золтан, добра деца, васпитана да се честито живи од много рада. Јанош је у петој години научио да вози трактор и та љубав према моторима, машинама и алатима одредиће правац његовог школовања, живота уопште.

Иако му је матерњи језик мађарски, у основној школи „Здравко Гложански“, блистао је из српског. Из српског је имао чисту петицу, из мађарског двојку. На радост наставника првог и вапај професора другог предмета. Кућни послови се подразумевају, а помоћ оцу у пољу више је задовољство него непријатна обавеза. Постојана радна навика. А онда јурцање по шоровима, пецање, вребање птица, поход у забрањено воће... Наравно, са незаборавним другарима, Батом, Робертом, Светом, Золиком...

■ РАСТАНАК СА ИЛУЗИЈАМА

Шта би дечак са толико маште и љубави према возилима него да се упише у средњу саобраћајну школу. Срећом, била је у његовом месту. Изазов је био од старог мопеда, онда популарног „АПН 4“, направити „моћну машину“. Сам је променио клип, карике, подесио компресију, извукао максимум снаге... Са тако „набуценим“ двоточкашом тутњао је путевцима поносан што има својих руку дело.

У школи је стекао звање возач механичар и све категорије, па је у војном одсеку лако донета одлука да га упуте у ауто-јединицу. Није оклевао јер је у породици традиционалног васпитања важило правило да ниси човек док не одслужиш војску. Деда му је био хусар, отац две године носио униформу, па ред је да и он настави традицију.

Али, беху то зле деведесете...

Гарнизон Шабац, много војника, интензивна обука. Старешине у Јаношу брзо препознају дисциплинованог момка, веома радног, стручног, војника који надасве воли возила и возњу. Тако је постао инструктор младића тек приспелих на обуку.

Тек што су добили нови ТВ пријемник у батаљону, на екрану шо-кантне сцене из Сплита. Разјарена маса кидише на војску, пење се на куполу борбеног оклопног возила и несрећног возача хвата за врат. Онда је, искрено каже, први пут у животу сазнао за нације и националности, поделе, нетрпељивост. Ушушкан у питома родно место, где су људи сви исти, а разлике нико, никада није помињао, почео је да сумња у стварност. Био је једини Мађар у јединици, а почеле су прозивке на „четнике“ и „усташе“, ове и оне, родољубе и издајнике.

Командант Радомир Сладоје, у то време капетан прве класе, прави официр, појам части униформе коју носи, освојио је срце свог возача Јаноша.

После шест месеци, једне кишне ноћи – узбуна!

■ У ПАКЛЕНОМ ОКРУЖЕЊУ

Касарнски круг начичкан тенковима. Дели се бојна муниција. Јанош каже да никада неће заборавити тежину пушке када је у њу ставио оквир са правим меџима. То је сасвим други осећај, битно другачији од оног са страже или гађања. Крећем у рат!

Правац Банија. Двор на Уни. Напоран марш. Три дана и две ноћи за управљачем, без паузе. Сан обра исцрпљене војнике који су тек пре два месеца обукли униформу. Место Бачуге је нова одредница.

Основни задатак као претходно у Вуковару, „раздвојити стране у сукобу“. Кратко је то трајало...

Са командантом даноноћно обилази прве борбене линије. Војницима и старешинама командант улива нову снагу, крећу за њим и ништа их не може зауставити. Међутим, снага неописиве пропагандне машинерије чини своје, те јединицу напуштају Хрвати, потом муслимани, Албанци...

Остају десетковани, на удару све бројнијих снага који прелазе Купу и обрушавају се свом силином на положаје Јаношевог састава. Остају и без подршке Територијалне одбране Глине...

Туче артиљерија, севају мине, фијучу меџи... Смрт и страдање. Подршка касни. Нико се не повлачи захваљујући храбром команданту који издоје наређења, иако је и сам изложен жестокој ватри. Призор, каже Јанош, као из култног филма „Пад црног јастреба“. Да би извукао војнике и сачекао помоћ, команднује кратко померање линије одбране. Али, сасрећено ватра противничке артиљерије разара сваки део терена. Грми на све стране. Пакао!

Ипак, одбијен је напад. И када је изгледало да је битка добијена, у ваздуху је зашиштала мина. Пала је испод Јаношевих ногу. Страховита детонација, зујање у ушима, нема бола само ударац у главу. Скида шлем, на њему велико удубљење. Спасео му је живот. Помислио је – има Бога! Али, дише све теже. Гелер је пробио плућно крило, једино то осећа...

Дим се разилази, остају пустош и тишина...

Убрзо стиже оштећено возило санитета. Чује гласове: овамо, жив је, брзо...

Опет у магновењу разазнаје речи: њега морамо спасити по сваку цену. Касније ће сазнати да је кардиохирург са ВМА др Растко Александров погледао његову листу и остао укупан. Датум Јаношевог рођења 27. јануар 1971. поклапа се са даном рођења његовог сина.

Прва операција и транспорт хеликоптером на ВМА.

Дуги дани опоравка и 25 операција у општој анестезији. Нога је претходно ампутирана, али бројни гелери су нанели тешке повреде ткива, покидали лигаменте. И десна рука је страдала, два прста оста-

ла су непокретна. Ране су споро зарастале, годинама. А тек ожиљци на души? У Заводу за ортопедску протетику добио је пробну протезу, учио да хода...

Бежу то тешка времена, мало квалитетног санитетског материјала, лоша храна, грејања готово нема... Правдољубиви Јанош је подигао глас, тражио је, не посебан третман већ минимум достојанства. Утом се са његовом листом у руци на вратима собе појавила Сара, виши физиотерапеут. Поглед пун топлине, очи, мало бираних речи... У трену се десило нешто о чему су обоје сањали...

Живот му се потпуно изменио, љубав га је опленила. И опет се захвалио Богу на благодети. Свети Јован Крститељ је његова слава. Јанош је „проходао“ 1994. године и те јесени овековечио љубав са Саром.

После много молби, жалби, обећања и нада, добио је стан на Новом Београду. Али, неусељив... Па опет изнова, молбе, тужбе, жалбе...

Сарина бака живи на Звездари. Миран крај града. Давно подигнуту кућу доброно је начео зуб времена. А онда је, током бомбардовања 1999. године, разорни пројектил уздрмао читав квартал. Земља је задрхтала, а трошна грађевина отишла у неповрат. Енергични Јанош је засукао рукаве, набавио грађу и почео изнова. Човек

са „сто заната“ латио се тешког посла. И никла је нова, лепа кућа са баштом, радионицом...

Јаношев живот се променио из темеља. Као нова кућа. Супруга Сара и даље ради где је радила када су се упознали. Поносан је, каже, на своју породицу. Филип има 14 година, одличан је ученик, тренирао је ватерполо, сада пливање. Очева мезимца Александра, Ањика како је зове од миља, са својих десет година показује зади-вљујућу зрелост.

■ ЖИВОТ У БРЗОМ РИТМУ

Рекло би се да Јанош има времена на претек. Напротив! Деца су његова брига, па набавка, спремање, хране, домаћи задаци... Довези, одвези, распореди, поправи, затегни, дотегни... Живот у брзом ритму. Готово без предаха.

Његова велика љубав је спорт, тачније пливање. Заволео је воду од дана када се оклизнуо и пао у Тису. Малишан је схватио је да му неће нико помоћи ако не нађе начин да се сам одржи на води. Мало-помало, што рукама, што ногама, докопао се обале. Тренира три пута недељно и бележи сјајне резултате. На недавном европском такми-чењу лица са инвалидитетом у Брну освојио је пето место међу четрдесетак конкурената. У Србији заузима друго место, иако се надмеће са лакшим инвалидима, јер његова категорија код нас не постоји.

Питома равница коју тако чува у срцу потиснута је велеградском трком. Јанош се одлично сналази, стиже и прстиже време. Када и где год може помаже људима у невољи. То је и његов животни мото.

Трагови рата су остали на његовом телу, али ране на души за-целила је љубав... ■

Бранко КОПУНОВИЋ

РУСИЈА СПРЕМНА НА КОМПРОМИС

Русија је спремна да одустане од одлуке да постави нуклеарно оружје у Калињинграду, уколико нови амерички председник одустане од противракетног штита у Пољској, изјавио је председник Димитриј Медведев. „Спремни смо да одустанемо од одлуке да поставимо ракете у Калињинграду, уколико нова америчка администрација одлучи да одустане од свог противракетног система”, рекао је Медведев, додајући да прве реакције САД показују да нова администрација размишља о овом предлогу.

„Спремни смо да преговарамо о нултој опцији и размислимо о глобалном безбедносном систему између САД, земаља Европске уније и Руске федерације”, поручио је шеф руске државе.

Медведев каже да су се он и новоизабрани амерички председник Барак Обама договорили да ускоро одрже први билатерални састанак и при том је изразио наду да ће две земље успоставити добре и искрене односе.

Обама, према оцени руског председника, ужива велико поверење. „Нови амерички председник ужива велико поверење. Изабран је у врло компликованом периоду и желим му много среће у обављању функција”, изјавио је Медведев. ■

МОДЕРНИЗАЦИЈА АМЕРИЧКОГ НУКЛЕАРНОГ НАОРУЖАЊА

Амерички министар одбране Роберт Гејтс положио се за модернизацију америчког нуклеарног наоружања да би се ојачао капацитет земље за одвраћање у тренутку када Кина и Русија улажу у побољшање њихових нуклеарних арсенала.

„Тренутно, САД су једина званична нуклеарна сила која нити модернизује свој арсенал нуклеарног оружја нити је способна да произведе нову нуклеарну бојну главу”, упозорио је Гејтс. Он је додао да 20 година од завршетка „хладног рата” амерички нуклеарни програм трпи због сталног одлива квалификованих дизајнера и техничара, арсенал нуклеарног оружја се не модернизује а ниједно оружје није тестирано од 1992. године.

Ове примедбе Гејтса биле су позив Конгресу да одобри новац за планове Пентагона и министарства енергетике за производњу новог оружја које би било знатно безбедније и при чему се не би прекршила 16-годишња једнострана америчка забрана тестирања новог оружја.

Од престанка „хладног рата” Америка је из употребе избацила серију оружја, између осталог и балистичке ракете „пискипер”, и планира да до 2010. године смањи, у складу са споразумом са Москвом, за две трећине своју залиху нуклеарних бојних глава. ■

КИНА ЗАИНТЕРЕСОВАНА ЗА БОРБЕНИ АВИОН СУ-35

Кинески војни представници заинтересовани су за најновији руски борбени авион Су-35, представљен на кинеској смотри авиона „Ershou Chajna-2008”, која се и одржава у Џухоју.

Званичници кинеске армије разговарали су са представницима компаније „Сухој” и високо оценили борбене и техничке карактеристике најновијег авиона, чија би испорука требало да почне за око три године.

„Израда Су-35 је још у фази тестирања и то ће бити наш нови извозни производ”, изјавио је представник „Сухоја”.

Компанија очекује да ће за неколико наредних година успети да прода око 200 таквих ловаца, укључујући и иностране поручиоце, пре свега у Кини и Индији.

Пробни летови борбеног авиона Су-35 почели су средином фебруара 2007. и биће настављени са још два нова модела. Ради се о вишенаменском борбеном авиону четврте генерације, изузетних маневарских способности. У погледу летачко-техничких карактеристика и борбене ефикасности, Су-35 сличан је петој генерацији авиона. ■

НОРВЕЖАНИ ЖЕЛЕ ГРИПЕНА

Норвежани су у већини за то да њихова влада купи шведске борбене авионе „грипен”, а не америчке F-35, показали су резултати недавно спроведене анкете. Мада од анкетираних није тражено да одговоре зашто фаворизују један модел авиона у односу на други, исход се сматра знаком да Норвежани више воле јачање скандинавске одбрамбене сарадње.

Норвешка, која је чланица НАТО, треба да до краја године одлучи о куповини 48 борбених авиона, који би заменили старе F-16. Куповина вредна око 14 милијарди долара биће највећа инвестиција у области одбране у историји ове земље са око 4,8 милиона становника.

Укупно 37 одсто анкетираних изјаснило се за куповину „грипена”, чији је произвођач SAAB, 18 процената дало је предност америчком авиону, док остали нису имали прецизно мишљења. ■

НЕОПХОДАН ВЕЋИ БРОЈ МИРОВЊАКА У КОНГУ

Већи број мировњака УН у Конгу могао би да допринесе стабилизацији ситуације на истоку земље, али неће моћи да успостави мир у региону, рекао је шеф мировне мисије УН у Конгу Алан Дос. „Повећање броја припадника мировне мисије у Конгу неће решити све проблеме. Оно ће нам омогућити да мало стабилизујемо ситуацију и омогућимо наставак дипломатског и политичког процеса”, рекао је Дос.

Француска је упутила Савету безбедности УН резолуцију у којој тражи од генералног секретара УН Бан Ки Мун да одобри слање још 3.000 додатних војних и полицијских снага у мировну мисију у Конго, како би се спречила даља хуманитарна катастрофа, изазвана борбама на истоку земље.

Уколико Савет изгласа резолуцију учиниће мировну мисију УН у Конгу најбројнијом, са више од 20.000 војника. Шеф мировних операција УН Алан ле Рој рекао је да могу да прођу месеци пре него што додатне мировне снаге дођу у Конго, али је Дос истакао да жели да убрза тај процес. ■

Пише
Александар РАДИЋ

АМЕРИКАНЦИ ОДЛАЗЕ ИЗ ИРАКА?

Амерички и ирачки преговарачи утврдили су текст документа о статусу снага познат као SOFA, који ће бити основа за наставак америчког присуства у тој држави. Са завршетком 2008. године истиче мандат који су Уједињене нације дале за присуство САД и савезника у Ираку. Сада више нема простора за то да се новом процедуром обезбеди подршка светске организације за наставак „Слободе за Ирак“.

У пракси се показало да САД нису имале политички план за постизање мира у Ираку. Само голом силом и софистицираним техничким решењима обезбедио се минимум безбедности и преживљавање централних власти у Ираку. Американци су сити суморне статистике о губицима у рату против неуништивих исламских екстремиста и зато се полако, али неумитно проблем окончања мисије у Ираку поставио високо на дневном реду планова за будућност САД.

На председничким изборима гласало се, између осталог, и за одлазак или останак у Ираку. Иако се после избора доводи у питање шта може учинити Барак Обама да би окончао рат у Ираку и коме ће поверити тешке задатке израде завршног рачуна Бушовог интервенционизма, чини се да ће се само тражити погодан модел за повратак ратника кући.

После година врло чврсте ратоборне политике и снажног пропагандног притиска на америчку јавност, повлачење не може да се спроведе преко ноћи. С друге стране, амерички противници нису у прилици да нанесу губитке какве америчка сила не би издржала. Треба имати на уму да ће Обамина администрација морати да заштити приступ нафти, јер то представља основни мотив похода на Ирак и високе цене у крви.

Сада и повлачење и амерички интереси увелико зависе од тога како ће се поставити ирачке власти. После првих неколико година отвореног потискивања сваког покушаја локалних политичара да преузму терет политичке и безбедносне стварности у Ираку, почетне процене су морале да се измене и тиме се отворио пут повратку Ирачана на власт. Наравно, под пуном контролом америчких изасланика, регрутваних у редовима високих официра и обавештајних стручњака.

Додатно време је утрошено да би се дошло до сазнања да успостављање безбедности у Ираку такође треба поверити локалним полицијским и војним снагама. Почетни покушаји у регрутацији били су катастрофални – исламисти су гужве створене на регрутним местима искористили за масовна убиства спроведена терористичком тактиком, бирајући између самоубица у колима или са бомбом на телу. Када се процес иракизације заживео и када су команду над нижим тактичким јединицама преузели тек школовани млади ирачки официри, појавила се нада да ће Ирак моћи да преживи и без присуства страних јединица.

Сада се дошло до тренутка када се план повлачења Американца може довести до формализације као предуслова за то да се истовремено повуку трупе и заштите интереси. Зато америчко-ирачки документ SOFA предвиђа да од јануара 2009. ирачки парламент ауторизује присуство 150.000 припадника америчких оружаних снага, али са постепеним одласком у року који би истекао 2011. године.

У међувремену, до лета идуће године, Американци би се повукли из редовних патрола у базе. Затим, не би имали право да претреса кућа, ни државних и привредних објеката без налога локалног правосудја. Американци би задржали право да интервенишу у случају битног нарушавања безбедности и да у сарадњи са ирачким снагама предузимају операције сузбијања активности исламиста. Американци би све више постајали саветници и инструктори ирачким снагама безбедности.

Када коначно 2011. године последња америчка јединица оде из Ирака, то ће се односити на организовано деловање тактичких састава америчких оружаних снага, али на задатку контроле прилика остаће више хиљада (тај број неће бити јаван због сасвим разумљивих разлога) припадника обавештајне заједнице и инструктора.

Врло важан део будућег америчког присуства биће приватне безбедносне службе, које воде бивши амерички официри и тежишно се попуњавају ратним ветеранима. Њих ће, као и до сада, директно плаћати с мултинационалне компаније. Те фирме су и подстакле улазак Американца и савезника у Ирак и, када се војска повуче, оне ће остати тамо да користе резултате рата.

Ако Ирачани могу сами да обезбеде минималну стабилност државе, онда ће се менаџери мултинационалки само побринути за безбедност улагања ангажовањем плаћеника. За просечног америчког војног професионалца такав посао, по правилу, представља мањи ризик за много више новца, у односу на плату коју може добити као припадник војске.

Будући Ирак биће растерећен од страних тенкова, али страни интереси биће у пуној мери афирмисани ако се оствари сценарио предвиђен новим моделом постепеног одласка америчких јединица. Сценарио у којем сви долазе до добитка, а губе само терористи, можда та друга мрачна страна неће уважити.

Полемике у ирачкој законодавној власти око документа SOFA показале су да претпоставка да ће Ирак остати јединствена држава можда неће бити примењива у пракси. Власт која подржава документ SOFA представља тежишно интересе шиита, концентрисаних у јужним областима државе, и зато се може веровати да ће америчке предлоге прихватити бар та верска група. Али екстремни шиити су већ поручили да не желе преговоре са окупаторима.

Сунити из централних делова Ирака не желе да примене документ SOFA и не желе Американце ниједан наредни дан. Само су Курди у прилици да подрже сваки план, јер су већ од 2003. године добили много више помоћу Американца у односу на читаво историјско искуство – тихо су оформили готово самосталну државу и сада раде на плану да се сви Курди нађу у једној држави. ■

ЦЕНТРАЛНА КОЛЕКЦИЈА НАОРУЖАЊА
И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

СМОТРА СВИХ ФРОНТОВА

Необична и веома вредна колекција, највећа на Балкану и једна од највећих у Европи те врсте, налази се у живописној варошици Качареву, а садржи оружје и војну опрему с којом су се биле битке од балканских ратова до сукоба на територији бивше Југославије. Бодежи и бајонети, пушке, минобацачи, артиљеријска оруђа, тенкови, све је у беспрекорном стању, аутентично и исправно чак и за дејство. Сваки експонат, а има их 401 у поставци, на 350 квадратних метара затвореног и 2.000 квадрата отвореног простора, може се не само разгледати већ и узети у руку, осетити његову моћ, чути прича...

Од престонице, преко већ чувеног Панчевачког моста, новим путем се лако стиже до града на Тамишу, а онда само једним правцем према Качареву. Када асфалтна трака уђе у варошицу, нема даље. Пuteви се не рачвају, не постоје путокази јер и нема потребе. Као у слепој улици, може се само назад. Иначе, солидан пут изграђен је средствима Националног инвестиционог плана, па је и тај проблем везе са Панчевом, односно Београдом, заувек решен.

Симпатично месташце, лепо уређено, тихе улице... Препознатљиви војвођански пејзаж и шарм. На све стране се нешто гради, дограђује, улепшава. Уведен је гасовод, нове телефонске линије, нова канализација... Житељи Качарева су поносни на просветарску традицију своје основне школе, резултате пољопривредно-индустијског комбината и чињеницу да дела дрвопрерађивачке фирме „Шамарица“ красе чак и унутрашњост Кремља.

■ БЛАГО КОЈЕ СЕ ПОШТУЈЕ

Сам центар говори колико су домаћини вредни, имају смисла за уређење и надамсе воле своју варошицу. Агилни савет месне заједнице на чијем је челу марљиви Миша Лукић, омогућио је изградњу вештачког језера и врела здраве воде кога наткриљује веома занимљиво здање, налик нашим манастирима. Иако су међу тих осам и по хиљада људи представници седамнаест националности, њихов заједнички именуатељ је слога. Као велика породица у којој се сви поштују, помажу, а комшија је најближи пријатељ. Заједно се одлази на посао у град, иде на њиву, ђаци испраћају у школу... Заједно се веселе, обележавају верске празнике, учествују у надалеко чувеној сланинијади сваког марта...

У некадашњем селу које се помиње с почетка 17. века живи се искључиво од рада, у фабрикама, предузећима, друштвеним и приватним фирмама или на њиви. Нема пречице и лаког пута до иметка.

Иако ушушкана у тихој равници која мирише на добро сваке врсте, место нису заобишли вихори рата, бурне године и догађања. Иза првих дрвореда подигнута је за време Марије Терезије касарна намењена опоравку њихових рањеника. Место се звало Краљевићево, али су му надобудни Аустроугари променили име у Францвелд. Оперативни штаб јединице народноослободилачке војске био је смештен у селу, а заслуге народног хероја Светозара Качара учиниле су да носи његово име.

Рат је увек најгоре искушење за војску и народ. И највећа провера њихове блискости, поверења и чисти. Већ у првим данима бомбардовања, људи су дошли без позива и развезли 1.600 шлепера оружја и опреме. Чували су их по домаћинствима и фирмагама стално нудећи помоћ својој војци. Та спрега има дугу и светлу прошлост. Нема разлике између житеља варошице и војника. То су њихове добре комшије, пријатељи, саборци... За помоћ војсци неће чекати позив, сами ће је понудити. Зато поносно и безрезервно истичу: становништво Качарева је војска, а војска је њихово становништво. Ма како то може звучати „однекуд познато“ и патетично, у Качареву ће вам рећи да се сви осећају као војници.

Ову кратку, али топлу и надасве искрену причу о свом месту казује старији водник Александар Грговски, заменик командира складишта и председник комисије за пријем технике и заштитне опреме.

Ево нас на правој адреси: 403. мешовито складиште, четвртог складишног батаљона, централне логистичке базе којом вешто командује бригадни генерал Драган Аврић. Хајде да мало поједноставимо. Касарна помало различита од других, уместо жустре обуке, неуобичајени, готово свечани мир, водове и чете замењују постројење топови, самохотке, тенкови... Тако изгледа споља.

Наш домаћин је мајор Алан Милишић, референт у команди централне логистике базе. Млад старешина, образован, сигуран у оно што зна и хоће. То је лако наслутити. Потоње речи налазе сасвим пристојну потврду основног утиска. Мајор није крути саговорник, није ни хладни музејски водич, веома је одређен где треба, пун духа, говори језиком чињеница а одлично познавање садржаја теме убедљиво казује да је реч о врском старешини.

Централна колекције наоружања и војне опреме Војске Србије, највећа је на Балкану и једна од највећих у Европи. Садржи све оно што се налазило на поприштим биткама од балканских ратова до сукоба на тлу бивше Југославије. И данас у наоружању наших, посебно специјалних јединица. Делује импресивно, а број, врсте,

произвођачи, намена, домети, калибри, напросто збуњују. Међутим, савршен концепт и хронолошки ред, чини да се и мање упућени одлично снађу.

– Поставка је отворена 16. јуна 1997. и намењена је посетама команди, установа и јединица Војске Србије, војних школа и академије. Наравно, треба истаћи и обиласке високих војних страних делегација. Сем осталих, овде су били начелници позадинских сектора армија Кине, САД, Мађарске... Настала је од колекције наоружања и војне опреме ЈНА која се својевремено чувала у Мостару. За њену садашњу поставку, изглед и основни садржај најзаслужнији је покојни потпуковник Мирољуб Адамовић, човек који је био сјајан познавалац оружја, велики ентузијаста и вансеријски официр – каже у уводу мајор Милишић.

Па креће да набраја шта се све може видети: хладно оружје, шлемови, пиштољи, пушке, карабини, пушкомитраљежи, бацачи, пламенобацачи, противавионски топови, самоходни топови и тенкови. Почев од наоружања типа „маузер“, немачки, југословенски, турски, чешки, аустроугарски... Све из чега се на нашим просторима отворала ватра, од 1898. године, тамо је надокхват руке.

– Буквално тако. Ово није музеј где се експонати само посматрају и читају потписи. Не, свако оружје можете узети у руке, осетити његову тежину, наслутити снагу, нанишанити... Зато постоје по два комада сваке врсте. Тај други који се налази одмах испод главног, намењен је посетиоцима. Још нешто, сваки комад оружја је у беспрекорном стању. Без обзира на старост, и данас може да дејствује, без проблема – истиче мајор Милишић.

■ ПУТ КРОЗ ИСТОРИЈУ

Лако је замислити чега све нема у Качареву када је довољно само присетити се основних лекција из новије историје. Које и какве су све војске туђале, ко и чиме је ратовао, како се довијао, чему је стремио...

– Аутентично оружје, његов изглед и очуваност, допринеле су да наши филмски продуценти често затраже помоћ. Наравно, изађемо им у сусрет јер знамо да ће га чувати и након снимања вратити, такође у беспрекорном стању. Да не помињемо прошлост и легенду о „Описанима“, ево неколико последњих филмских пројеката: „Благо Трећег рајха“, „Свети Георгије убија аждаху“, „Јесен стиже, дуњо моја“, „Чарлстон за Огњенку“... – каже Жељко Милошевић, руковалац основних средстава и централне колекције. Такође врсни стручњак чије је знање и искуство драгоцено и за Војни музеј у Београду.

Обилазак поставке јесте корачање, војнички речено, марш кроз историју. Опеване битке и славно оружје, легендарни ратници, команданти и њихове узданице. Поставка пиштоља креће од примерака чувеног „валтера“, разних калибара. Најстарији међу њима мађарски „фег“ М-37, ту је познати „парабелум“ и „ПТ“, који се налазио у службеној употреби старешина Краљевине Југославије...

Аутомати су посебна прича. Наши и совјетски, немачки и амерички. Руски „добошар“, до њега немачки М-40, пре тога М-38 машинске обраде... Онда „ролс-ројс“ међу аутоматима, „штајер солдинг“, па „томсон“, падобрански М-44.

Вешти „аутоматичари“ су увек били цењени. Од брзине и прецизности њихове ватре зависили су исходи многих борби.

Шетња кроз бојеве се наставља. Оружје јесте најбољи њихов сведок. Митраљеви су позната клопка за пешадију. Уз изреку „Максим по дивизији“, ту је онај прави митраљез, ноћна мора за неопрезне јуришнике које је немилице косио.

Нема војника без пушке, нити пушка има смисла ако је војник не носи. Зато је посебан део поставке намењен основном оружју. Различите су по величини, дужини цеви, калибру... Али, на свакој је утиснут број, грб, име произвођача. Као и на свему у збирци. То је незаобилазни знак аутентичности. Аустроугарски „манлихер“, пушка коју су носили Пољо-рекови солдати, онда „маузер-штаер“ намењен припадницима коњичких јединица, поуздана „збројовка“ из крагујевачких погона и чешка М-24. Позната је по томе што су је „дужили“ војници Краљевине Југославије.

Оружје води порекло из јединица наше војске, магازина, резерве... Много је рада и стрпљења требало да се све разврста, очисти, доведе у исправно стање а тек онда да му се нађе право место у поставци. Посао који и даље тече. Још је много магازина из које стиже старо или перспективно оружје.

Неки су се познати људи одрекли свог оружја како би употпунили збирку. На пример, народни херој генерал Петар Грачанин даровао је све што му је остало из Другог светског рата: пиштољ, карабин, аутомат... Био је одважан борац и зато је сваки његов предмет драгоцен.

Одакле толико много врста оружја?

– Лако је одговорити. Наше просторе су често рањавали ратови. Овде се стекло оружја као мало где у свету. Затим, америч-

БРОЈКЕ ГОВОРЕ

На 350 квадратних метара затвореног и више од две хиљаде квадратних метара отвореног простора изложен је 401 комад оружја и војне опреме. Још 3.171 налази се у резерви. Ево како изгледа преглед онога што се може видети:

хладно оружје (бодежи, сабље, бајонети)	8
пиштољи	74
шлемови	6
пушке, карабини	173
аутомати	33
пушкомитраљеви	33
ручни бацачи	14
минобацачи	13
бестрајни топови	3
противавионски топови	18
противтенковски топови	8
хаубице	5
тенкови	8

трепет за немачке „панцере“. Брз, неухватљив, прецизан, живав... Вешти механичари су му мењали мотор за свега два сата. Друго је био у борбеној употреби, све до рата у Босни. Један од њих привукао је пажњу продуцентата чувеног канала „Дискавери“ па су снимили двочасовну емисију о њему.

ка послератна војна помоћ и наклоњеност совјетском оружју допринели су великом шаренилу. Зато је збирка разноврсна а њена вредност непроценљива. Знамо да је оружје исправно и употребљиво. Међутим, морамо нагласити да је са оруђима друга ствар. По Дејтонском споразуму онеспособљена су за дејство, она су само пасивни експонати збирке. Тачније, онеспособљена су средства подршке и минобацачи 120 милиметара. Противавионски и противтенковски топови нису – истиче мајор Малишић.

ОДИСЕЈА ЈЕДНОГ ТЕНКА

Када у рату тенк добије назив „ловац на тенкове“, онда мора бити да је заслужено понео ласкаво признање. Реч је о америчком „шерману Т-34“, лаком оклопнику који је био страх и

У Југославију је стигао после рата када је америчка војна помоћ била драгоцену за армију која се нагло развијала и јачала. Појавио се опет на ратишту, деведесетих у Босни. Одатле га је откупио колекционар из Америке. Човек није штедео новце не би ли га имао у збирци. Међутим, додатном експертизом стручњаци су непобитно утврдили да је тај исти „шерман“ учествовао још у борбама на Нормандији 1944. године. Нађен је и човек који је тада био за његовим командама па је комплетирана несвакидашња одисеја. Напокон, ево га у Качареву, на задовољство људи из базе и посетилаца који обавезно саслушају занимљиву причу. Кажу, правда је задовољена. Овде му је право место. ■

Бранко КОПУНОВИЋ
Снимио Александар РАДИЋ

РЕЈТИНГ СВЕТСКИХ ПРОИЗВОЂАЧА НАОРУЖАЊА

Америчке компаније „Локид Мартин“ и „Боинг“ предњаче на листи 100 највећих светских корпорација за производњу оружја и војне опреме, коју је недавно објавио амерички часопис „Дифенс нюз“ (Defense News).

Укупан приход „Локид Мартина“, највећег произвођача оружја на свету, знатно је погођен у трећем кварталу ове године, због преласка на производњу нових модела борбених авиона и нижи је за четири и по одсто у односу на зараду остварену у прошлој години.

Пад зараде забележен је у најважнијем одељењу за израду авиона, које монтира борбене ловце и остале војне авионе. Продаја тог сектора смањена је 13 одсто, на 2,9 милијарди долара. Управа „Локид Мартина“ саопштила је да очекује бољу продају после раста поруџина и производње авиона F-35, што ће допринети повећању укупног прихода.

Америчке компаније „Локид Мартин“ и „Боинг“ предњаче на листи 100 највећих светских корпорација за производњу оружја и војне опреме, коју је недавно објавио амерички часопис „Дифенс нюз“ (Defense News).

Према тим подацима, „Локид“ је прошле године остварио продају вредну 38,5 милијарди долара, а „Боинг“ 32,08 милијарди. Једина неамеричка компанија која се нашла међу првих пет је британски „BEA Systems“, на трећем месту, са приходом од 29,8 милијарди долара. Четврто и пето место припало је компанијама „Нортроп грамман“ (Northrop Grumman) и произвођачу електронских система „Џенерал дајнамикс“ (General Dynamics), са приходом од 24,6, односно 21,5 милијарди долара.

Првих пет компанија у рејтингу реализовало је 40 одсто свих испорука оружја прошле године. На листи 100 највећих нашло се и девет руских компанија, а најаче позиције имају „Алмаз-Антеј“ (на 24. месту, са 2,89 милијарди долара) и „Сухој“ (на 37. месту, са 1,79 милијарди). Девет руских компанија за производњу оружја, које је „Дифенс нюз“ уврстио у 100 највећих, прошле године остварило је приход од 9,8 милијарди долара. ■

ВИРТУЕЛНА ВОЈСКА ЗА ЗБУЊИВАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА

Научници у америчкој војсци развијају технологије које смо до сад виђали само у научнофантастичним филмовима.

Листа ствари на којима тренутно раде је невероватна. Истражује се регенерација тела путем наноробота, телепатија индуктована електроничким импулсима, интелигентна виртуелна фото-реалистична војска, чији ће задатак бити да збуну непријатеља на бојном пољу и многе друге, наводи Радио *Слободна Европа*.

Виртуелну војску Американци желе да тестирају у популарним играма попут *World of Warcraft*.

„Желимо да употребимо масивне мултиплејер игре као експерименталну лабораторију да видимо јесу ли наши војници довољно добри да увере људе да су и они људи, да могу размишљати, да имају емоције и говоре локалним сленгом. Ја заправо могу комуницирати с виртуелним људима, постављам им питања а они одговарају“, каже др Џон Парментола, директор истраживачке лабораторије у америчкој војсци.

„Кад једном усаврше војнике, послаће их у битку користећи технологију под именом ‘quantum ghost imaging’. Ово ће дозволити стварање реалистичних холограма ни из чега, спаривањем фотона који се не одбијају од предмет, него од других фотона“, каже он. Виртуелне војнике можемо очекивати у блиској будућности.

Остали пројекти на којима војска ради једнако су невероватни. Постоји много гласина, а др Парментола је потврдио да раде на брисању лоших сећања, што ће помоћи војницима с траумама с фронта. Ту су и уређаји који ће преносити мисли војника путем електричних сигнала који се могу послати осталим војницима током тајних мисија.

Један од пројеката који је тек у повоју је регенерација делова тела користећи наночестице као арматуру око које расту људске ћелије.

Научници с овим пројектом нису далеко одмакли, али кад га једном развију до пуног потенцијала цела људска врста имаће користи од њега, навео је Радио *Слободна Европа*. ■

ПРОЗОР У НЕПОЗНАТО

Ако је судити по квалитету идеја, проницљивости у схватању феноменологије природе и света који нас окружује, поједини патенти, проналасци или иновације, приказани на овогодишњем „Тесла фесту“, имају веома велике домете и отварају прозор у непознати свет будућности. Вредност изума је у томе што већ данас могу учинити живот квалитетнијим. Чак 30 одсто проналазака, који су ранијих година излагани на „Тесла фесту“, касније је успешно примењено у пракси.

Континуитет домета српских проналазача и њихово повезивање са светом настављен је и ове године на традиционалном међународном Сајму иновација, знања и стваралаштва „Тесла фест 2008“, који се већ 22 године одржава у Новом Саду, у просторијама Спортског и пословног центра „Спенс“. Покровитељи су били Влада Републике Србије, Извршно веће АП Војводине, Град Нови Сад, Завод за интелектуалну својину Србије, Привредна коморе Војводине и Регионална привредна комора Нови Сад.

Током пет октобарских дана, од 12. до 15. октобра, око 150 проналазача из земље, непосредног окружења и света, представило је више од 350 иновација, проналазака, патената и изузетних идеја. Преовладавало је стваралаштво младих, а на програму су били и берза проналазака и семинар о заштити колективне својине.

■ ЕНТУЗИЈАЗАМ МЛАДИХ ПРОНАЛАЗАЧА

Према речима секретара Савеза проналазача Војводине Анђелка Главашевића, овогодишња манифестација је првенствено усмерена ка новим изворима енергије и заштити постојећих, те заштити животне средине. Због тога су у жижи овогодишњег „Тесла фест“ биле тежишне идеје и реализације многих пројеката и иновација повезаних са енергијом. Један од основних циљева те смотре јесте убрзање примене иновација у Србији ради што бољег и бржег технолошког развоја земље.

Ако је судити према квалитету идеја, проницљивости у схватању феноменологије природе и света који нас окружује, поједини патенти, проналасци или иновације имају веома велике домете и отварају непознати свет будућности, као што су то давно чинили не само наш великан Никола Тесла већ и бројни светски научници или визионари попут Жила Верна. То говори да су идеје и размишљања људи који су представили своја виђења техничких, технолошких или других решења, посвећени променама у будућности и требало би да нам донесу бољи и квалитетнији живот.

Бироторни генератор је изум Драгана Тадића из Бањалуке

У холу „Спенса“ посетиоце је дочекивао Еко-робот

Највећи ентузијазам показивали су млади проналазачи. Већ у самом холу „Сленса“ посетиоце је дочекивао Еко-робот, који је могао да покупи отпатке, стави их у корпу, однесе корпу до депоније и изручи смеће. За управљање тим роботом софтвер су направили Драган Ступар и Дражен Бјелац, ученици Електротехничке школе из Приједора.

Још занимљивију идеју промовисали су ученици Електротехничке школе „Михајло Пупин“ из Новог Сада. Реч је о специфичном систему за водено хлађење процесора рачунара, који, иако изгледа помало кабасто, одлично обавља намењен посао.

Било је ту и ученика основних школа који су под руководством својих учитеља учествовали у реализацији малих, али занимљивих проналазака. А колико су млади заинтересовани за роботизацију говори и податак да су представљена и возила на даљинско управљање, од којих је једно имало соларно напајање.

Посебно изненађење за посетиоце била је иновација Николе Цвејина из Жабља, за коју је добио и признање за најбољи патент на изложби проналазака у Москви. Он је од козана са веш-машине, постоља за мешалицу бетона и других делова направио уређај за прање воћа и поврћа. И млади изумитељ Томислав Јовановић из Врања, уз свог оца, приказао је глазури за керамику и метал од домаћих сировина из Бољевца на Ибру. Уз то, изложили су и примерке боја за дрво и бетон који су растворљиви у води, али у исто време постојани, отпорни на абразију, киселине и базе.

■ ЗА СВАКОДНЕВНУ УПОТРЕБУ

Многи иноватори били су корак даље од већ стандардних идеја. Један од њих је и Драган Тодић из Бањалуке. Он је представио *бироторни генератор*. Код тог уређаја, под утицајем струјања ветра који покреће крилца, у једном провцу ротира ротор, а у другом статор. Тако добијена струја има бројне предности. Професор др Вуја Гордић из Ужица демонстрирао је свој *Енергатор*, уређај који је у стању да за 12 сати рада произведе и до 500 пута више електричне енергије него класична турбина. Према његовом искуству, ако се угради у СУС мотор, на принципу гасне турбине, смањује се потрошња горива и за 10 пута.

Занимљиво је да су обични људи генијални проналазачи малих корисних алата и предмета за свакодневну употребу у пољопривреди, производњи или грађевинарству. На необичну, али веома корисну идеју дошао је Небојша Давидовић из Шапца. Он је направио осветљење за пластенике, на основи пулсирајућег светла, које је прилагођено различитим културама биљака. Та светлост делује импулсно, а прилагођена је фазама раста различитих култура и подстиче фотосинтезу. Уједно, одлична је и екопревентивна заштита од бројних инсеката, гусеница и других штеточина, те од вируса и бактерија. Његов производ је у целини осмишљен и примењив, укључујући и софтвер за управљање, контролу, напајање и, наравно, лампе са диодама. Тимски учествује на сајмовима са Младеном и Слободаном Пријићем и Браном Ђурићем.

Још један индивидуални проналазач представио је занимљиве решење веома лако за производњу еко-плоче од сламе, љуштики од куку-

СРПСКИ РОБОТ

Да и наши проналазачи умеју веома вешто да искористе добре идеје са свих страна света, говори и иновација дипломираног инжењера Борише Милекића из Београда. Он је маленог робота на даљинско управљање оспособио да уђе у вентилационе канале разних облика и промера, да их очисти сувим поступком и након тога дезинфикује. Основу његове инвентивности чини спој роботике, медицинских истраживања и делотворности у раду, тамо где се рад веома тешко обавља физичким путем, због недоступности људске руке. Његов робот је и практички примењен – у чишћењу вентилационих и канала за централну климатизацију у Војномедицинској академији, одакле је претио, ве-

ома опасан вирус – коксаки. Својим роботом очистио је канале за вентилацију и климатизацију, такође их дезинфиковао, и на тај начин спречио да се тај опаки вирус преноси путевима вентилације.

ВОЗИЛО НА СОЛАРНИ ПОГОН

Колико су млади проналазачи инвентивни и виде даље од многих који се озбиљно баве производњом соларних погона, указује пример камиона са соларним погоном чији модел је представио Стеван Никетић, ученик Електротехничке школе „Михајло Пупин“ из Новог Сада. Та иновација је добила већ неколико признања и награда. Он је успео на свом моделу да нађе погодан однос произведене енергије путем соларног панела, а која је у стању да покреће возило. Да та идеја има основе за реалну употребу говори и чињеница да је добио позив за учествовање на једном од сајмова проналазача у Москви.

руза, пресованог лишћа. Име му је Иван Вла из Новог Сада. Он је направио пресу са притиском од 0,5 до једног бара, помоћу које, уз лепило властите производње, израђује плоче од седам компоненти. То лепило одлично лепи и стабљике сламе, иначе веома непогодне за лепљење. Плоче се могу користити за звучну и топлотну изолацију. Да би показао колика је вредност његових еко-плоча, планира да наручи анализу у односу на сличне плоче од трске, дрвене пиљевине и сличних материјала.

Наравно, има још корисних и занимљивих идеја. Мија Мирковић представио је прекидач за забораване који сам гаси кућне и друге уређаје када станари изађу из стана. Љубомир Раденковић је представио како функционише соларни бојлер...

Колико се стварност поиграва са проналазачима говори и пример Зорана Милинковића, проналазача из Земунa. Иако многи од проналазачтва могу да живе пристојно, он од своје инвентивности није зарадио ни динар, а има револуционарни патент – типлове за зид са крилцима (зубима) која се рашире када се типл намести у рупу на зиду и у њу заврне вијак. Иначе, данас се производе типлови чији се задњи део рашири кад се у њу уврће вијак. То ствара проблем јер због пренапегнутости долази до пуцања материјала где је типл уметнут. Зоран каже да има много интересената, посебно из области грађевинарства, али још нема озбиљног понуђача за производњу. Ипак, Зоран се нада да ће успети.

■ ИНОСТРАНИ ИЗЛАГАЧИ

Ове године је на „Тесла фесту“ био већи број излагача из иностранства. Око Теслиног имена окупили су се и проналазачи из Русије, Румуније, Ирана, Републике Српске, Хрватске, Словеније, Немачке, Црне Горе и Србије. Први пут учествовала је и делегација Удружења иноватора и проналазача из Ирана, коју је предводио Абаз Бајат (Abbaz Bayat). О томе колики значај Иран придаје представљању својих проналазача на тој изложби, говори и податак да је отварању и наступу присуствовао и ирански амбасадор у нашој земљи.

Један од деветочланог тима проналазача из Ирана, Омид Давооди, до сада је учествовао на сличним сајмовима иновација у Русији, Румунији и Немачкој, а на Тесла фесту изложио је своју аутоматску машину под називом „Beating heart“, која се покреће на ветар.

– Машину покреће искључиво слободна енергија ветра, што значи да нису потребни додатни извори енергетског напајања из фосилних горива, нуклеарне енергије или електрицитета, а то је веома

битно јер не загађује околину. Може да се користи за покретање мотоцикала, аутомобила, електричних генератора, водених пумпи и других машина. Када се једном покрене, даље се аутоматски сама од себе пуни - објаснио је Омид Давооди.

Представљене су и идеје иранских проналазача о роботима за подводни рад, оригиналне иновације за авион-хеликоптер који полеће и слеће вертикално, разматрања о стелт-технолозијама за војне летилице и многе друге занимљиве идеје и иновације.

Русију су представљали иноватори обједињени под Центром за научни рад, технологију и креативност „Архимед“. Део приказаних проналазака односио се на преносне склопљиве антене за војне радио-уређаје, те бранице за заустављање аутомобила на улицама.

Сајам је пратило и више сродних садржаја, између осталих и пројекције филмова о Николи Тесли и Милутину Миланковићу.

Током одржавања Дванаестог међународног фестивала иновација, знања и стваралаштва „Тесла фест“, делегација те манифестације традиционално је, у згради Радио Новог Сада, положила цвеће на бисту Николе Тесле. Након тога, на програму Радио Новог Сада емитована је емисија „Теслино планетарно посела“, у којој су проналазачи говорили о својим патентима.

■ НАГРАДЕ

Међународни жири је ауторима и излагачима доделио златне, сребрне и бронзане плакете за најуспешнија решења, те Гран при Тесла феста за најуспешнију иновацију. Гран при је добио Милан Девић, проналазач из Београда за симпролит систем који се користи у грађевинској индустрији. Награђени грађевински материјал је већ освојио тржишта Русије, Бугарске и Грузије, а креће и према западним земљама. Главну награду фестивала добитнику је уручио председник Привредне коморе Војводине Никола Стојишић.

Колективни Гран при Тесла феста припао је иранској делегацији за допринос проналазаштву и

СЕНЗОР ЗА ОТКРИВАЊЕ МИНА

Али Калај, један од иранских проналазача, у њон војничке чизме уградио је сензор за откривање мина на даљини до три метра. Тај уређај шаље сигнал на апарат који је део војничке опреме. Пријемни детектор има пуњиву батерију и може се инсталирати и на мобилни телефон. Тај проналазак је у Новом Саду имао светску премијеру.

Иранске иновације у ваздухопловству

РЕВОЛУЦИОНАРНИ МАТЕРИЈАЛ – СИМПРОЛИТ

Како је истакнуто у образложењу, реч је о револуционарном материјалу, блоковима и панелним плочама, направљеним од куглица сипорекса, цемента, адитива и воде, који су, иако веома лагани, отпорни на воду, високе температуре и ударе. Од елемената тог система може се изградити комплетан стамбени објекат. Елементи су израђени од материјала симпролит полистиробетона, који је од четири до шест пута лакши од воде. Све то је вибрирањем спојено у јединствени грађевински материјал који „дише“, не упија воду, отпоран је на пожар више од 180 минута и представља веома дуговечан грађевински материјал.

– „Симпролит систем“ има карактеристике најбољих грађевинских система, а убедљиво је најјефтинији у свету, каже Милан Девић, власник предузећа „Симпролит“, и додаје да је то систем који представља одговор на постојећу економску и грађевинску кризу, нова технологија која ће значајно појефтинити градњу.

иновацијама. Специјална признања добили су проналазач из Ирана за чизму која открива мине, Бањалучанин Мића Гаћановић за патент у области статичког електрицитета и Национални институт за проналазаштво Румуније.

Прву награду, златну плакету с ликом Николе Тесле, у конкуренцији одраслих, добила су 34 проналазача. Међу њима је и прим. др Новак Вукоје, из новосадског Војномедицинског центра, који је презентовао властиту хируршку технику спречавања бучног спавања и ноћног гушења, за коју је 2008. на Међународном салону иновација у Москви добио златну медаљу од међународног жирија.

И гинеколог Саво Бојовић из Нових Бановаца добио је Златну плакету са ликом Николе Тесле за групу препарата за лечење неплодности. Ти производи помогли су многим породицама у Војводини, али и у свету.

У категорији младих талената прве награде је примило 15 учесника „Тесла феста“. Међу награђенима је и неколико ученика новосадских основних и средњих школа. Стеван Нинетић је награђен за макету камиона на соларни погон, а ученик Марко Савић за практичну реализацију рачунара с воденим процесорским флабењем.

Велик број учесника добио је другу и трећу награду и дипломе. Награде су уручили представници Савеза проналазача Србије и Војводине, чланови међународног жирија за доделу те награде, док је младим талентима награде уручио покрајински секретар за образовање Золтан Јегеш, који је том приликом указао на значај проналазаштва за развој привреде.

Од бројних занимљивих решења жири је Сребрном плакетом са ликом Николе Тесле наградио Николу Цвејина за – машину за прање воћа и поврћа. Он је један од најмлађих проналазача у Војводини представљених на овогодишњој изложби. Ученик је првог разреда средње Информатичке школе у Новом Саду. Уједно, добитник је престижних међународних награда.

Анђелко Главашевић, секретар Савеза проналазача Војводине, који је организатор манифестације, приликом доделе признања истакао је да значај ове смотре потврђује податак да је 30 одсто проналазача, који су ранијих година излагани на „Тесла фесту“, касније успешно примењено у пракси. ■

Никола ОСТОЈИЋ

LOVAC
AGIF

Beograd
Alekse Nenadovića 19
011/2433-516

Novi Sad
Hajduk Veljkova 11
021/544-620

Zemun
Cara Dušana 201
011/2104-189

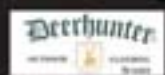
Obrenovac
Vuka Karadžića 58
011/8728-400

Valjevo
Vlade Danilovića 23
014/220-459

Zrenjanin
Nova Pijaca
023/515-778

Plaćanje u tri rate!

NOVOSTI:

**Они се буде
са Србијом**

Срђан и Јована

**ЈУТАРЊИ
ПРОГРАМ**

**ПРВИ ПРОГРАМ РТС-а
СВАКОГ ДАНА У 6.05**

www.rts.co.yu

World in Conflict је остварење шведске компаније Massive Entertainment, која је већ имала за собом два одлична наслова истог жанра. У тој стратегијској симулацији радња се одвија 1989. на тлу Сједињених Америчких Држава – непосредно после инвазије совјетске армије. Почиње ваздушним десантом и искрцавањем пешадије из наизглед обичних трговачких бродова.

Алтернативна историја одувек је била занимљива тема. Уколико додамо стални страх запада од комунизма и бујну машту појединих писаца, не треба да нас чуде нека филмска остварења, попут „Црвене зоре“ (Red Dawn). Филм који је настао средином осамдесетих година, са релативно скромним буџетом, послужио је као основа за компјутерску симулацију коју вам овом приликом представљамо. World in Conflict је остварење шведске компаније Massive Entertainment, која је већ имала за собом два одлична наслова истог жанра. У тој стратегијској симулацији радња се одвија 1989. године на тлу Сједињених Америчких Држава, непосредно после инвазије совјетске армије. Наравно, свему су претходили борбе у Европи, где је главнина америчких снага послата као

помоћ савезницима у безуспешном покушају да се заустави совјетска агресија.

Та стратегијска симулација почиње ваздушним десантом и искрцавањем пешадије из наизглед обичних трговачких бродова. Како је одбрана неспремна, у добром делу игре морате се повлачити, покушавати да што више цивила спасите од агресора и да по сваку цену зауставите даље напредовање агресора.

ДИНАМИЧНЕ МИСИЈЕ

За разлику од сталних стратегијских симулација, ова је потпуно другачија. Како не поседујете ресурсе за изградњу нових јединица, добијате бројна појачања након што изгубите ваше јединице. Мораћете да се одлучите шта вам од појачања треба, јер не постоји ниједна јединица која је добра за све. На пример: лаки хеликоптери су идеални за осматрање, али су веома рањиви, средњи су добри против осталих хеликоптера, тешки су одлични против тенкова и пешадије, али слаби против средњих хеликоптера. Такође, на располагању имате и подршку артиљерије и ваздушних снага.

а зора

МИНИМАЛНИ УСЛОВИ

За ову игру вам треба (минимално): оперативни систем Windows® XP, Windows Vista™, процесор на 2 GHz или 2.2 за Windows Vista™ оперативни систем или било који процесор са два или више језгара Intel® или AMD®. Потребна је радна меморија од 512 MB или 1 GB за Windows Vista™, графичка карта са 128 MB, компатибилна са DirectX® 9.0c, и простор на хард диску од 8 GB или више.

Већина сценарија је временски ограничена и морате пре истека времена да урадите неки од задатака. Динамичне мисије ће вас држати под високим степеном адреналина, јер ћете током игре имати утисак да не можете стићи на време да урадите ваш задатак. Непријатељ је, такође, врло бројан, па вам посао неће бити лак. Од наоружања имате разноврсне оклопне, пешадијске и хеликоптерске јединице. Један од највећих недостатака јесте немогућност избора стране у игри, већ сте принуђени да играте искључиво само као припадник снага САД. Уколико играте у мрежи са до 16 играча, можете да бирате и Совјетски Савез.

Агресор се искрцава у Сијетлу, након што је завладала совјетска превој на мору. Пред крај кампање, која има 14 мисија, опасност представља и инвазија Народне Републике Кине, која помаже „комунистичкој браћи“. Последње мисије везане су за борбе

око Њујорка, а аутори су „украли“ идеју из филма „Стена“ (the Rock). Наиме, потребно је онеспособити хемијско оружје сакривено у кипу слободе пре него што авијација уништи тај чувени симбол.

ВРХУНСКА ГРАФИКА

Оно што ћете видети и осетити у овој симулацији, оставити ће вас без даха. Графика је заиста врхунска и вероватно ћете због овог наслова размислити о новој графичкој карти и јачем процесору. Иако ова стратегијска симулација лепо ради и на скромнијим рачунарима, за потпун доживљај треба да имате нешто јачи рачунар. Поприлично је велико бојно поље, са мноштвом објеката и детаља. Скоро све се може уништити или искористити за заклон. Експлозије су фантастичне и невероватно реалистичне. Детаљи на возилима и објектима често стварају утисак о нечему што је више налик на пуцачину из првог лица него ли на стратегијску симулацију.

Уколико имате оперативни систем Windows Vista™, и одговарајући хардвер који подржава DirectX® 10, имаћете још лепшу графику. Тематика је захвална за многобројне визуелне ефекте, а уколико сте нестрпљиви, у оквиру подешавања графике, имате и тест за ваш

рачунар у коме се у року од минут или два присуствује борбама у малом приобалном месту. Убрзо се пред вашим очима дешавају многобројне експлозије, укључујући и нуклеарне, а и бомбардовање из неколико B52 бомбардера.

Осим лепе графике, гледаћете између појединих сценарија и кратке „филмове“ којима је овој симулацији додато много више реалности, али и лакше разумевање за дешавања у свету. Звук прати графику и појачава атмосферу. Аутори су се потрудили да имају и квалитетног наратора, па је ангажован глумац Алек Болдвин.

ОЧЕКУЈЕ СЕ НАСТАВАК

Иако је прошло тачно годину дана од појаве ове стратегијске симулације, она нимало није застарела у времену. Према оценама свих часописа проглашена је за стратегијску симулацију прошле године, а њене оцене су у просеку изнад 90 одсто.

Ексклузивне верзије те игре имале су придодате и различите садржаје у паковањима. Тако су у пољској верзији, у дрвеној кутији биле мајица и слушалице за рачунар. Тајванска верзија имала је оригиналну заставу једне или друге зарађене стране и документарни DVD о совјетском ваздухопловству. Све остале верзије садржале су, уз документарни филм, и аутентични део Берлинског зида (и сертификат о његовој аутентичности), те већ споменуте заставе једне од зарађених страна са називом игре.

Тренутно, припрема се наставак симулације који би требало да буде у продаји и за популарне конзоле за игру. Наставак се очекује до краја ове године. Колико је познато, у њему неће бити нових јединица већ само нових сценарија и веома тражена могућност да можете играти и са „другом страном“.

Незванично се сазнаје да је шведске компанија Massive Entertainment понуђена на продају, али о томе нема ни помена на њиховој Интернет презентацији. ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

ДАНИЛО КИШ

ВИТЕЗ ЛУТАЛИЦА

То што Данило Киш, један од најзначајнијих европских писаца с краја 20. века, није добио Нобелову награду за књижевност 1989. године, још је једна потврда да неке награде никад не стигну у праве руке. Нобелова награда не би учинила Кишову литературу бољом, али је за многе читаоце широм света остало непознато једно велико књижевно дело. Пре самог доношења одлуке, Киш је у октобру умро и једино то може да буде алиби жирију за његово несумњиво огрешење. Овогодишњи фестивал ауторског филма уврстио је у свој програм разговор на тему третмана Кишове литературе на филму, што је и повод за још једно сасвим разложно подсећање на великог писца и његово дело.

Септембар 1948. године, Београд, Савска улица број 13, у непосредној близини Железничке станице. У великој, пре рата подигнутој четвороспратној згради, којој су једини украс куполе постављене на ваљкастим угловима као на каквим кулама, што подсећају на абажуре ноћних лампи, на другом спрату у првом улазу родили су се дечачки снови будућег великог писца. Непосредно након Другог светског рата Београд је преживљавао тешке дане обнове, покушавајући да се опорави од ратних разарања и обезбеди колико-толико нормалан живот својим грађанима. Након прве егзалтације изазване доласком слободе, стигли су и проблеми које је донео свакодневни живот и прва политичка искушења.

У такав Београд, један тринаестогодишњи дечак, који није положио завршни испит ниже гимназије, послат је код тетке на скоро годину дана да учи језик и припрема се за поправни испит. Тај боравак оставиће на њега дубок утисак, који ће учинити да са градом створи везу за читав живот. Сећајући се тог времена, много година касније, говорио је: „Београд је био сан, метропола идеала, сан о бекству из провинције. Ја сам негде 47/48, провео једну годину у Београду иза спуштених завеса, покрај Железничке станице, потпуно неспособан да се ослободим свог месечарског бекства у књиге, а кад сам се вратио на Цетиње, тај сан о Београду, који је више био звук и светлост него реалан доживљај, живео је у мени као недостижан идеал којем сам тежио свим својим бићем“. Тај дечак, четврт века касније писац са неколико објављених књига, био је Данило Киш.

Након рођења у Суботици 1935. године, младог Данила и његову породицу животни пут води до Новог Сада, потом Мађарске, а након губитка оца у Аушвицу и краја рата, до Цетиња, мајчиног родног места. Ту ће, након тешке болести, мајка Милица умрети, а он завршити гимназију и објавити своју прву песму. Одатле ће кренути на путовање ка свом идеалу.

ПУТОВАЊЕ КРОЗ ВРЕМЕ - ПОЧЕТНА СТАНИЦА

Његово велико путовање започиње у касно лето 1954. године. То путовање возом из тада далеке Црне Горе до Београда трајало је „вечност“. Али, како су за Данила Киша возови више од превозног средства, легенда, мит, како пише, пут му није падао тешко. Он у њему ужива, јер то је пут ка остварењу сна.

Још током детињства Киш ће успоставити посебан однос са возовима. Биће то већим делом последица чињенице да је његов отац Едуард био виши инспектор државних железница и аутор Југословенског земаљског и интернационалног кондуктера, реда возње аутобуског, бродског,

железничког и авионског саобраћаја, који ће Киш сматрати драгоценим делом свог наслеђа и у својим књигама га учинити познатим.

Кретање траговима Данила Киша у простору и времену тешко да је праволинијско и хронолошко, већ је само напред и назад, у прошлост и будућност, како су му се чинила и путовања возом, честа у његовим књигама.

Поновно смо у возу којим високи, мршави младић путује у Београд, чврсто решен да постане писац. Као на покретном платну, смењују се предели, планине, „... правоугаоници ораница, зелени ромбови ливада и жути квадрати жита...“ А младић премотава филм свога детињства: хладни фебруар 1942. године, залеђени Дунав, слике новосадског покоља, који је његов отац, Јеврејин, правим чудом преживео; бекство породице у очево родно село у Мађарску, где је прочитао гомилу авантуристичких и криминалних романа. Они су, према каснијем признању, пресудно утицали на формирање његовог карактера и фантазије, и на одлуку да од два пута, да ли да постане авантуриста или писац, изабере онај тежи – пут писца.

У Београду се почетком септембра уписао на Филозофски факултет, на групу за историју светске књижевности са теоријом књижевности. „... Желео сам да прозрем, да изучим занат писца, да читам и да учим и ни у једном тренутку нисам се питао за даљу своју судбину. Тада сам, у тим својим годинама учења, писао есеје о Верлену и Петефију, правио рецензије, сарађивао по листовима и часописима, све у мање-више јасној намери: да изучим занат списатељски...“ , причао је касније.

Као млад песник из провинције био је опчињен светом боемије: „... Дошавши у Београд ја сам се загнурио у тај свет тзв. боемије, у ‘Три шешира’, у ‘Прешернову клет’, и пио сам поштено, на гладан стомак, али до дна, увек на екс, али сам чувао као своју тајну формулу опстанка, једину могућну, коју сам пронашао не у кафани него такође у некој књизи...“ *Спасоносна формула* старог боема песника Тина Ујевећа откривала је како је песник успео и да пије и да толико научи. „Ја сам ноћу пио, а дању радио“, открио је Ујевећ чаробну формулу, које се и Киш придржавао. Дању је седео у Народној библиотеци и ишао на часове, а ноћу покушавао да открије тајну боемије. Спавао је у међувремену.

ХОДОЧАШЋЕ У ПРЕДЕЛЕ СОПСТВЕНОГ СНА

Могло се десити да, вишеструко талентован, Данило Киш постане сликар, али је након положеног пријемног испита за Ликовну школу на Цетињу морао да сачека годину-две да стекне гимназијску спрему. У комисији за пријем били су Мило Милуновић и Петар Лубарда. Тај свој талент Киш испољава када сликарском минудиозношћу описује за сваког другог тривијалне ствари, попут послужавника, уљане лампе или старе синџерице. А да је уместо виолине у музичкој школи, коју је похађао две године, изабрао клавир, по сопственом признању, никада не би почео да пише, јер би у томе његове емоције пронашле одушак.

Упијао је живот великог града свим чулима. Редовно је посећивао Кинотеку, јер је и сам био један од радозналих и заљубљених, а она је, по његовим речима, управо била стециште таквих. Уживао је у концертима на Коларцу и, наравно, био редован гост неколико београдских кафана, пре свих „Руског цара“, а касније „Мажестика“. Ту се дружио са сликарима Миром Главуртићем и Леонидом Шејком и са писцима Мирком Ковачем и Филипом Давидом.

Као први дипломира на Катедри за историју светске књижевности у октобру 1958. године. Током студирања преводи и објављује, а од сарадника у студентском књижевном часопису „Видици“ убрзо постаје члан редакције, где проводи доста времена.

Колико год да му је град давао, Киш му је вишеструко враћао. Његова енергија и дух розлили су се по београдском културном животу као плина: преводи поезију и прозу са мађарског, француског и руског, пише есеје за новине и часописе, адаптира и

преводи за позориште. Када је крајем педесетих открио мађарског песника Ендре Адија, и код њега пронашао по једну песму за свако своје духовно стање, одлучио је да више не пише поезију. Говорио је да га је Ади сачувао од тога да постане лош песник. Писао је потом искључиво прозу и тек понеку песму. И те песме, попут оне коју је написао поводом смрти Мире Траиловић, једне од најзначајнијих жена у новијој историји српског позоришта, показују да је можда био исувише строг према себи.

Тачно пет година након што је остварио свој први сан дошавши у Београд, Киш је остварио и други – пут у Париз. И опет дуго путовање возом преко словеначких и швајцарских Алпа и први прелазак границе на „... на ходочашће у интимне пределе...

сopственог сна...“ . Док у Паризу испишује свој путопис, „облакопис“, он чезне за Београдом: „... Једне ме ноћи херцегновске обузела чама и почех да чезнем за Београдом... А већ сам предвече лебдео као у сну над Београдом загледан као у какво чудо у Ђинђуве и огрлице његових сијалица које су из те птичје перспективе изгледале заматане и скоро недостижне. Посут пепелом по глави, покајнички и у климаксу тихе радости повратка, ја сам одједном горе, у чистом зраку, на неких хиљаду метара од земље, оставио своје шарено, кочомерно космополитско перје и спустио се на београдски аеродром као у своју матичну луку. С тим ми је осећањем да сам једном заувек пронашао своју матичну луку, било лако кренути на пут“.

Нема веће празнине од оне коју можете осетити када вам се остваре највећи снови, а заправо се они готово никад не остваре. Боемија ни у Београду, ни у Паризу није била ни приближна онаквој каквом ју је замишљао. „... Седим и покушавам да се сетим својих снова о Паризу, но никако не могу да видим ону слику што сам је годинама помно градио у себи, читајући Бодлера, Малармеа, Пруста, Верлена...“ . Наредне године, у тексту *Посмртно слово боемији*, који се појавио у „Политикином“ додатку „Култура–уметност“, објавиће да је боемија мртва.

ДУХ ЈЕ ЊЕГОВА ДОВОДИНА

Данило Киш нема свој споменик у Београду, а улица која носи његово име мала је и сасвим непромерена угледу и његовој књижевној величини. Рекло би се да је то највише стога што је од његове смрти прошло „тек“ непуних двадесет година, а ни сам Киш није подносио патетику, па би подизање споменика извесно сврстао у такво шта.

Када би наредне 2009. године, каквим чудом, на двадесету годишњицу пишчеве смрти, негде у близини Железничке станице или на Савској падини, град Београд подигао споменик Данилу Кишу, или новој железничкој станици дао пишчево име, учинио би већим себе, али се и одужио писцу који је и железници и возовима посветио неке дивне странице своје литературе.

А он је, примајући са поносом 1986. године, у Паризу, високо одликовање „Витеза уметности и књижевности“, схватајући га као улазак у „ред донкихотовског братства сањара“, данашњег писца и себе самог видео као витеза луталицу, човека „... који макар по цену да буде смешан, служи идеалима праведности...“.

Од песника клошара Georges Armand-Picarda, који му је лично на боеме с почетка века, током свог првог боравка у Паризу, Киш, у ноћи пред повратак у Београд, купује за сто франака, у кафеу Одеон, двадесету копију његове необјављене песме, са насловом као створеним за нашег писца – *Пулује воз*. У последњем стиху песник се пита „... Sait-on quel sort l'ultime gare nous destine?/ Знамо ли коју нам судбина последњу станицу одређује?“ И где чуда, ево где се Данило Киш у својој последњој станици, под мермерном плочом у Алеји заслужних грађана у Београду, придружује свом несубјеном учитељу сликарства на Цетињу Петру Лубарди и уметничкој сабраћи сликару Стојану Аралици и вајару Матији Вуквићу. У вечности држе мастер-клас из сликарства, вајарства и књижевности. ■

Јово АНЂИЋ

ПОЛИГЛОТЕ У СЕНЦИ

Пише
Марко ЈОРДАНОВ

О свеопштем значају знања страних језика сувишно је говорити. Наш народ је одавно рекао да човек вреди онолико колико језика говори. За оне који се у борби против тероризма налазе у првим редовима, знање страних језика понекад је спасоносно. Поред оперативаца, стране језика треба да знају и многи други, чије ангажовање често остаје у сенци.

Знање страних језика предуслов је за сваку међународну активност, а посебно за тако значајну и озбиљну делатност као што је борба против тероризма. С обзиром на то да све опаснијем и све израженијем тероризму могу успешно да се супротстављају само специјалне државне службе, обавештајне и службе безбедности, њиховим припадницима се знање страних језика поставља као један од основних услова за успешно супротстављање терористима свуда где угрожавају безбедност државе. Такође, испуњењем тог веома битног предуслова ствара се и могућност за успостављање и остваривање неопходне сарадње са безбедносним и обавештајним службама земаља које су заинтересоване за заједничку борбу против тероризма.

Такав захтев произлази и из докумената Савета безбедности ОУН, у којима се придаје велики значај међународној сарадњи у борби против тероризма. Глобализација тероризма и осавремењивање технологије комуникација и технологије рада у тим структурама налажу знање страних језика као квалитет који је један од најважнијих критеријума за бављење пословима безбедности и пословима борбе против тероризма.

■ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ ЦЕНТРИ

Западне цивилне и војне службе безбедности одавно придају велики значај лингвистичким квалитетима својих припадника, међутим, та пракса код нас не постоји. У добро организованим безбедносним и обавештајним службама појединим земаља постоје специјализовани центри за учење и усавршавање многих страних језика. У америчкој Централној обавештајној агенцији (CIA) постоји чак и Институт за стране језике, у коме се изводи настава учења 16 страних језика. У Француској постоји Интервидовска школа за обавештајне послове и лингвистичке студије EIREL (L'Ecole Interarmées du renseignement et des études linguistiques), која је смештена у Стразбуру и постоји већ двадесет година, припојена је Дирекцији за војни обавештајни рад (DRM) 1992. године, када је ова служба, иначе потчињена Министарству националне одбране, и створена. У тој школи се официри и подофицири коп-

нине војске, ратног ваздухопловства, војнопоморских снага и жандармерије обучавају за обављање обавештајних послова. Поред тога, изводи се и настава из оних страних језика који су неопходни за обављање обавештајних послова из области очувања националне безбедности. Министарство одбране САД такође има у свом саставу Институт за стране језике (Defense Language Institute – DLI, у коме се учи и усавршава 25 страних језика за потребе тог министарства, али и других федералних агенција.

Безбедносне и обавештајне службе имају наглашену улогу у сваком противтерористичком систему државе. Оне су, као специјалне државне службе, једине надлежне и овлашћене да примењују тајне методе и средства ради откривања носилаца тајних припрема и делатности које у наредном периоду прете да угрозе систем безбедности државе. Међутим, оно што треба истаћи јесте да ефикасност тих служби у реализацији постављених задатака директно зависи од обучености њихових припадника.

Савремени „безбедњак“ и обавештајца морају да поседују велике психо-физичке квалитете, те да поред тога обавезно имају широко и мултидисциплинарно образовање. У неким земљама они морају да имају практично два висока образовања, или неко додатно усавршавање након завршених основних студија. Тачније, професионални припадници тих служби, нарочито у савременим условима, морају да имају атрибуте правог ерудите. То свакако подразумева, између осталог, и обавезно познавање најмање једног страног језика. Енглески је неопходан као језик глобалне комуникације, француски и немачки су такође језици којима се комуницира широм света, али и знање још једног или више језика само је додатна предност. Заправо, знање више страних језика, због глобализације тероризма и великог значаја међународне сарадње у борби против тероризма, у савременим условима представља обавезу и потребу.

Знање страних језика јесте основни услов за рад у једној савременој, добро организованог безбедносној или обавештајној служби, без обзира о којој је врсти послова реч. Припадници безбедносно-

обавештајних служби који говоре стране језике, или професионални лингвисти запослени у тим службама, ангажовани су да преводе и анализирају писане или аудио материјале и директно прате комуникацију терориста, али имају кључну улогу и у обављању задатака на тактичком нивоу. Наравно, од врсте послова зависи и ниво квалитета знања страних језика који је потребан за њихову успешну реализацију и обрнуто. Од нивоа познавања страних језика често зависи и обим ангажовања, па и ту постоје битне разлике.

Поред познавања светских језика и језика терориста који угрожавају безбедност матичне државе из иностранства, неопходно је да припадници безбедносних служби знају и језик носилаца тероризма, који су, како пракса показује, веома често из редова неке националне мањине у матичној држави. То је традиционални националистички или сепаратистички тероризам, повезан с покретима који се боре за отцепљење или добијање већег степена аутономије одређених малих народа или народности у неким земљама.

■ КОРИШЋЕЊЕ СТРАНИХ ЈЕЗИКА У ИЗУЧАВАЊУ ТЕРОРИСТА

Покушаји да се сепаратистички циљеви етничитета остваре терористичким акцијама постоје и у Европи. Деловање терориста IRA (Irish Republican Army) у Великој Британији, ЕТА у Шпанији, АНА („Албанска национална армија“) у Србији и Македонији, те корзиканских терориста у Француској, чини ову врсту насиља веома актуелном одликом европског континента. У свету данас постоји неколико стотина сепаратистичких покрета и организација сврстаних у 180 земаља. Откривање, спречавање и сузбијање делатности таквих терористичких организација и група, без познавања њиховог матерњег језика, веома је тешко, а понекад и немогуће.

Иако наизглед једноставно, питање знања страних језика у борби против тероризма је врло комплексно и не ограничава се само на практичну страну могућности комуникације. У третирању тог проблема намеће нам се основна подела, по којој различити

Знање страних језика неопходно је и припадницима хуманитарних мисија

страних језика. Логичан и сасвим оправдан је захтев да руководеће организационе структуре поседују онај ниво знања страних језика који им омогућава потребан ниво комуникације са сличним структурним чиниоцима, док оперативне групе треба да поседују сасвим други ниво знања страног језика и његове практичне употребе. Према томе, ако се те поделе дубље анализирају, може се закључити да је знање страних језика на нивоу руководећих структурних елемената противтерористичког система мање сложен феномен од знања страних језика на нивоу оперативних структура противтерористичког система.

Руководећи структурни представници противтерористичког система (ПТС) морају да знају један или више страних језика. Обавезан је енглески као глобални језик комуникације, на оном нивоу који ће им омогућити да остварују брзе и ефикасне контакте са безбедносним структурама земаља, у региону и шире, са којима сарађују у борби против тероризма. Боља међусобна сарадња, тешње везе, размена информација и заједничке активности у борби против тероризма представљају један од предуслова за његово сузбијање. Познавање страних језика је веома важно и због ефикаснијег организовања међународних конференција о тероризму, које окупљају експерте из области безбедности из земаља појединих региона и експерте међународних организација (УН, НАТО, ОЕБС, и др.), које се баве безбедношћу и где се разматрају заједничке анализе и размене мишљења и искустава, ставова и вредности у погледу терористичке претње појединим земљама или појединим регионима у целини, те процене њихових капацитета да се супротставе тероризму.

Рад јединице за аналитичке послове просто је немогућ без висококвалификованог кадра лингвиста. Организацијска структура савремених безбедносно-обавештајних служби је незамислива без постојања јединице за аналитичке послове, јер она представља мозак целе организације и место где се осмишљавају даље активности и предлажу нови правци деловања. У тој јединици се сливају сви прикупљени подаци, информације и сазнања која представљају резултат рада појединих оперативних јединица. Такви подаци и информације се даље обрађују и анализирају, процењује се њихова веродостојност, што, наравно, подразумева и транслацију, јер се знатан број података добија на страном језику или језицима мањина у матичној држави.

На пословима анализе садржаја штампе, радио и ТВ емисија, каталога, информатора и других публикација ангажују се стручњаци за многе области, или се чак унутар организационе структуре безбедносно-обавештајних служби оснивају посебне организационе јединице за праћење штампе и слично. Наиме, то су обично информа-

СТЕПЕНОВАЊЕ ЗНАЊА

Различити су нивои знања страних језика у противтерористичком систему. Они се деле на основу задатака и обавеза које се извршавају на одређеним нивоима организације, па тако имамо:

- а) на нивоу руководећих структурних елемената противтерористичког система (сарадња са иностраним и међународним структурама безбедности, организација међународних конференција и форума о тероризму);
- б) на нивоу оперативних структура противтерористичког система (инфилтрирање у терористичке кругове, одржавање агентурне мреже, пресретање електронских комуникација, информативни разговори);
- в) на нивоу аналитичких структура безбедносних служби.

ције о достигнућима у области културе, привреде, научног и технолошког развоја и спорта, одлуке државних и других органа о најважнијим политичким питањима, изјавама најуглашенијих политичких и других јавних личности у свету, резултатима међународних конференција на свим пољима и друго. Тако је, на пример, због повећања квантитета и врста података који се тим путем прикупљају, у оквиру CIA (*Central Intelligence Agency*) формирана посебна служба, на коју су пренете надлежности централизованог и синхронизованог прикупљања и обраде података из отворених извора, FBIS (CIA's *Foreign Broadcast*

Information Service). Та служба је настала од Службе за контролу иностраних средстава јавних информисања FBMS (*Foreign Broadcast Monitoring Service*) 26. фебруара 1941. године. Трансформисана је 28. јула 1942, а њени основни задаци су били преводње страних средстава информисања који се контролишу, пренос телеграма и каблограма владиним агенцијама које су задужене за ратну пропаганду и припремање дневних извештаја са Далеког истока, Латинске Америке и из Европе, те недељни преглед званичних средстава информисања и радио-извештаја са Далеког истока. FBIS функционише 24 сата дневно у саставу Директората за науку и технологију Централне обавештајне агенције.

Према неким изворима, библиотека Централне обавештајне агенције добија месечно до 200.000 примерака публикација из страних држава, док у току једног дана тзв. „мониторна служба“ CIA прими и бележи око шест милиона речи на великом броју језика. Коришћењем компјутера („аутоматских преводалица“), преко кључних појмова и области, врши се претходна селекција и превод информација из великог броја часописа, појединачних радова, чланака, и слично. Међутим, велики број безбедносних служби у свету не располаже тако развијеним и софистицираним електронским средствима, па се њихов род углавном заснива на високостручном кадру лингвиста. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

1. децембар 1918.

Свечано проглашење формирања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

2. децембар 1949.

Формиран 204. ловачко-авијацијски пук. То је јединица са најдужом традицијом од свих оних које су ушле у састав 204. авијацијске базе. У Војсци Србије тај датум се слави као Дан 204. авијацијске базе.

1. децембар 1925.

У Локарну у Швајцарској потписани су споразуми између европских држава о гаранцији мира и неповредивости граница. Најважнијим сматра се Рајнски пакт, којим су се Немачка, Француска и Белгија обавезале на поштовање граница, а Немачка прихватила демилитаризацију Рајнске области. Те споразуме прекршио је Хитлер 1936, када је окупирао Рајнску област, а потом Напао Чехословачку 1938. и Пољску 1939. године.

5. децембар 1946.

У Федеративној Народној Републици Југославији донет *Закон о национализацији имовине*.

7/8. децембар 1941.

Напад Јапана на Перл Харбур и улазак Сједињених Америчких Држава у Други светски рат.

9. децембар 2000.

СР Југославија и бивша југословенска република Словенија успоставиле су дипломатске односе.

11. децембар 1858.

Светоандрејска скупштина сменила је династије у Србији збацивши кнеза Александра Карађорђевића. На престо је враћен Милош Обреновић, а за његовог наследника проглашен је његов син Михаило.

11. децембар 1888.

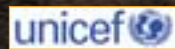
Скупштина Србије прихватила је устав који је предложила Народна радикална странка. Уставом, који је писан по узору на белгијски ус-

тав од 1831, у Србији је први пут уведена парламентарна демократија.

10. децембар 1919.

Усвојено прво *Привремено правило о вршењу жандармеријске службе* у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца.

11. децембар 1946.

Генерална скупштина УН основала је УНИЦЕФ (Међународни фонд Уједињених нација за помоћ деци).

12. децембар 1940.

У Београду потписан *Уговор о пријатељству између Краљевине Југославије и Мађарске*. Уговор је потписан на основама добросуседства, искреног поштовања и узајамног поверења између двеју држава. Иницијатор склапања Уговора са мађарске стране био је министар Телеки. Када је 6. априла 1941. Немачка напала Краљевину Југославију, Телеки је извршио самоубиство као израз неслагања са мађарском непријатељском политиком према Југославији.

12. децембар 1952.

У Лондону је умро српски правник и историчар Слободан Јовановић. Био је професор Београдског универзитета, председник Српске краљевске академије, а током Другог светског рата председник и потпредседник југословенске емигрантске владе у Лондону. Сматра се за најзначајнијег српског правног писца и теоретичара државе у 20. веку.

13. децембар 1877.

Краљ Милан Обреновић одазвао се позиву Русије која је заратила са Отоманским царством и Србија је објавила други рат исламској царевини, иако се још није опоравила од пораза у првом. Српска војска је убрзо потукла Турке и ослободила јужне српске градове Ниш, Белу Паланку, Пирот, Куршумлију, Прокупље и Врање. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

In memoriam

Петар Дамјанов
(1943– 2008)

Када тешка боља окује човека, једино чему се нада(мо) јесте да ће срце потрајати. Петар Дамјанов, наш Пера, јесте имао велико срце које је пркосило опаској претњи све до осмог новембра... Дан раније повео се пријатељу да ће сутра отићи. Тако је и било...

Новинар, онај од нерва и пера, онај заклетни, како се то каже, у ствари се рађа. Све остало је ствар живота и прилике. Дипломирани инжењер технологије, рођен 1943. године у Зрењанину, уместо науке одбрао је вртлоге новинарских брзих токова. Као млад новинар „Фронта“ убрзо је стекао не само поверење бардова ондашњег војног новинарства већ и пробирљиве читалачке публике. Писао је лако, лепршаво, занимљиво... Текстове је бојио раскошним језичким колоритом, а у потпису остављао препознатљив ауторски печат. Ако је репортажа краљице журналистичког жанра, Пера је био њен витез. Његово перо, увек надахнуто истином и подстакнуто префињеном мишљу, бележило је људе и живот, појашњавало загонетне судбине, описивало јунаке, друштвене феномене, догађаје из историје...

Наспрам енергије и дара, Пера је имао каријеру у сталном успону. Уредник у „Фронту“ и „Народној армији“, затим у „Војсци“, од њеног првог броја. Увек на висини задатка коју је сам померао за степеник ка небу. Никада није заборавио где је поникао, па је у знак захвалности према војвођанској равници покренуо лист „Завичајац“. Као доказани хуманиста, човек широке душе, пријатан и племенит, уређивао је „Додир“, часопис за слепе и слабовиде.

За тог и таквог новинара, одлазак у пензију је тек административни чин, а суштина је у сталном титрају новинарског нерва. Тако се Пера огледао као помоћник главног уредника листа „Војни ветеран“, па главни и одговорни уредник листа „Борац“. Припадао је војсци с великом енергијом и видљивим емоцијама. Јунаци његових текстова најчешће су били борци, ратници, јунаци, командири, команданти... Од јунака под снеговима Кајмакчалана до полигона припадника специјалних јединица савремене Војске Србије.

Скроман, тих, ненаметљив, а надасве марљив писац, наш Пера је млађима оставио бројна дела као инспирацију и изазов. Повукао је тешко достижну црту професионалног надахнућа, осведочену највишим новинарским признањима где је „Светозар Марковић“, награда Удружења новинара Србије, на почасном месту. Тек онда је, друге новембарске суботе, узео своје перо и отишао у вечност.

Б. КОПУНОВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

ОПРОШТАЈ

Треба да опростим, сматрате ви, осећајни људи? Да, наравно, учинићу то. Хоћу, иако ми увек баш и не полази за руком. Људи су често тако незахвални, зловни, лукави! Моја увређена душа каткад се тако расрди, да не знам шта са њом да учиним! Тим пре се трудим да искореним у дубини своје душе личну увреду, да сачувам спокојство и објективност, да не мислим више о одвратној освети, већ пре да на то питање гледам са осмотришта општељудских вредности, да према психологији увредитеља исполим разумевање и, чак, да му уделим, где се то може, опроштај. Ипак, морам директно да признам: мени не полази за руком да одговорим на подлост личног непријатеља хришћанском љубављу; ја – нисам светац, слични «опроштај» надвисује моје снаге.

Али, то је вама, безмерно размекшалим моралистима, недовољно! Ви се трудите, увек, свима усадити тај ваш „свеопроштај“, и једино то захтевате од нас; ако вас послушамо, стиче се утисак да за све зло на свету у вашем срцу постоји једино сажаљење и саучешће, једино трпељивост и симпатије, да ништа не желите знати о природној одвратности, праведној револтираности, обавези да се заштите други и да се приведу к познанију права они које чине зло. Чудно је то саучешће! Противприродна је то симпатија! Судбинска опасна трпељивост!

Реч је овде не о личном губитку, већ о субјективној увреди. Са личним губитком је ствар завршена; жудња за осветом је угасла. Шта још имам ту да «праштам»?

Да бих био „дужан“ да праштам, потребно ми је пре свега да „смам“ праштати. То јест: треба да постоји пуномоћје за опроштај а без којег је сваки «опроштај» празно и бесмислено брбљање. Ако је увређен, издан, опљачкан и силован неко други, онда нисам позван ништа да „праштам“. Па зар, из «сажаљења» према злочинцу, скривам сваки злочин, самим тим непосредно узимајући у њему учешће? Или сам, можда, руководећи се хришћанском љубављу, дужан да омогућим „саучешће“ не према пострадаломе, него према злочинцу – виновнику туђе патње? Напротив, Хришћанство захтева саучешће према патњи, а не према ономе ко приморава на патњу и оставља патника у њој; слично саучешће било би директно издајство пострадалога и, следствено томе, општељудских вредности.

Ако је то што морам да опростим – „грех“, онда је опроштај грехова – у руци Господњој; ја немам пуномоћје. А ако сте ви – Хришћани, онда вас подсећам да то да Христос ни изблиза није праштао грехе свима, и није свим грешницима давао опроштај. Ако је то што морам да праштам – нарушавање закона и злочин, онда ја такође нисам више стручан. Ми, прости грађани државе, имамо само своја „убеђења“ и „мишљења“. Ко сте онда ви сами, кад се бринете о томе? И за кога нас сматрате, претпостављајући да смо способни за тако нешто? Све то бисмо и могли схватити, да макар мало потпада под умесно понашање: пажњу, праведност, попустљивост, милост, помиловање, амнестију; али не можемо разумети лажну сентименталност саучешћа или, чак, оправдања, нити изврговање руглу здравог разума које човека чини саучесником!...

Таква је ваша сентиментална доктрина „свеопраштања“ – све је само не природни гест и морално право. Леонардо да Винчи – велики зналац душевних дубина и префињен посматрач нарастања издаје међу његовим савременицима, једанпут је приметио: „Ко не кажњава зло, тај га хробрини“. И био је у праву: безгранично праштање једнако је великој издаји. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетиње 2001

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. децембар

Православни

4. децембар – Ваведење Пресвете Богородице

7. децембар – Света великомученица Екатерина

8. децембар – Свети великомученик Климент

9. децембар – Преподобни Алемпије Столпник

11. децембар – Свети мученик Христо

13. децембар – Свети апостол Андреј Првозвани

15. децембар – Свети цар Урош; преподобни Јоаникије Девички

Римокатолички

8. децембар – Безгрешно Зачеће Блажене Дјевице Марије

Исламски

8. децембар – Курбан бајрам

ВАВЕДЕЊЕ

Када је Пресвета Дева Марија навршила три године, њени родитељи, свети Јоаким и Ана, довели су је из Назарета у Јерусалим, да је предају Богу у храм како су раније обећали. На уласку у храм, Деву је дочекао првосвештеник Захарија, отац Јована Претече, и увео је у Светињу над Светињама, у најсветије место храма, иза друге завесе, тамо где улазе само архијереји и то једном годишње. Родитељи су принели жртву Богу, примили благослов и вратили се кући док је њихова кћи остала у храму. После њихове смрти, дванестогодишњу Деву су дали светом Јосифу, рођаку из Назарета да, под видом обручнице, живи у девствености иако то није био обичај у Израиљу. Пресвета Дева Марија је била прва доживотно завештана девојка коју су касније следиле хиљаде девојка и младиха. ■

КУРБАН БАЈРАМ

Овај благодан посвећен пожртвованом приближавању Богу познат је и као Хаџијски Бајрам јер се њиме завршавају обреди хаџа (ходочашћа), током којег ходочасници из целог света обилазе света места.

Како се ради о дану награде, верници се окупљају у џамијама и након обавезне молитве, у зору обављају бајрамску молитву. Традиција жртвовања Курбана датира од Божијих посланика Ибрахима и Исмаила и установљене праксе (сунета) блаженога Посланика Мухамеда.

Дан се проводи у кругу породице, посећују се ближњи а не заборавају се ни гробови рођака. ■

К О Н К У Р С

ЗА НОВИНАРСКУ НАГРАДУ „ИВАН МАРКОВИЋ“

Новинарску награду „Иван Марковић“ додељује Новински центар „Одбрана“ за најбоље медијско извештавање о активностима Министарства одбране и Војске Србије у 2008. години.

Циљ награде јесте подстицање новинара који прате активности Министарства одбране и Војске Србије на квалитетно извештавање у домаћим писаним и електронским медијима, афирмација и јавна верификација њиховог стваралаштва и сећање на Ивана Марковића, једног од најдаровитијих војних новинара и уредника у листу „Војска“, који је 2003. године изненада преминуо у 43. години живота.

О додели новинарске награде „Иван Марковић“, по посебном Правилнику, одлучује жири од пет чланова.

Награда се састоји од плакете и новчаног износа од 60.000 динара.

Награда ће бити уручена на пригодној свечаности 23. јануара 2009, када се обележава Дан Новинског центра „Одбрана“ и 130. годишњица војне штампе.

Право учешћа на конкурс имају сви професионални новинари који раде за медије на територији Републике Србије без обзира на њихов формални статус.

За новинарску награду не могу конкурисати новинари запослени у Новинском центру „Одбрана“ и Управи за односе са јавношћу Министарства одбране и прилози објављени у магазину „Одбрана“.

ПРОПОЗИЦИЈЕ

Сваки учесник на конкурс пријављује се само једном, али може доставити највише три оригинална рада.

У случају да је кандидатура израз тимског рада, може да укључи највише пет особа.

На конкурс се шаљу прилози (интервјуи, чланци, коментари, репортаже, радио и ТВ емисије) о активностима Министарства одбране и Војсци Србије који су штампани или емитовани у средствима јавног информисања Републике Србије у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2008. године.

Достављени материјали не враћају се учесницима конкурса.

Пријаве са оригиналним штапаним текстом, исечцима или фотокопијама написа, тонским и видео записима достављају се до 31. децембра 2008, лично или препорученом поштом на адресу: Новински центар „Одбрана“, Браће Југовића 19, 11000 Београд са назнаком „Конкурс за новинарску награду Иван Марковић“.

Пријаве пристигле након тог рока жири неће узимати у разматрање.

За пријаву кандидата из штампаних медија важно је да се на фотокопији или скенираном тексту јасно види лого новине, потпис аутора и датум објављивања. Телевизијски новинари треба да доставе стандардну VHS касету или DVD са материјалом за конкурс. Радио новинари прилоге достављају на аудио касети или компакт диску у mp3 формату. Прилог објављен на Интернету треба доставити на дискети или CD-ROM у HTML формату. Такође, треба доставити и Интернет адресу на којој се може погледати материјал намењен за конкурс. Касете, DVD, CD и дискете треба да буду јасно обележени, са именом и презименом кандидата и назнаком дужине трајања прилога.

Уз пријаву за прилоге објављене у електронским медијима треба доставити и потврду редакције, коју је потписао уредник или директор, те када је и где прилог емитован.

Уз пријаве је потребно доставити кратку биографију аутора прилога, потврду о статусу аутора у медијима у којима су објављени прилози (потврда о радном статусу или хонорарном ангажману), адресу, телефон и e-mail аутора.

Жири ће разматрати кандидатуре на основу квалитета медијског извештавања о Министарству одбране и Војсци Србије, а приликом одлучивања у обзир ће узимати и опште новинарске критеријуме, истраживачки рад, стил писања, утицај, јавну корист, оригиналност и креативност.

Жири задржава право да одбије учешће на конкурс уколико буде сматрао да достављени материјал није у складу са пропозицијама.

Новински центар „Одбрана“ задржава право да најуспешније прилоге на конкурс објави у магазину „Одбрана“ и на Интернет презентацијама Министарства одбране и Војске Србије, те да сав достављени материјал користи ради даљег промовисања реформе система одбране и Војске Србије и новинарске награде.

Пријава за конкурс биће доступна на сајту Новинског центра „Одбрана“ www.odbrana.mod.gov.rs

Све остале информације о конкурс и условима пријаве могу се добити телефоном на бројеве: 011/3241 258, 3241 257 или посредством електронске поште на адреси: odbrana@beotel.rs

**Избор спортисте године
Војске Србије у 2008.**

ПРЕДЛОЖИТЕ НАЈБОЉЕ

Почетак децембра најављује крај једне богате такмичарске сезоне у којој су забележени резултати вредни пажње. Обрадовали су нас стрелци, падобранци, пентатлонци, атлетичари, мајстори борилачких вештина... Дошло је време да изберемо најбоље у екипној и појединачној конкуренцији. Имајући у виду успехе на домаћој и међународној сцени, верујемо да ће се жири наћи на „слатким мукима“ да по важећим критеријумима одреди ко је обележио спортску 2008. у Војсци Србије.

Имали смо, као и претходних сезона, мноштво такмичења, срчаних бораца, вештих такмаца, који се распознају по томе што носе војничку униформу или су професионално везани за Министарство одбране, Генералштаб, јединице и установе, свеједно.

Магазин „Одбрана“ ће им одати признање за њихов учинак, јавно и свечано, опет по традицији, 24. јануара наредне године.

У духу добре традиције и охрабрујућих победа, нека протекне и овогодишњи избор најбољих. Трка за ласкаво звање се захуктала. Господо, изаберите најбоље. Чекамо предлоге, са кратком биографијом спортисте (екипе), овогодишњим резултатима који дају препоруку жирију и обавезном фотографијом.

За назив спортисте године Војске Србије 2008. могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци и МО, студенти Војне академије, ученици средњих војних школа, војници по уговору и они на редовном одслужењу војног рока. Исти принципи важе за екипе, чији чланови треба да припадају једној од наведених категорија.

Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

Жири ће пажљиво разматрати све предлоге који су потпуни и у складу са пропозицијама избора. Ваше предлоге можете слати до 30. децембра на адресу: Редакција магазина „Одбрана“ (за избор спортисте године), Браће Југовића 19, 11000 Београд. У жестокој конкуренцији водиће се оштра борба, па нека победи заиста најбољи!

ОСВАЈАЊЕ НЕОСВОЈИВОГ

Експедиција под вођством поручника у пензији Драгана Јаћимовића, носиоца троструког звања спортисте године у Војсци, освојила врх Манаслу

После четрдесетак дана успона, десеточлана експедиција „Манаслу 2008“, почетком октобра, забрала је заставу Србије на 8.163 метара висине, освојивши осми по висини врх Хималаја.

Ову „Планину убицу“, како је зову алпинисти, „победила“ је екипа предвођена Драганом Јаћимовићем, првим Србином који је освојио Монт Еверест. Такође, на врх се попела и Нина Ађанин, прва жена из Србије којој је то пошло за руком. Од 350 алпиниста који су пошли на планину, до врха је дошло 30, а поред 10 наших пењача, поглед са Манаслу видели су и алпинисти из Хрватске, Словеније, Босне и Херцеговине и Црне Горе.

– Потпуни је феномен да је трећина људи која је стигла до врха била из наше експедиције. Природа на тим висинама је сурова и многи одустају због лавина, снега, јаких ветрова и губитка комплетне опреме. Успели смо само захваљујући томе што нас је било много и што смо радили заједно – рекао је Драган Јаћимовић по повратку из мисије.

Тежина постигнутог је већа када се зна податак да се на Манаслу од 1956. године попео само 290 алпиниста. Нажалост, петина оних који су кренули у освајање, заувек је остала заробљена у глечерима.

Упркос лошем времену и неизвесности да ли ће им се уопште пружити шанса да крену ка врху, експедиција „Манаслу 2008“ остворила је велики успех и ујутро 4. октобра постала прва из региона југоисточне Европе која је дошла до циља.

– Поглед је феноменалан и вредело је сваке грашке зноја тих 15 минута на врху – кратко нам је пренела искуства Нина Ађанин. Цела екипа била је импресионирана младом и насмејаном женом, јер је Нина по њима најбоље издржавала психолошка оптерећења којима су били изложени, а њену физичку спремност одликава податак да је на највишим тачкама дисала без кисеоника сат и по времена, што је веома напорно и опасно.

Доктор Драган Чујковић, коме је ово био четврти пут да иде на Хималаје, задовољно је констатовао да се цела екипа здрава вратила кући, без иједне промрзине или болести.

ПЛАНИНА „ДУШЕ“

Хималајски врх Манаслу прва је освојила јапанска експедиција 1956. године. Порекло имена може се наћи у санскритској речи „маниас“ која значи „интелект“ или „душа“. Први озбиљнији покушај да се домогну врха Јапанци су учинили 1953, полазећи из Бури Гандаки долине. Године 1954. мештани села Самагаон спречили су други јапански тим да покуша успон, уз оптужбу да су њихови претходници изазвали лавину која је уништила манастир.

ШЕРПАСИ

Верује се да су Шерпаси населили подручје Хималаја у раним годинама 16. века, долазећи из кинеске провинције Сечуан. Средином 19. века, Енглези који су владали у то време Индијом, открили су ове неуморне и храбре пењаче.

Новозеланђанин Едмунд Хилари и његов носач и пратилац Тенсинг Норгја први су 1963. године освојили највиши врх на свету, 8.848 метара високи Монт Еверест.

Међу многим одличним Шерпа носачима (правилно се каже Шерпа, а не Шерпаси), Анг Рита, Шерпа из Кумбе, попео се на Еверест чак 11 пута – више него било која особа на свету. Ови незаобилазни помоћници, нажалост и често страдају у експедицијама. По статистици, сваки други који редовно учествује у походима на врхове Хималаја, остави свој живот на планини. И поред свих опасности, они немају другог избора него да се и даље пењу и носе терет некад тежак и до 60 килограма.

Утиске вође екипе Драгана Јаћимовића најбоље дочаравају његове речи из дневника експедиције.

– Знам и да сам дужан овој планини, и то много. Да, свестан сам тога. До сада нисам ни од кога толико мудрости добио као од планине „Душе“ у протеклих тридесетак дана. Тешко је то описати речима. Једноставно, знам да се кући враћа неко други, а не онај који је отишао на експедицију – записао је Јаћимовић. ■

Мирко ИВАНОВИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ УПРАВА ЗА КАДРОВЕ

расписује

К О Н К У Р С

ЗА ПРИЈЕМ ЦИВИЛНИХ ЛИЦА У СЛУЖБУ У ВС

за попуну радних места у
Војнофилмском центру „Застава филм“ Београд
Управе за односе са јавношћу Министарства одбране
Републике Србије,
на неодређено време:

1. Филмски и ТВ редитељ (1 извршилац) и
2. Филмски и ТВ монтажер (2 извршиоца)

Услови конкурса:

- за радно место под 1, завршен Факултет драмских уметности или сличан, са стручним називом дипломирани филмски и телевизијски редитељ, са или без радног искуства, положен државни стручни испит, осим за приправнике.
- за радно место под 2, завршен Факултет драмских уметности или сличан, са стручним називом дипломирани филмски и телевизијски монтажер, са или без радног искуства, положен државни стручни испит, осим за приправнике.

Поред наведених услова, кандидати морају да испуњавају и опште услове прописане чланом 45. став 1. Закона о државним службеницима (Службени гласник РС бр. 79/05), да учеснику огласа раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа и да није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци.

Уз пријаву кандидати су дужни да доставе следеће доказе:

- оригинал или оверену фотокопију извода из матичне књиге рођених,
- оригинал или оверену фотокопију уверења о држављанству Републике Србије,
- оригинал или оверену фотокопију дипломе о завршеној стручној спреми,
- оригинал или оверену фотокопију доказа о радном искуству у струци (у степену стручне спреме из услова огласа) осим за приправнике,
- изјаву да му/јој није престао радни однос у државном органу због изречене дисциплинске мере,
- уверење да кандидат није под истрагом,
- доказ о регулисаној војној обавези (за лица мушког пола),
- оригинал или оверену фотокопију доказа о положеном државном стручном испиту за рад у државним органима, осим за приправнике.

Фотокопије морају бити оверене у општини или суду.

Доказ о испуњености услова у погледу здравствене способности (лекарско уверење) кандидати ће доставити после одлуке о избору, а пре доношења решења о пријему у радни однос.

Сагласно члану 64. Закона о државним службеницима, кандидати који први пут заснивају радни однос у државном органу, а нису приправници, подлежу пробном раду у трајању од шест месеци. Кандидати који немају положен државни стручни испит могу се примити на рад под условом да положе државни стручни испит до окончања пробног рада.

Пријаве са биографијом и потребне доказе доставити на адресу: Војнофилмски центар „Застава филм“, Кнеза Вишеслава 92, Београд.

Кандидати који испуњавају услове биће позвани на разговор.

Рок за достављање пријава је 15 дана од дана објављивања огласа.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или овереној фотокопији конкурсна комисија ће одбацити. ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА СУБОТИЧАНИН У СВЕТСКОМ ВРХУ

Леко Мл. Адамс
Тилбург, 1998.

1. е4 е5 2. Сф3 Сц6 3. Лб5 а6 4. Ла4 Сф6 5. 0-0 Ле7 6. Те1 б5 7. Лб3 0-0 8. ц3 д6 9. х3 Са5 10. Лц2 ц5 11. д4 Дц7 12. Сбд2 цд4 13. цд4 Сц6 14. Сб3 а5 15. Ле3 а4 16. Сбд2 Сб4

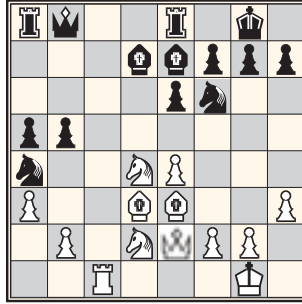
Петер Леко, рођен у Суботици, један је од шаховских корифеја данашњице. Коментаришући ову партију у Шаховском информатору, он све до овог потеза није имао примедбе. Никакво чудо, јер се игра Шпанска партија, које је на репертоару скоро свих најјачих мајстора прошлих времена, па и овог нашег. Леко је тада имао рејтинг од 2.665, а Мајкл Адамс 2.715 Ело поена. Код 16. потеза црног наведено су могућности (очигледно компјутерске), али их ми изостављамо - штедим простор.

17. Лб1 Лд7 18. а3 Сц6 19. Лд3 Са5 20. Де2 Дб8 21. Тец1!

На 21. Таб1 Тц8!

21... Те8 22. Таб1 ед4 23. Сд4 Ф4

И овде је наведено више варијанти.

Бели: Кг1, Де2, Тб1, Тц1, Лд3, Ле3, Сд2, Сд4, а3, б2, е4, ф2, г2, х3
Црни: Кг8, Дб8, Та8, Те8, Лд7, Ле7, Са4, Сф6, а4, б4, е6, ф7, г7, х7

Теоретска новост, после које бели стоји боље. Књиге „староставне“ наводиле су овде 24. Дф3 и 24. Сб5.

24...б3

Једино, јер на 24...Лб5 25.Сб5, са претњом Сц7, а на 24...д5 25.Лд7 Сд7 26. ед5.

25. Лд7 Сд7 26. Сб5 Сц5

И на све остале одговоре бели стоји боље.

27. Сд6! Лд6 28. Лц5 Лф4 29. Ле3 хб3 30. Тц3

На 30. Тц5 Сб7 31. Тц4 Ле3 32. Де3 Сд6 са бољом игром белог.

30... Сб7 31. г3! Ле5 32. Тд3 ф5 33. Сц4! Лг3 34. фг3 Те4 35. Сд2 Дг3 36. Дг2

Партија је одлучена.

36... Дг2 37. Кг2 Те6 38. Тц1 Тае8 39. Кф3 г5 40. Тц4

ЗАНИМЉИВОСТИ

СРБИН – ПРВАК СВЕТА

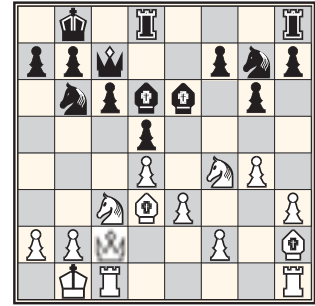
Марјан Ковачевић, проблемски велемајстор, први је и једини сениорски првак света у историји српског (и југословенског) шаха. Овај најбољи компониста двопотезних проблема има 48 година и новинар је листа „Политика“.

ИВКОВЉЕВ ПОДУХВАТ

Српски велемајстор Бора Ивков, један од најистакнутијих актера новије шаховске историје, почео је са објављивањем серије књига о шаху. Прва од њих носи наслов „Мојих 60 година у шаху“ већ је на полицама књижара, а наредни наслови су „Енциклопедија грешака“, „Фалсификати у шаховској историји“, „Моје најлепше партије“, „Моје завршнице“... Шаховска јавност с нестрпљењем очекује објављивање његових нових књига.

ПРОБЛЕМ

Решевски – Глигорић
Њујорк, 1952.

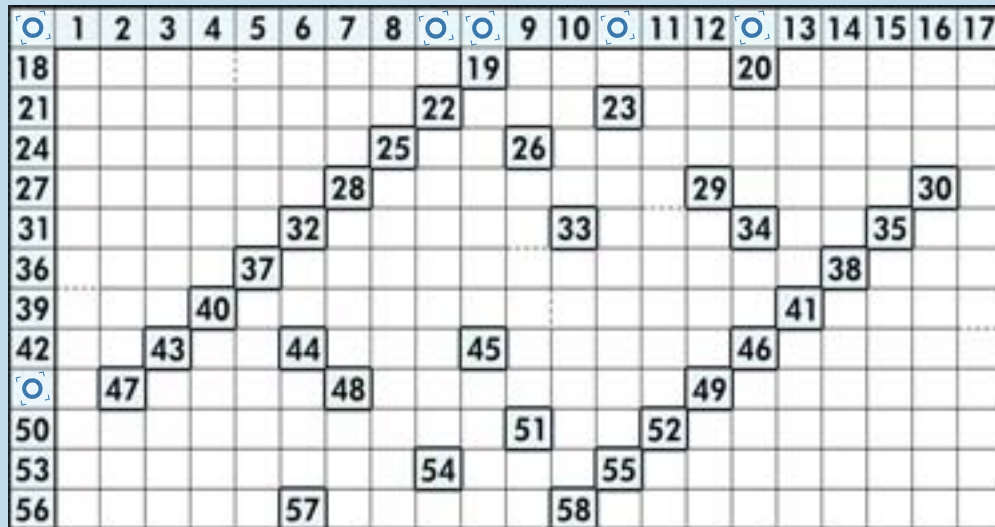
Бели: Кб1, Дц2, Тц1, Тх1, Лд3, Лх2, Сц3, Сф4, а2, б2, д4, е3, ф2, г4, х3
Црни: Кб8, Дц7, Та8, Тх8, Лд6, Леб, Сб6, Сг7, а7, б7, ц6, д5, ф7, г6, х7

Бели на потезу.

1. Сб5! цб5 2. Дц7 Лц7 3. Тц7 Кц7 На 3... Лг4 4. Тф7 Лф5 5. Сд5 Ка8 6. Сц7 Кб8 7. е4
4. Сб6 Кд7 5. Сд8 Тд8 6. Лб5 1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: струј, реице, кораци, ос, Тоу, екер, Арп, патина, т, р, слепач, оркаде, Ирма, Ајстел, трч, ир-васи, Лин, напаште, Наксос, тле, ла, ашов, икс, Сопска, ости, трас, Гр-киње, Ирх, Кова, ос, кук, орлиби, Ханомог, ПТТ, Владан, Енс, сироте, Скоп, адитив, жиранг, н, е, ниграт, крај, лено, ред, го, старих, харач, шврфа.

ВОДОРАВНО:

18. Позоришна и филмска глумица, 19. Омамљеност, 20. Боксер мува категорије, 21. Глаголски вид који означава понављање радње, 22. Упитна заменица, 23. Знаци, предзнаци (мед.), 24. Проткан сребром или златом (лат.), 25. Упишите: кп, 26. Филмски режисер, Милован, 27. Место код Зрењанина, 28. Извршити продају, 29. Супруга, 31. Мушко име, Нинослав одмила, 32. Богиње судбине код старих Грка, 33. Мушко име, Исаило одмила, 34. Нота солмизације, 35. Текући рачун (скр.), 36. Место у Француској, 37. Становница градића у Србији, 38. Град у Немачкој, 39. Поклон, 40. Ударити по лицу отвореном шаком, 41. Груди, 42. Рачун (скр.), 43. Пословна јединица (скр.), 44. Словеначки вајар, Миха, 45. Кијавица, ринитис, 46. Крило зграде, 47. Усек, 48. Пун набоја, 49. Сакупљач лековитих трава, 50. Јаруга, 51. Упишите: ан, 52. Средство за надраживање, 53. Онај који говори ијекавским дијалектом, 54. Припадник руског народа, 55. Узорак, егземплар, 56. Цар, цезар, 57. Птица певачица, 58. Жена која прекоравала.

УСПРАВНО:

1. Позоришна и филмска глумица, 2. Припадник италијанског народа, 3. Врста занатлије, сарач, 4. Бог и проузрок свега зла, по Заратустри, 5. Насеље близу Београда, 6. Сеоско подручје, 7. Њихов, 8. Авенија (скр.), 9. Основна тарифа (скр.), 10. Географска карта, 11. Конференција „на врху“ са малим бројем учесника, 12. Ауто-ознака Андоре, 13. Женско име, 14. Уцењивање, 15. Живели! (лат.), 16. Место у Француској, 17. Биљка која служи као основа за добијање шећера, 19. Кухињски уређај, штедњак, 20. По дужини, 22. Који је на граници опасности, 23. Становник Атике, 25. Писана порука, епистола, 26. Холивудски мега-стар, Роберт, 28. Тама, тмина, 29. Папин годишњи приход, 30. Становник Тоскане, 32. Техничка препорука (скр.), 33. Неуралгично обољење, исхијас, 34. Симбол криптоне, 35. Занатлије металске струке, 37. Доста једар, 38. Парк у Бечу, 40. Мушко име, Прокопије одмила, 41. Део зида између два прозора, 43. Несрећа, 44. Зевање, 45. Лука у Италији, 46. Обмана, варка, 47. Узвик задовољства, 48. Бивши преводилац са класичних језика, Коломан, 49. Уштављена овјача кожа (мн.), 51. Упишите: ућ, 52. Пример (скр.).

PAYWAY

Kartica za sve pravce

➤ UŠTEDA ➤ PRAĆENJE ➤ PLAĆANJE

Šta je PAYWAY kartica?

- > Novi način plaćanja na svim maloprodajnim objektima NIS Petrola
- > Debitna kartica - evidentira transakcije za koje je kupac unapred uplatio sredstva
- > Evidencionna kartica - evidentira transakcije i zasniva se na sistemu odloženog plaćanja

Zašto da se odlučite za PAYWAY karticu?

- > Smanjuje i optimizuje troškove poslovanja
- > Smanjuje troškove administracije
- > Sigurnost korišćenja elektronskog načina plaćanja
- > Bezgotovinsko plaćanje na najvećoj mreži benzinskih stanica u Srbiji
- > Detaljno izveštavanje o ostvarenim transportnim troškovima.

Kako do PAYWAY kartice?

- > Brzo i jednostavno - pozovite naš besplatni telefon

Info servis ☎ 08 0000 8888

NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE
PETROL

Официрска сабља и парадни бодежи кроз време и свечаности

Status Stil

ОБЕЗБЕДИТЕ ЗА СЕБЕ И ПОТОМКЕ ОФИЦИРСКУ САБЉУ!

Сабља је документ ваше часне професије и подсећа потомке да сте постојали у једној епохи и бавили професијом коју је требало заслужити, одслужити и необично постићи.

Кажу, живећи производимо успомене, а колико брзо живимо толико брзо их и бришемо ...

**ОФИЦИРСКОМ САБЉОМ
и ПАРАДНИМ БОДЕЖИМА**
уједините себе са својом професијом у породично наслеђе.

Парадни бодежи

- коинени
- ваздухојловни
- морнарички

НАРУЏЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем – ● стандардну ● посребрену ● позлаћену сабљу
– ● парадни бодеж (заокружити)

Име и презиме: _____

Адреса наручиоца: _____

ЈМБГ _____ Телефон: _____

Попуните наруџеницу и пошаљите на адресу:
„Статус Stil“, 11080 Земун, Ул. Градски парк 2

Тел: +381(0)11 377-15-22, факс: +381(0)11 377-15-13, моб: 063/876-88-01
Web: www.statusstil.com E-mail: office@statusstil.com

15 месечних раја

цене сабљи

- стандардна ... 36.000,00 + ПДВ
- посребрена ... 39.000,00 + ПДВ
- позлаћена 42.000,00 + ПДВ

парадних бодежа

- позлаћен 28.000,00 + ПДВ
- посребрен 25.000,00 + ПДВ

ПРВИ СВЕТСКИ РАТ И БАЛКАН 90 ГОДИНА КАСНИЈЕ

Читање са дистанце

Ове године навршава се 90 година од завршетка Првог светског рата, што је у земљи и иностранству пропраћено бројним дешавањима. Део тога јесте и међународна научна конференција „Први светски рат и Балкан – 90 година касније“, која је одржана у Београду 13. и 14. новембра 2008. године, у организацији Одељења за војну историју Института за стратегијска истраживања. Покривитељ тог скупа било је Министарство рада и социјалне политике, Сектор за борачко-инвалидску заштиту.

Као резултат рада Конференције остаће упамћене многобројне дискусије и закључци, а један, нама посебно важан јесте – идеал истине, коме треба да тежи историја као наука. У овом случају још јед-

ном је истакнуто да су жртве српског народа у Првом светском рату огромне, као и чињеница да се највећи и најважнији сукоби великих сила нису десили на Балкану и да на овом простору није решаван ни Први, а ни Други светски рат. Управо то је разлог за сагледавање сопствене улоге, која се, неретко, превише наглашава. Књижевне фикције и уметнички доживљаји сопствене величине замућују нам поље реалног расуђивања и воде нас у ћорсокак. Одмереним приступом, уз поштовање другог и других, можемо најбоље одредити своје место у породици балканских и европских народа. Један камен у том мозаику јесте и ова конференција.

Значај међународне конференције

Попуњавање белина

Историја коју су училе генерације које сада чине систем одбране, његове институције у МО и Војсци, испуњена је збуњујућим белинама, а времена за читање нема. Велики део наученог садржаја више представља митске приче, чији је извор пропаганда и публицистика настала после деведесетих, а да се нисмо отресли ни оних индоктринација из периода пре тога.

П одршку реализацији Међународне конференције „Први светски рат и Балкан – 90 година касније“, као и још неким пројектима Одељења за војну историју Института за стратегијске истраживања, пружило је Министарство рада и социјалне политике, односно његов Сектор за борачку и инвалидску заштиту којим руководи др Миро Чавалуга. Институт нарочиту захвалност дугује и саветнику у том Министарству господину Дејану Ристићу и Савезу потомака ратника Србије 1912–1920 и његовом председнику Љуби Марковићу.

Имајући у виду наслеђене проблеме историографије, историјске конфликте који су се поново пробудили, који се распламсавају после нових расплата или стицања политичких слобода након Хладног рата, а и тиме изазване нове историографске конфликте, проблеме у институционалном односу према архивској грађи, те кадровске, просторне, смештајне и, коначно, финансијске проблеме, рад на организацији оваквих научних конференција отежавају бројне препреке и претње. Историја коју су училе генерације које сада чине систем одбране, његове институције у МО и Војсци, испуњена је збуњујућим белинама, а времена за читање нема. Велики део наученог садржаја више представља митске приче, чији је извор пропаганда и публицистика настала после деведесетих, а да се нисмо отресли ни оних индоктринација из периода пре тога.

Одељење за војну историју Института, са малим бројем (осам) истраживача, покушава да о темама које му се поставе или их сам себи постави за истраживачки задатак, методом историјске науке и непристрасно, прошири сазнања и отвори их новим увидима, водећи се пре свега архивском грађом. Историчари Института нису у навијачким таборима актуелних ревалоризатора историјске науке и боре се да остану на терену војне историје, исто-

времено гајећи стручне и пријатељске везе са институцијама изван Министарства одбране. Поводом неуобичајено непосредних речи подршке и пријатељства које су учесницима и организаторима из Института упутили страни учесници Конференције, треба рећи да унутрашња војна и друга јавност слабо познаје сопствене капацитете, сопствене могућности и не разликује вредности у тој области. Посета, пажња и разумевање значаја садржаја Конференције често се своде на оно што су објавили медији. Верујемо, међутим, да ће, када се једном у будућности буду тражили трагови овога времена, издања Одељења за војну историју бити објективнији извор и неупоредиво боља литература него медијска слика и информације.

Институт за стратегијска истраживања

Кратке црте за биографију

Институт за стратегијска истраживања јесте организацијска целина Сектора за политику одбране Министарства одбране Републике Србије. Чине га три одељења (Одељење за стратегијске процене и безбедносне интеграције, Одељење за студије одбране и Одељење за војну историју), са укупно осам доктора наука, шест магистара и осам истраживача, који се баве теоријским и емпиријским истраживањима питања безбедности, одбране и војне историје. Институт од јула 2007. године реализује бројне активности које се финансирају из буџета и из донације Министарства одбране Краљевине Норвешке. И Конференција „Први светски рат и Балкан – 90 година касније“ подржана је донацијом МО Краљевине Норвешке и уз вредно сарадничко посредовање Института Џеферсон. Ове је године Институт за стратегијска истраживања окончао рад на емпиријском истраживању „Војна професија у очима ученика средњих школа“ и реализовао нова емпиријске пројекте под називом „Ставови припадника Министарства одбране и Војске Србије о реформи сектора безбедности и прикључивању ЕА безбедносним интеграцијама“ и „Систем вредности припадника МО и ВС – препрека или препорука за европске интеграције“. Током ове године истраживачи из Института објавили су пет књига; сваки истраживач објавио је најмање један рад у неком од домаћих или страних часописа; учествовали су на више од 20 скупова у земљи и иностранству; сами су организовали више семинара и стручних расправа и, на крају, по захтеву претпостављених одлучилаца припремили мноштво безбедносних анализа и процена. Половина истраживача (десет) течно говори енглески језик, а још четворо има пасивно знање. Сви остали припадници, потпомогнути донацијом, организовано уче енглески језик у самом Институту. Сам или уз помоћ Сектора за политику одбране, Институт је организовао више предавања о темама из глобалне и националне безбедности и у вези са решавањем питања КиМ, где су се као предавачи појавили амбасадори у нашој земљи, професори универзитета, изасланици одбране. Институт има веома развијену сарадњу са факултетима, институтима и невладиним организацијама, али и са аналогним институцијама у Европи и свету. Одељење за војну историју издаје часопис – *Војноисторијски гласник*, који има излази од 1950. године и у којем своје радове објављују веома угледни историчари из земље и света. Верујемо да није претерано рећи да је данас сваки историчар поносан ако му се рад појави у *Војноисторијском гласнику*.

Конференција „Први светски рат и Балкан – 90 година касније“ имала је манифестациони, меморијални и научни карактер. Она је Институту потврдила старе сарадничке и пријатељске односе и донела веома добре нове везе.

Сваки од кључних појмова из наслова даје овој теми бар једну своју специфичну димензију. Базични појам је Први светски рат, други је његов балкански фронт и, коначно, шта о томе историчари могу да кажу 90 година касније.

То је онај рат у којем је Бертрад Расел осуђен као дезертер и у којем су мудрији посматрачи управо на његовом примеру опоменули оне који суде противницима рата да треба пазити, јер можемо лако осудити оне најпаметније који ће нам

иза рата бити највише потребни (Bainton).

То је, исто тако, онај рат из којег су нам позната искуства да је извршење војничког задатка у ствари „вршење функције знатно више од појединца“. У писму једног војника из ровова Првог светског рата стоји да је „прво одређено осећање са којим могу упоредити садашњу емоцију страст за непознатим и новим“. (...) „Незаборавно искуство Фронта, по мом мишљењу, искуство је огромне слободе... Ко ступи на бојно поље, на улазу у први ров напушта терет друштвених конвенција“.

И данас, после 90 година догађаја, многе одлуке, многе судбине остале су нерасветљене. Међу њима су и српске судбине. ■

Др Михајло БАСАРА, пуковник
Директор Института за стратегијска истраживања

Акценти са Конференције

Изразак из ровова

Почетна намера организатора била је да се, када је о историји Првог светског рата реч, „изађе из ровова“ и да се истраживачко тежиште са војне и дипломатске историје пребаци на искуство обичног човека, војника или цивила – појединца, затим на догађаје у позадини великих фронта, на националне покрете, судбину ратних заробљеника, окупационе режиме... У том смислу посебно вреди истаћи одређена саопштења.

У раду Конференције *Први светски рат и Балкан – 90 година касније* учествовали су историчари из Србије, Аустрије, Мађарске, Румуније, Словеније, Канаде, Бугарске, Словачке, Грчке, Турске, Црне Горе и Француске. Они су представљали различите установе: истраживачке центре, војноисторијске институте, војне музеје, институте за савремену историју, катедре за националну или војну историју неколико универзитета. У два радна дана, 13. и 14. новембра, у оквиру седам тематских панела презентована су 23 саопштења.

Магистар Марек Мешко из Војноисторијског института Министарства одбране Словачке свом саопштењу Мисија Милана Растислава Штефаника у Србији 1915. године, обрадио је веома занимљиву ратну епизоду, у чијем је средишту натурализован Француз словачког порекла Милан Растислав Штефаник. Наиме, током свог боравка у Србији, где се борио у саставу француске ваздухопловне јединице, Штефаник је покушао да код српске владе издејствује да се од заробљених Чеха и Словака формира војна јединица која би се борила на страни сила Антанте. Његово учешће у борбама и тада успешно одвијање офанзиве Централних сила против Србије, онемогућили су реализацију те идеје. Међутим, упркос неуспеху, после повратка у Француску, Штефаник је искористио претходно искуство да при крају рата у земљама Антанте формира чехословачке легије, чије је учешће у рату допринело стварању чехословачке државе.

Мртво слово на папиру

Доктор Ференц Полман из Војноисторијског института Министарства одбране Мађарске, у свом саопштењу Аустроугарски злочини над Србима на почетку Првог светског рата, описао је догађај из августа 1914. године када су аустроугарске снаге починиле масакр над ненаоружаним цивилима у порти шабачке цркве.

Покушаји међународне заједнице да формулише модерна правила за вођење ратова, у којима би, подједнако и војници и цивили, требало да буду заштићени од бесмисленог и бескорисног насиља и нечовечанског понашања, остали су мртво слово на папиру са избијањем Првог светског рата. Након сарајевског атентата антисрпска кампања у Аустроугарској попримила је и расне елементе. У сваком Србину се видео непријатељ или шпијун, а велики број припадника српске националне мањине је ухапшен и интерниран. Захваљујући неколицини страних посматрача, пре свих, угледном криминологу Арчибалду Рајсу, међународна заједница је сазнала колике су размере аустроугарских злочина, као што је убиство 120 нејужних цивила у порти шабачке цркве. После рата у Аустрији је формирана посебна комисија која је требало да испита околности у којима су злочини почињени и да утврди одговорност појединих официра. Командант 9. корпуса, генерал Хортштајн ослобођен је због недостатка доказа, али је у крајњем случају зани-

мљиво било сведочење тадашњег ађутанта поручника Морица грофа Естерхазија, који је указао на многе појединости у вези са околностима у којима је почињен масакр.

Мајор мр Слободан Ђукић са Војне академије представио се занимљивим саопштењем *Аустроугарски заробљеници у Србији 1914–1915. године*. Он је приказао начин на који се, испрва неспремна, српска Врховна команда односила према проблему присуства великог броја аустроугарских ратних заробљеника у лето и јесен 1914. године и старања према њима у тренуцима повлачења 1915. године. Пре почетка рата у Србији није било ништа урађено, нити припремљено за прихват толиког броја заробљеника. Да би се успешно одговорило на тај изазов, формирана је Заробљеничка команда у Нишу. После победа на Церу и Колубари на списку Заробљеничке команде било је 568 официра и 54.906 војника. Заробљеници су били подељени на три групе – „Југословене, Северне Словене и Несло-

вени“. Крајем децембра 1914. године у Србији избија епидемија тифуса. И поред предузетих мера, епидемија се брзо ширила, да би првих месеци 1915. године достигла врхунац. Последице су биле стравичне. У Србији је од тифуса у току зиме умрло око 20.000 аустроугарских заробљеника.

Успешно одвијање офанзиве Централних сила у јесен 1915. приморало је српску Врховну команду да организује евакуацију аустроугарских заробљеника. Почетком новембра око 35.000 слабо одевених заробљеника без довољно хране кренуло је из Призрена ка Албанији. После великих мука, у близини Валоне, Заробљеничка команда предала је савезничкој војсци 638 официра и 21.320 војника. Само у току предаје умрло је 1.900 заробљеника. Приликом повлачења кроз Албанију, од глади, зиме и разних болести умрло је око 9.000 аустроугарских заробљеника.

Доктор Душица Бојић, кустос у Историјском музеју Србије, у свом, на моменте по-

тресном излагању *Српске избеглице у Првом светском рату*, приказала је судбину српских избеглица током Великог рата. Значај њеног рада је у томе што је скренула пажњу са уобичајених строго војних тема везаних за Први светски рат. Пажњу су привукли подаци да је, на пример, Београд, који је уочи рата имао 90.000 становника, за неколико месеци спао на само 8.000. У Ваљевоу од 10.000 остаје само 300 људи. Подаци о великом егзодусу 1915. године посебно су потресни: Француска прима 5.000 лица на Корзици, 17.000 у континенталној Француској, неколико хиљада у северној Африци. Такође и Русија и Италија примају по неколико хиљада избеглица. Више од 5.000 српских избеглица било је само у три већа града Русије – у Москви, Петрограду и Кијеву. После Октобарске револуције они су кренули на избеглички пут око света преко Сибира, Манџурије, Кине, Јапана, за Канаду и Америку, где су провели више од годину дана. Из Америке се враћају преко Хавра у Француску и улазе назад у отаџбину преко лука у Солуну и Дубровнику. Репатријација је спроведена из више праваца и трајала је до 1921. године, а последње избеглице и ратни добровољци су се, у сада нову државу, Краљевину СХС, вратили тек 1929. године.

Према попису из 1910. године, Србија је имала 2.922.058 становника. Непосредно пред Први светски рат са ослобођеним територијама, Старом Србијом и Македонијом, имала је 4.576.508 становника. У избеглиштво је отишло између 60.000 и 100.000 Срба.

Према службеним подацима изнетим на мировној конференцији у Паризу, погинуло је 1.247.435 лица, што износи 27,2% целокупног становништва и око 60% пострадалих мушкараца од 18 до 65 година. Од тога 402.435 војника и 845.000 цивила. У Топличком устанку страдало је око 20.000 Срба. Тој бројци треба додати велики број инвалида, око 264.000. Интернирано је 182.000 Срба, а од њих је око 80.000 смртно страдало. Само током преласка преко Албаније, умрло је око 60.000 војника, без нових регрута који су помрли идући пешице од Драча до Валоне. Цивиле није имао ко да изброји.

Мајор мр Звездан Марковић, заменик начелника Војног музеја Словеначке војске, у свом излагању Ратни путеви „словеначких пукова“ аустроугарске војске, као што и сам наслов каже, даје осврт на ратни пут „словеначких пукова“ у аустроугарској војсци. Аутор напомиње да је назив „словеначки пукови“ само условно узет, јер је реч о пуковима састављеним од становника са словеначког етничког простора, док је командни кадар био национално мешовит. Са становишта војне организације, готово читаво словеначка национална територија била је под командом 3. корпуса са шта-

бом у Градцу. Међу „словеначке пукове“ мајор мр Марковић наводи 17. (војни округ Љубљана), 87. (војни округ Цеље), 97. (Трст), 7. (Целовец), 47. пешадијски пук (Марибор), 5. драгонски (коњички) пук, са седиштем у Горици, топничка дивизиона у Ајдовшчини и Випави, 7. и 20. ловачки батаљон, затим 26. и 27. домобрански стрелачки пук. Са словеначког етничког простора у Првом светском рату учествовало је између 30.000–35.000 војних обавезника. У саставу Трећег корпуса, који је био распоређен на Источном фронту, било је око 60% Словенаца. Аутор је описао борбе које је Трећи корпус имао у Галицији, а навео је и појединачне словеначке јединице које су учествовале у борбама на Балканском фронту и у Белигији.

Пуковник др Станчо Станчев, директор Центра за војну историју Војне академије „Г. С. Раковски“ из Софије, и потпуковник др Росица Росева из исте институције, представили су заједнички пројекат *Крај војних операција бугарске војске у Првом светском рату*. Описано је стање на Македонском фронту у току припрема држава Антанте за пробој Солунског фронта. Обрађујући војне операције и распоред бугарских снага у току борби на Солунском фронту, пуковник Станчев и потпуковник Русева посебно се баве политичким импликацијама које је савезничка победа изазвала у бугарском друштву. Између Врховне команде бугарске војске и бугарске владе појавио се јаз неповерења и бугарски министри су почели да инсистирају на што скоријем потписивању примирања са државама Антанте.

Савезничке обавезе према Србији

У саопштењу под насловом *Неутралност или савезништво?*, мајор мр Димитриос Кацикостас из Директората за историју КоВ Генералштаба Грчке, детаљно је приказао унутрашњу политичку ситуацију у Грчкој и њен међународни положај у току Првог светског рата, са посебним освртом на унутрашње политичке сукобе. Ти сукоби били су резултат различитих политичких стајалишта грчког краља Константина и премијера Елефтериоса Венизелоса у вези са испуњењем савезничких обавеза према Србији и уласком Грчке у рат на страни једног од два сукобљена савеза. Док је грчки суверен хтео да избегне улазак Грчке у рат на страни Антанте, дотле је Венизелос управо у том стремљењу до крајњих граница заоштрио политичке прилике у земљи. На крају је победио у својој намери и Грчку увео у рат на победничкој страни.

Господин Ив Раик, професор Војне историје на Краљевском војном колеџу из Канаде, представио је крајње занимљиво и инспиративно саопштење „Нација је одеве-

на у рухо новог поноса“: Излазак Канаде на међународну политичку сцену на Версајској конференцији. Како је сам рекао у уводним напоменама, своје истраживање је почео са амбициозном намером да открије корене канадске балканске политике како би могао да о њима говори на конференцији. Међутим, њих у том историјском тренутку није било, али је зато представио учешће Канаде у Првом светском рату и њену борбу да изађе из британског империјалног загрљаја. Од укупне популације од неких осам милиона становника, Канада је мобилисала укупно 628.462 војника, морнара и ваздухопловаца. Од њих је 424.589 упућено на прекоморска ратишта. До дана примирја 11. новембра 1918. године, Канада је изгубила 59.544 борца, уз 172.950 рањеника, што је око 37% избачених из строја. Не треба занемарити податак да је током Првог светског рата 220.000 радника у 675 фабрика производило разне врсте ратног материјала. Чињеница да је свака четврта артиљеријска граната у британским оружаним снагама била произведена у Канади говори сама за себе. Управо тај допринос савезничкој победи омогућио је Канади да убудуће испољи већу самосталност у вођењу сопствене спољне политике и да на исти начин учествује у раду различитих политичких и економских тела Британске империје.

Потпуковник Лауренциу-Кристијан Думитру из Института за политичке студије одбране и Војну историју који функционише у оквиру Министарства одбране Румуније, у свом саопштењу Јул-август 1914. године – Румунија одбија да нападне Србију, приказао је занимљиву епизоду дипломатске историје два суседа. Наиме, иако је Румунија била везана савезничким уговорима са Централним силама – одбила је да нападне Србију. Њене обавезе су проистикале из евентуалног чина агресије против неке од њених савезница, али не и у случају да оне саме постану агресори. Са друге стране, јавно мњење у Румунији било је огорчено због аустроугарског ултиматума Србији. Германофилски румунски двор и политичари успели су да Румунију две године одрже у статусу неутралности, упркос међусобним разликама. Могућност да у договору са силама Антанте Румунија после рата против Централних сила знатно прошири своје територије била је на крају кључни аргумент за улазак у рат. Упркос почетном поразу, Румунија је 1918. године била на страни победника, успешно остваривши замисли државног вођства.

Питањем организације аустроугарског окупационог система бави се др Тамара Шер из Института за савремену историју Универзитета у Бечу. У свом раду Снаге и сила: аустроугарски окупациони систем у Србији за време Првог светског рата, др Шер говори о тој теми на основу архивске

грађе Аустријског државног архива, литературе на немачком, мађарском и српском језику. Рад прати период од 1. јануара 1916. године, када је успостављена аустроугарска војна управа у Србији, све до краја октобра 1918. године, када се аустроугарска војска повукла из наше престонице. Презентација др Шер не даје општи преглед структуре војне управе, већ се бави аспектом силе у окупационом режиму у Србији. Др Шер посматра силу кроз три нивоа: примена силе према локалном становништву, примена силе припадника аустроугарске војске према припадницима друге војске, примена силе локалног становништва према припадницима окупационог система. На крају др Шер закључује да је број жртава у Србији у току Првог светског рата био прилично велики, али да се аустроугарски окупациони систем не може окарактерисати ни као бруталан, ни као хуман.

Доктор Дамијан Гуштин, директор Института за новију историју у Љубљани, у свом раду *Крај рата 1918. – словеначке земље између Аустроугарске, Антанте и стварања националне државе*, указује на значајне промене које су се догодиле у политичком животу Аустроугарске монархије током те године. Утицај наведених промена на Словенце и словеначку политичку елиту, која је била распоређена у пет земаља, огледао се у настојањима да се оствари програм уједињења у јединствену политичку целину. Такав програм био је темељ политичког одређивања, али до 1918. године истовремено и једва замислив захтев. На тим политичким основама, у завршници Првог светског рата, словеначка политичка елита, заједно са хрватском и српском, приступа формирању заједничке јужнословенске државе.

Ослобођење или окупација

У свом саопштењу 1918. – *Ослобођење или окупација несрпских крајева?* др Миле Бјелојац, из Института за новију историју Србије, полази од питања да ли се 1918. године радило о ослобођењу српско-југословенских крајева или уједињењу већ слободних грађана, односно, у драстичнијој интерпретацији – *О окупацији српских трупама?* Аутор истиче чињеницу да је ратним напором и жртвама српске војске и Србије, заједно са савезницима, сломљена војна моћ Аустроугарске и директно омогућен политички покрет уједињења у лето и јесен 1918. године. Такође је чињеница да је Хрватски сабор прогласио раскид свих државноправних веза са Аустроугарском и да је Народно вијеће Словенаца, Хрвата и Срба проглашено за Владу свих јужнословенских земаља крајем октобра 1918. године. Дакле, пре доласка српске војске на те просторе.

Међутим, др Бјелајац напомиње да те чињенице не мењају суштину оцене о карактеру акције српске војске у јесен 1918. године, што поткрепљује анализом штампе која је објављивана на простору Хрватске, Славоније, Далмације и Приморја. Доктор Бјелајац прати писање штампе од првих вести објављених 19. септембра до краја октобра 1918. године. Аутор указује на стварне чињенице о директним последицама развоја војне ситуације на Балкану у крајевима преко Дрине, Саве и Дунава, а посебно у Загребу, где су почеле, у општем замаху осећаја скорог ослобођења, да се организују пројугословенске снаге у заокружен покрет. Повољне вести које су стизале са фронта окуражиле су и обичан свет, обухваћен на терену покретом Народног вијећа. С друге стране, такве вести присиле су на пасивност, па чак и удворничко понашање, локалне државне власти.

Доктор Божица Младеновић, ванредни професор Филозофског факултета у Ни-

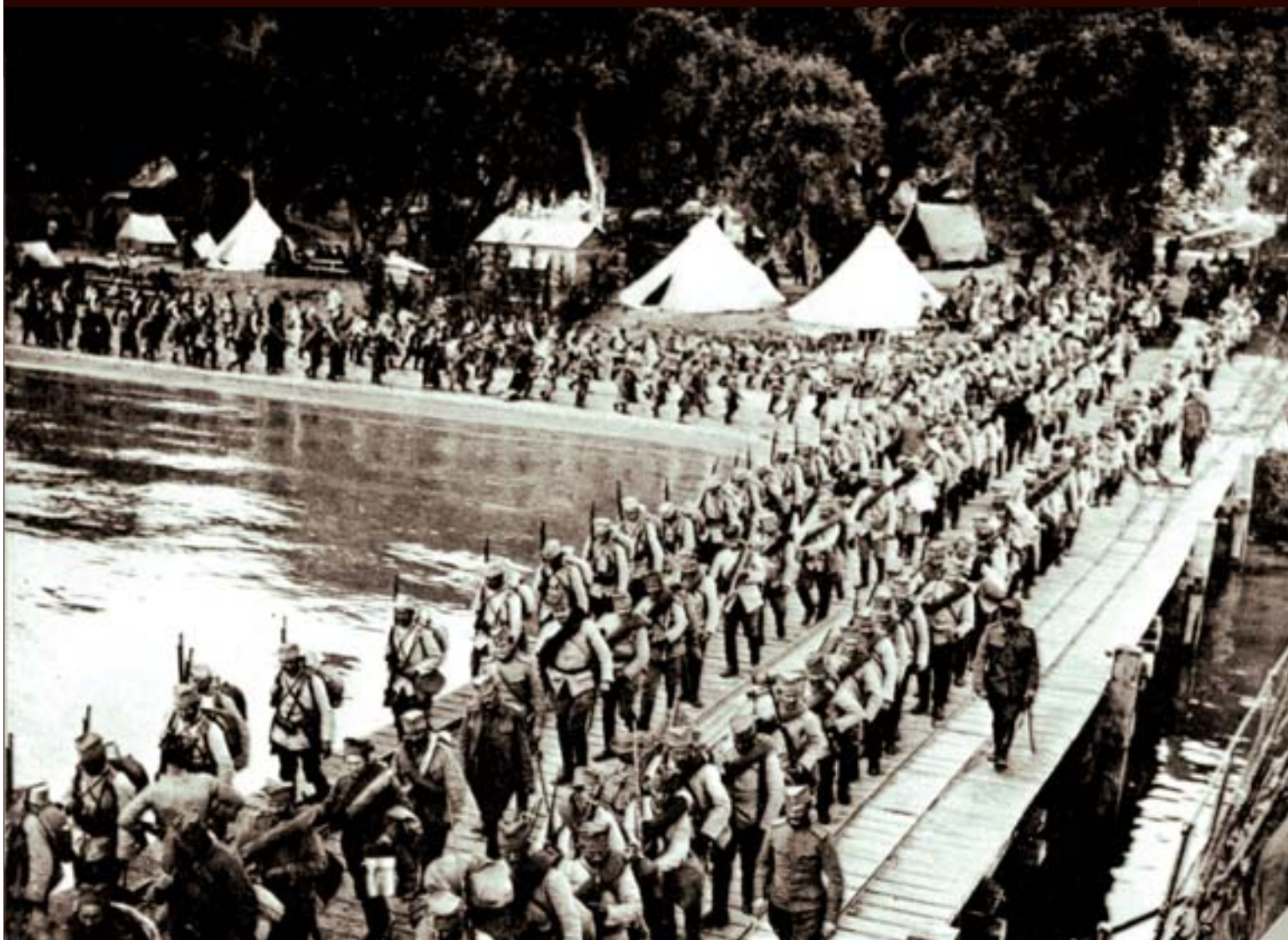
шу, у свом саопштењу Два мемоарска записа о повлачењу српске војске кроз Црну Гору крајем 1915. године, тај историјски догађај сагледава из угла два учесника, који су о преживљеном оставили мемоарске белешке. Један је пуковник (у то време мајор) Павле Блажарић, а други Милан Ђуровић, тада петнаестогодишњак, добровољац у српској војсци. Такође је указано на особитости мемоара као историјских извора и наглашено да се дошло, поготову када су у питању Ђуровићеве белешке, до нових, занимљивих и другачијих података. Знања српске историографије о повлачењу преко Црне Горе до обала Јадранског мора у јесен 1915. године њеним ће залагањем бити допуњена, а вероватно ће рад бити и довољно провокативан да покрене низ питања која се односе на тему.

Магистар Емануел Пенико, главни архивист Одељења за војну историју КоВ, Службе за војну историју Министарства одбране Републике Француске, представио је

историјске изворе који се чувају у француским војним архивима, а који су значајни за историју Србије у периоду Првог светског рата. Савезништво и блиска сарадња две земље произвели су велики број докумената. Он је истакао неколико установа чији се поједини документи односе на Србију. То су Ратни кабинет (оперативни део националне владе), Врховни ратни савет (заједничко савезничко тело), Министарство рата и Канцеларија тог министарства, Здружени Генералштаб и његове потчињене команде (Војнообавештајни органи и Команда Истока и Африке), потом Врховна команда, Главни штаб Источне војске, Француска војна мисија у Србији.

Господин Пенико је истакао важност детаљног истраживања свих француских архивских фондова пре него што се понуди заокружена слика српске историје у њима. ■

Миљан МИЛКИЋ, капетан, и
мр Дмитар ТАСИЋ

Краљевско-српска војска 1916. и 1917. године

Организација и формација

Српска војска је ушла у Први светски рат са организацијом заснованом на закону из 1883. године, када је извршена њена модернизација и европеизација. Наиме, у Србији су током XIX века постојала три облика војне организације: народна војска, стајаћа војска и стални кадар, који се у рату попуњава обученом резервом.

Од Првог устанка 1804. до 1883. године у Србији је у континуитету постојала народна војска. Како је било јасно да само наоружани становници не могу да буду једина војна сила у земљи која тежи да постане држава, створена је веома рано стајаћа, регуларна војска, тзв. гарнизонско војство. Тако су у земљи, истовремено, постојале две војске: народна и стајаћа. Стајаћа је била малобројна, а многољудна народна војска недовољно поуздана. Искуства из ратова са Турском наметнула су потребу реорганизације и модернизације војске. Закључено је да постоје два, углавном превазиђена облика, из којих треба да настане трећи, подеснији новим циљевима – модерна масовна војска, састављена од кадровске или оперативне војске. Управо због тога током 1883. војска је уређена правним актима донетим по угледу на европске војске, који су прилагођени домаћим потребама и могућностима. Очигледно је да су промишљено урађени, јер су многи остали на снази и више деценија. Сматрало је, што се показало као тачно, да тако организована и увежбана војска може да изводи просторно и временски већа офанзивна дејства, походе и сложене операције, попут војски водећих европских држава.

Три позива

Целокупна српска војска подељена је на три позива којима командују професионалци, а по потреби и резервни официри. Први позив састојао се од сталног кадра и његове резерве, представљао је „активну војску потпуно наоружану, спремну, и готову да се увек може употребити“. Други позив чинили су испуњеници активне војске, који су служили за њено појачање или за позадинске дужности, док је трећи позив мобилисан само у крајњој потреби. Заведена је општа војна обавеза од 20 до 50 година старости. Организација српске војске, заснивана на *Закону о устројству војске* из

1883. године, уз незнатне измене, задржала се све до 1923. године.

Српска војска је ушла у рат са војнотериторијалном поделом из 1883, када је, према мобилизацијским и оперативним потребама, држава подељена на пет дивизијских области: Моравску, Дринску, Дунавску, Шумадијску и Тимочку. Свака дивизијска област имала је три пуковска округа са по четири батаљонска среза. То значи да је у случају рата могла поћи по пет дивизија сваког позива. Оваква војнотериторијална подела остала је иста све до 1918. године.

Тек изашавши из балканских ратова, Србија 1914. није имала времена да реорганизује војску. У новим дивизијским областима (Битољска, Брегалничка, Вардарска, Косовска, Ибарска), образованим 1913, регрути су тек били на обуци, а нова уредба о формацији војске од октобра исте године тек се почела реализовати. Зато је ушла у рат углавном са формацијом из претходних ратова, дакле са три армије. Још је формацијом из 1903. предвиђено да буду формиране три армије, али искључиво у рату. Из сачуване грађе види се да је од тог тренутка, када је донета одлука о стварању три више команде, односно армије, до 1912. године, када је Краљевина Србија мобилисала војску за рат и, први пут, образовала армије, у свим ратним плановима, поред осталог, увек постојао списак са именима команданата армија и њихових штабова. То значи да је, за разлику од ратова које је водила средином и крајем 19. века и у које је улазила само са нацртима ратних планова, па чак и без ратних планова, почетком 20. века и у миру била спремна за вођење ратова са потенцијалним противником.

Краљевско-српска војска ушла је 1914. у рат са шест пешадијских дивизија првог позива, пет пешадијских дивизија другог позива и једном коњичком дивизијом. Шеста дивизија, такозвана Комбинована дивизија првог позива, уведена је у формацију 1909. године, с тим да у њен састав уђу „два прекобројна пука из Моравске дивизије и по један из Шумадијске и Тимочке дивизије“, али у балканским ратовима та дивизија није формирана.

Три армије

Србија је 1914. од око 450.000 људи формирала три армије и Ужичку војску. После великих успеха постигнутих крајем те године и стравичног сатирања по црногорским и албанским гудурама, њена војска се крајем јануара 1915. и почетком наредне године повукла на албанско приморје, а затим на Крф. Због великих губитака 27. фебруара 1916. унете су измене у *Уредбу о формацији војске* из 1913. године. Целокупна оперативна војска и даље је имала три армије, али

знатно slabije jachine nego 1914. godine. U stvari, novoformirane srpske armije su po brojnom stanju i vatrenoј moћи odgovarale francuskim корпусима. Свака армија имала је у свом саставу две дивизије, артиљеријски пук тешке артиљерије и помоћне делове као што су Армијски мостовни трен, Рефлекторско одељење и друго. У саставу Прве армије биле су Моравска и Вардарска дивизија, у саставу Друге армије Шумадијска и Тимочка дивизија, а Трећу армију чиниле су Дринска и Дунавска дивизија. Коњичка дивизија била је непосредно потчињена Врховној команди. Састав пешадијске дивизије био је: две бригаде по два пука са по три батаљона од по четири чете и једно митраљеско одељење, укупне јачине око 20.000 људи. Поред тога, образован је одред српских добровољаца. Реорганизација је захтевала огромне напоре и завршена је 26. априла, са укупно 7.025 официра и 129.190 војника и подофицира и око 23.000 позадинаца.

Са таквом формацијом Краљевско-српска војска се, после двомесечне интензивне обуке у гађањима, у својим логорима

на полуострву Халкидики, крајем јуна и током јула 1916, прикључила савезницима на Солунском фронту. Непрекидне борбе које су уследиле и губици изнурили су обе стране, па су почетком децембра прешле на рововски рат. Српска војска је имала огромне губитке: 1.209 официра и око 32.000 војника избачених из строја. Неке физички и психички заморене јединице изгледале су горе него када су кроз беспутну Албанију дошле на Крф. Зато су расформирани поједини штабови бригада и Добровољачки одред, који је послужио за попуњу јединица Треће армије. Највећи проблем на Солунском фронту био је како обезбедити попуњу војске која се, далеко од своје земље, непрекидно борила.

Реорганизације на Солунском фронту

Двадесет осмог марта 1917. уследила је друга реорганизација српске војске на Солунском фронту. Расформирана је Тре-

ћа армија, а њене јединице потчињене команди Прве армије. Од тада су у саставу Прве армије биле Дунавска, Дринска, Моравска и Коњичка дивизија, а у саставу Друге армије Шумадијска, Тимочка и Вардарска. Осим тога, у свим дивизијама расформирани су четврти пешадијски пукови. У свим батаљонима расформирани су четврте чете. Људством расформираних јединица попуњене су друге јединице. Бројно стање српске војске се непрекидно смањивало и 1. августа 1917. спало на 77.300 људи на фронту. Напори да се војска попуни добровољцима нису давали веће резултате све до јануара 1918, када је из Мурманска преко Француске у Солун стигла Прва југословенска бригада. Врховна команда је тада преименовала Вардарску дивизију у Југословенску дивизију, која је ушла у састав Друге армије. Са таквом формацијом у октобру 1918. српска војска се вратила у земљу. ■

Др Славица РАТКОВИЋ-КОСТИЋ
Одељење за војну историју
Института за стратегијска истраживања

Антиратна побуна аустроугарских војника у Крагујевцу јуна 1918.

Употреба историје

Дешавања из јуна 1918. године, на која је колективно сећање два народа брижљиво гајено и усмеравано, поред историјске, имала су и своју политичку функцију – како за демократске, тако и за тоталитарне режиме двеју земаља

Први светски рат био је позорница бројних антиратних манифестација, које су, нарочито након фебруарске и октобарске револуције, захватиле припаднике армија и Централних сила и сила Антанте. Прве војничке побуне ван територије Русије почињу у оквиру табора Антанте. Крајем априла и почетком маја 1917. бележи се више случајева отказивања послушности и одбијања повратка на линију међу француским војницима на Западном фронту. Након обуставе пролећне офанзиве на Солунском фронту 1917. године, и међу српским војницима дошло је до јачања антиратног расположења. Тако су се војници једне чете 3. батаљона 10. шумадијског пука почели договарати и сакупљати потписе за изјаву да се више не вреди борити. Они су се припрема-

ли и да пошаљу делегате у 12. пук да и њега побуне. Завера је 8. јуна откривена и енергичном акцијом војводе Степе Степановића осујећена. Под утицајем тековина фебруарске револуције крајем јула 1917. почиње побуна против одласка на фронт у 7. пуку руске дивизије на Солунском фронту. Са друге стране истог фронта, до првих немира долази међу бугарским војницима. Прва побуна избила је у 28. бугарском пуку, од 9. до 18. јануара 1918, у време мировних преговора Централних сила са Совјетском Русијом, и објављивања чувених Вилсонових 14 тачака, док је следећа побуна антиратног карактера избила у бугарском 27. пуку, у сектору Битоља, почетком јуна 1918. године.

Војници против рата

Дух времена пренео се и на вишенационалну аустроугарску војску. Знатан допринос ширењу идеја мира и духа побуне дали су аустроугарски војници ратни заробљеници, који су се враћали из Русије. Њихов број кретао се од око 1.600.000, према тврђењима аустријске војне историографије, до више од 2.000.000, према другим проценама. Групе аустроугарских заробљеника почеле су да се враћају у завичај већ од краја 1917, преко фронта који се распао. Након што су Централне силе окупирале Украјину, у другој половини фебруара 1918, њихов прилив се убрзао, док је на основу одредаба Брестлитовског мировног уговора почео и транспорт повратника из Русије. До краја априла границу је прешло укупно 380.000 бивших заробљеника, а крајем јуна се тај број попео на 517.000.

У Аустроугарску се из Русије нису враћали бољшевици, већ људи од којих је знатан део био задојен идејом мира и убеђен да више никада неће бити послат на фронт. Бивши заробљеници требало је, међутим, после четворонедељног одсуства да се врате у јединице, односно допунске батаљоне, који су придодавани постојећим пуковима. У току рата, око 65% тих допунских формација аустроугарске војске, сачињених најчешће од Чеха, Словака и припадника југословенских народа, ради спречавања дезертерства било је измештено на територије насељене становништвом различите

националности у односу на ону којој је припадао њихов војнички састав.

Први већи немири међу аустроугарским војницима догодили су се већ 27. јануара 1918. у Пули, када је на ратним бродовима дошло до снажних противратних демонстрација, док је побуна морнара на аустроугарским ратним бродовима стационараним у Боки Которској почела 1. фебруара 1918. године. Следећа значајнија побуна догодила се у Јуденбургу, у Штајерској, од 12. до 14. маја, када се побунио допунски батаљон 17. пешадијског пука, састављен од Словенаца и Италијана из Љубљане, Пуле и Трста, а за њом је следила и побуна у Мурау 15. маја у допунској чети 7. батаљона пољских ловаца, због недостатка хлеба и большевичке агитације. У побуни у Радгони код допунског батаљона тршћанског 97. пешадијског пука, 23. и 24. маја 1918, главну масу побуњеника такође су чинили повратници, као и у побуни аустроугарских војника повратника српске националности, 20. и 21. маја 1918. године, у допунском батаљону 6. новосадског пука у Печују, такође против упућивања на фронт.

Били су то догађаји који су претходили побуни у Крагујевцу. И при 71. пуку, који је био стационаран у том граду, у пролеће 1918. године формиран је батаљон од Словака – повратника из руског заробљеништва. Повратници су и ту, као и у другим јединицама, у принципу били против даљег ратовања. Ти војници биће главни носиоци побуне, до које је дошло у ноћи 15. јуна 1918. године. Њени узроци били су у припремама за слање извесног броја чета из састава пука на италијански фронт. Плановима побуне, која је у основи имала антиратни карактер, ни у ком случају нису претходиле неке дубље припреме. Сматрало се да је довољно да се негде покрене отпор који ће бити општеприхваћен, као што се то догодило током Совјетске револуције. Војници су савладали дежурне и сумњиве, разбили магацине, наоружали се и кренули у град. Побуну, у којој је учествовало око 700 војника словачке националности, водио је наредник Виктор Кобилик. Пушкарање по градским улицама наставило се и наредног дана, док је локално српско становништво у Крагујевцу остало пасивно. Ради гушења побуне, поред аустроугарских јединица стационараних у граду, тада је пристигао и 6. босанскохерцеговачки пук и једно одељење такозваног Оријент корпуса. Након пораза, највећи број учесника у побуни потражио је спас у бекству. У затвору се нашло око 300 Словака. Од тог броја по пресуди преког суда од 21. јуна осуђено је 49 лица, од тога 44 на смрт, док су остали, због недостатка доказа ослобођени. Од укупног броја осуђених на смрт, само тројица нису били повратници са руског фронта. Смртна пресуда над Словацима је извршена истог дана на Становљанском пољу у Крагујевцу.

У духу словенства

Тај догађај имће у периоду између два светска рата значајну улогу у међусобним односима новонасталих држава – Чехословачке и Југославије, које је карактерисало политичко и војно савезништво у оквиру Мале Антанте. То савезништво било је од изузетног значаја за спољну безбедност двеју новонасталих држава, а у првом периоду нарочито југословенске, која је од самог почетка била суочена са војним претњама и субверзивном делатношћу Италије. Чехословачка је као најразвијенија и најнапреднија демократска словенска држава уживала изузетне симпатије и у југословенском грађанству, а током читавог периода до Другог светског рата била је и главни снабдевач наоружањем југословенских оружаних снага. У политици двеју земаља кориштена је свака прилика да се добри узајамни односи истакну и пријатељство нагласи, тако да ће за то послужити и страдање словачких војника у Крагујевцу, јуна 1918. године. Споменик стрељаним, како се говорило чехословачким војницима, подигнут у Крагујевцу 1924. године, био је, не случајно, и први споменик страдалима у Великом рату подигнут на подручју Краљевине СХС, док су иницијатори његовог подизања били представници локалних војних власти у том граду. Споменик је откривен на Становљанском пољу 28. септембра 1924. године.

За Чехословачку је откривање тог споменика имало изузетан морални и симболички значај. Догађај је представљан као симбол словенског отпора Аустроугарској, и допринос народа Чехословачке савезничкој победи. У прослави су учествовали високи представници цивилних и војних власти обеју земаља, док је откривању споменика присуствовала за онај период огромна маса од 20.000 људи.

Нова слична велика манифестација пријатељства одиграла се на Видовдан 1928, када је чехословачка делегација са начелником Генералштаба Јаном Сировим на челу, учествовала на прослави поводом откривања спомен-костурнице палим у Церској бици. Сам генерал Сирови је, носећи

југословенски орден *Бело орла*, одржао говор на српском, истичући да су чешки војници који су се на Церу борили у саставу аустроугарске војске, веровали пре у победу Србије него Аустроугарске, те да су у својим душама носили свест Словенства и веру у коначну победу правде. Чехословачка влада је и финансијски помогла подизање споменика, па су се под истим Спомен-обележјем, поред српских нашли и погинули аустроугарски војници, већином Чеси који су августа 1914. учествовали у нападу на Србију.

Успомена на стрељане словачке војнике поново је евоцирана у вереме кризе, у којој се под притиском нацистичке Немачке Чехословачка нашла 1938. године. Те године, 19. јуна, обележена је у Крагујевцу двадесета годишњица догађаја, што је представљало и једну врсту подршке угроженој савезничкој земљи. Најаву свечаности пратио је текст новинара Политике о побуни „Чехословака“ у Крагујевцу, емотивно обојен, прожет словенским духом. И ако је Југославија била званично неутрална у чехословачко-немачком спору, најаве учешћа око 30.000 југословенских сокола на *Соколском слету* у Прагу, а потом и пријава већег броја добровољаца из Југославије за одбрану Чехословачке од нацистичке агресије, говоре да се та неутралност није односила и на југословенско јавно мњење, које је новинар *Политике* додатно подгревао. Након Другог светског рата догађај је поново добио употребну вредност за дневнополитичке потребе новоуспостављене народне демократије у Чехословачкој.

Играни филм који је снимљен о том догађају дао му је обелахја класне борбе, која је била носећа вредност новог доба. Тако су дешавања из јуна 1918. године, на која је колективно сећање два народа брижљиво гајено и усмеравано, поред историјске, имала и своју политичку функцију, и за демократске, и за тоталитарне режиме двеју земаља. ■

Мр Далибор Денда, капетан Одељење за војну историју Института за стратегијска истраживања

Скица за тему о српским војводама

Очеви и синови

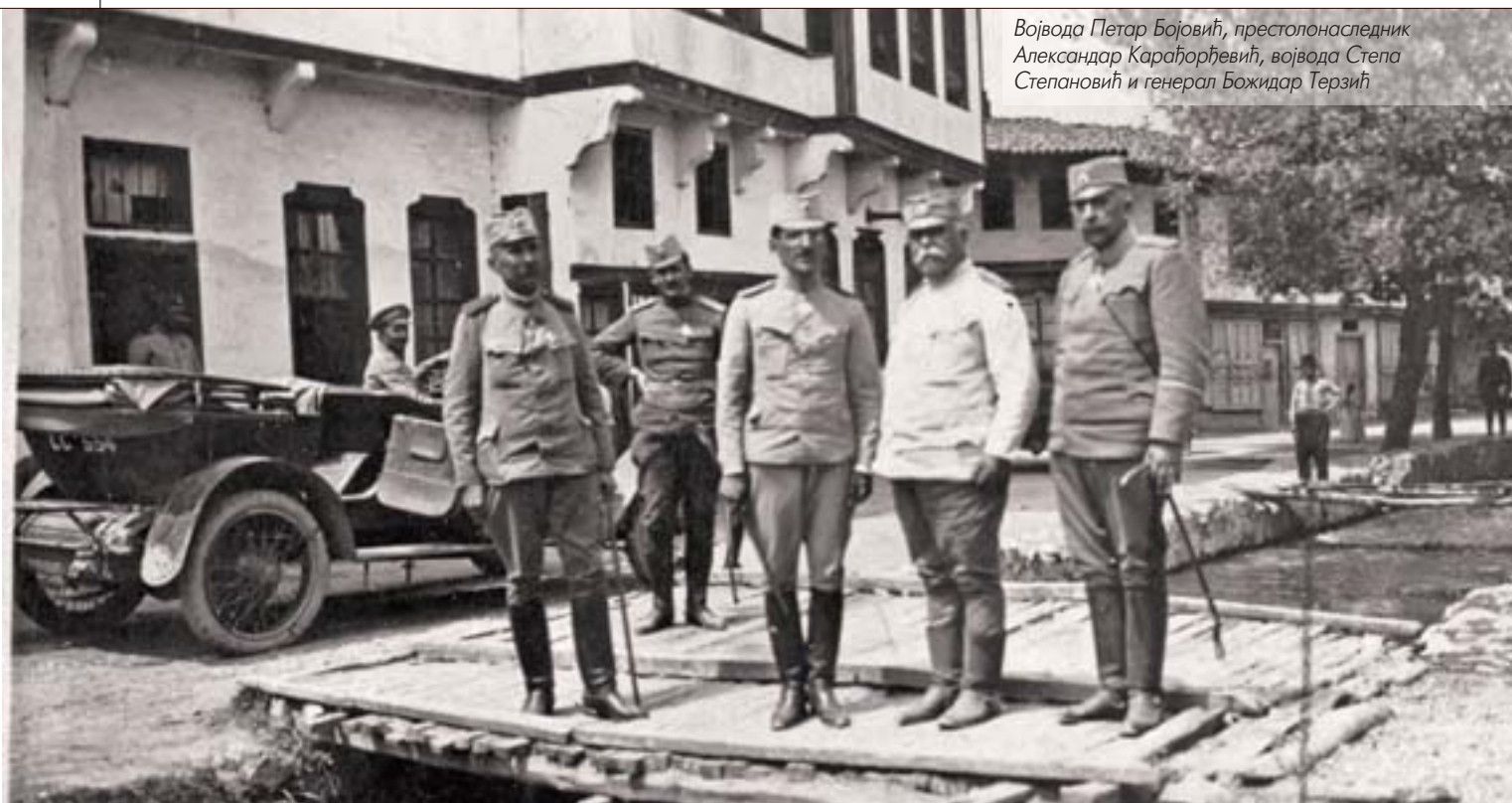
Хероји у Првом и породични страдалници у Другом светском рату!? Репрезентативан пример јесу четири српске војводе и њихови синови. Мушка су деца у то време, најчешће активни или резервни официри, и била предодређена за војну службу.

Војводски чин који је у рангу фелдмаршала имао је и почасно значење. У српску војску уводи се *Законом о устројству војске* из 1901. године. По том закону краљ је могао, по личном нахођењу, да чин војводе додели генералима који су се нарочито истакли и то, само у рату. Зато је требало чекати више од деценије пре него што су га добили генерали Радомир Путник – после Кумановске битке 1912, Степа Степановић – после Церске битке 1914, Живојин Мишић – после Колубарске битке 1914, и Петар Бојовић при крају рата – септембра 1918. године. На њима су се преламале многе мене политике, чиме се отвара вечно питање односа политичара и војника: Путник је пензионисан и активиран, Мишић више пута пензионисан и поново активиран, док је Бојовић смењен на Солунском фронту. Осим четворице војвода, тај чин имао је и један француски официр, Франше Д'Епере, који је био почасни војвода. У Другом светском рату, иако

се то не поклапа са његовим официјелним војним значењем, у даљем току претрпео је инфлацију додељивањем у четничком покрету. На другој страни, као еквивалент чину војводе, партизански покрет је увео чин маршала, а додељен је само једном – вођи партизанског покрета који га је љубоморно чувао.

Персонална историја

Четворица војвода била су официри српске војске која је после победа у Првом светском рату завршила у новоствореној држави Срба, Хрвата и Словенаца – Краљевини Југославији. Српске жртве биле су огромне и износиле чак до трећине њеног становништва, које још није било зацелило ране из претходних балканских ратова. Треба истаћи да је цена победа у Првом светском рату, с обзиром на жртве, била велика, а сама победа завијена у црно. Нешто

Војвода Петар Бојовић, престолонаследник Александар Карађорђевић, војвода Степа Степановић и генерал Божидар Терзић

старији од Мишића, Степановића и Бојовића, који су рођени педесетих година XIX века (1855, 1856. и 1858) био је Радомир Путник, рођен 1847. године, а умро је 1917, не дочекавши завршетак Првог светског рата. Радомир Путник је чин генерала добио 1903. године, Степа Степановић 1907, а Мишић и Бојовић 1912. године. Мишић и Степановић су умрли између два светска рата. Прво Мишић 1921, а Степановић 1929. године. Најдуже је живео Петар Бојовић који је умро у Београду јануара 1945, дочекавши његово ослобођење.

Војвода Радомир Путник имао је седморо деце: четири сина и три кћерке. Два сина су му умрла пре Другог светског рата. Трећи син је био електротехничар, док је четврти постао официр. Пуковник Димитрије Путник је у Другом светском рату био војни изасланик у Софији и Москви. Југословенска краљевска влада, која је била у изгнанству у Лондону, након уклањања генерала Душана Симоновића, Богољуба Илића и браће Мирковић, поставила га је 1942. за команданта југословенских снага у Египту. Димитрије Путник је након рата остао у емиграцији у Француској, где је и умро.

Војвода Степа Степановић је имао две кћерке. Војвода Живојин Мишић је имао шесторо деце: три сина и три кћерке. Најстарији Радован, чиновник Народне банке, резервни официр, страдао је крајем Другог светског рата као немачки заробљеник. Александар – управник лечилишта у Врњачкој Бањи и потом резервни официр пришао је четничком покрету Драже Михаиловића. Са Дражом Михаиловићем био је приликом његових сусрета са Јосипом Брозом Титом у јесен 1941. године. Немци су га ухватили и стрељали у Ваљеву децембра 1941. године. Трећи син Војислав, агроном по занимању, био је припадник партизанског покрета. Након Титовог сукоба са Стаљином 1948. године, изјаснио се за Резолуцију Информбироа, због чега је био на издржавању казне. После изласка из затвора радио је у Градском зеленилу у Београду и био управник Ботаничке баште.

Петар Бојовић је имао шесторо деце: четири сина и две кћерке. Један син умро је 1915. године, а други као двогодишње дете. Два друга сина преживела су Други светски рат. Божидар, који се није женио, и кћерка Рада извршили су самоубиство у Београду шездесетих година, док је други син, Добрица, служио робију у Сремској Митровици као припадник четничког покрета Драже Михаиловића. Указујемо на до сада у историографији некористићено писмо које је војвода Петар Бојовић 10. децембра 1942. упутио генералу Дражи Михаиловићу, у коме истиче Михаиловићеву борбу, пишући: „Сазнање да сте Ви, драги Србине и ђенерале, развили ослободилачку заставу... изазвало је у мени ве-

лику радост и до максимума појачало жељу за личним учешћем у данашњој борби. У одсуству физичке снаге да узмем непосредно учешће у остваривању овог великог дела нације, ја сам Вам, драги и велики сине српског рода, ставио на расположење моје име и моју децу, уз очински поздрав и војничку заповест: *Напред у победу, за краља и отаџбину*“.

Два дела једног рата, како се истиче у немачкој историографији, који је обележио прву половину XX века, донела су смрт, рушења, патње и разочарања. Историјско искуство након Првог светског рата говори нам да се брзо заборављало и да су убрзо следила још бестијалнија страдања, до тада незабележена у историји људског друштва. Она говоре о бескрајним примерима људског неразума, о ликовима галерије злочина и логорима, „изуму“ за људско страдање, у којима, у име идеје крви и расе, нису били поштеђени ни деца, ни жене, ни старци. Развој ратне машинерије досегао је могућности уништења целокупног човечанства.

Време нетрпељивих

Очеви су током Првог и између два рата, сем Петра Бојовића, сишли са војничке и животне сцене. Синови су одрастали након Првог светског рата, у коме су се урушила стара царства и створане нове државе, каква је била и Југославија. Биле су изражене идеје Совјетске револуције, изазови комунизма, његов извоз као идеје интернационализма, али и злоупотребе. Политички пејзаж историје великих европских сила тог времена показао је искуство либералног, социјалистичког и фашистичког модела, који су подељени између капиталистичког и комунистичког пројекта. Управо су се у то време, у периоду 1919–1939, ауторитарни покрети најбујније исказивали, што је испољавало радикалне ставове у уверењу да све почиње од њих. Ауторитарни национализам, оличен у фашизму у Италији и националсоцијализму у Немачкој, водили су

Војвода Живојин Мишић са синовима

свет у нове сукобе. То је период који професор Андреј Митровић сликовито назива „време нетрпељивих“.

Простор Балкана је важио за место на коме се зачињу ратни сукоби. Шта тек рећи за сукобљене идеологије и друштвене промене које су се десиле у Југославији у Другом светском рату. Чести ратови разарају друштва и пресецају друштвене процесе, што на личном и породичном нивоу оставља неизбрисиве трагове. Да ли се од рата лично и породично могло дистанцирати? Када се сагледају ОЧЕВИ и СИНОВИ у ратним врлозима и кланицама које су донели Први и Други светски рат, неизоставно се намеће закључак о распаду породице. Управо су репрезентативан пример породице српских војвода, о чему говоре њихове судбине. Свакако да су синови познатих носили „терет“ имена очева који су били хероји Првог светског рата. Гледајући генерацијски, реч је одласку једне и доласку друге генерације са другачијим ставовима, искуствима и захтевима. Генерацијска размимолажења потанко рашчлањује руски писац Иван Тургенев у роману *Очеви и синови*, што је и мото наслова. ■

Др Милан ТЕРЗИЋ
начелник Одељења за војну историју
Института за стратегијска истраживања

Потреба научног поимања историје

Онако како је уистину и било

Чињеница је да се највећи и најважнији сукоби Великих сила нису десили на Балкану и на овом простору није решаван ни Први, а ни Други светски рат. Управо то је разлог за сагледавање сопствене улоге, која се, неретко, превише наглашава. Књижевне фикције и уметнички доживљаји сопствене величине замућују поље реалног расуђивања и воде нас у ћорсокак. Одмереним приступом, уз поштовање другог и других, можемо најбоље одредити своје место у породици балканских и европских народа.

Саопштења учесника Међународне конференције, гледајући просторно, односила су се на задату тему Балкана, било да је реч о његовим рубним, у рату захваћеним просторима, или оним везаним за Србију као централну земљу Балканског полуострва. Поједина саопштења допирала су ван балканских простора, пратећи као последицу рата избеглице, а једно саопштење је говорило о ширем контексту Првог светског рата и односило се на допринос Канаде савезничким ратним напорима.

Проблематика рата била је у центру пажње појединих саопштења, било да је реч о организацији и формацији војски, ратним путевима појединих јединица, ратним операцијама, фронтovima, повлачењу снага и стратeгијским искуствима. Учесници су говорили и о последицама које је рат са собом носио, износећи чињенице о злочинима, терору, жртвама, заробљеништву, избеглиштву, затворима, логорима... Изазови рата – ући или остати неутралан, изневерити савезништво или помоћи – били су теме које су заокупљале румунско и грчко учешће у рату. На освојеном простору успостављана је окупациона власт која је демонстрирала снагу, а понашање окупатора и успостављање окупационе власти у Србији били су предмет саопштења о аустроугарским злочинима почетком рата и примени силе против цивилног становништва. Поједине теме су отварале питања краја рата, када се увиђала узалудност даљих жртава оних који су били пред поразом, након чега су следиле антиратне побуне. Победници су правили прекомпозицију простора плановима стварања нових држава, због чега су се за неке постављала питања да ли је реч о ослобођењу или новој окупацији појединих простора. Отворена су питања односа војника и политичара, судбине „малог“ човека у „великом“ рату, те распада породица у контексту судбине очева и синова у Првом и Другом светском рату.

Тематским и хронолошким саопштењима покривен је Конференцијом задати простор током трајања рата 1914–1918. године. У саопштењима је изношена архив-

ска грађа различите провенијенције (војна, политичка, дипломатска, лични фондови), различитих земаља (српска, француска, аустроугарска, немачка, румунска, бугарска, грчка, турска). На Конференцији је учесницима презентована грађа Војног архива Србије и његов програм дигитализације, а француски колега је представио Србију виђену у документима француских архива.

Дискусије су знатно допринеле духу размене научних информација, допуњајући поједине приче и указујући на путеве којима даље треба ићи ка новим сазнањима. У дискусијама су преовладале несечичност и научни приступ, који не познају границе. Понеки изузетак својствен је за политички „прегрејане“ балканске приче. Истакли бисмо однос колега из иностранства које су, највећим делом, пажљиво саслушале већину саопштења, несечично настављајући разговоре у паузама и вечерњим дружењима.

Саставни део конференције био је и студијски излет трећег дана, када су учесници Конференције посетили Меморијал Колубарске битке у Лазаревцу, обилазећи заједничку Спомен-костурницу. Потом је следила посета некрополи династије Карађорђевића на Опленцу, где су учесници били у прилици да „прошетају“ српском историјом 19. и 20. века.

Изазови рата

Научни допринос је несумљив у правцу продубљивања појединих тема и покретања различитих питања, како се већ рат преламао на све сегменте друштва. Саопштења са конференције објавиће се у зборнику радова са овог скупа, а његово објављивање на енглеском језику, помогло би у свету бољој презентацији научних достигнућа Србије о војној историји Првог светског рата.

Значај конференције је у продубљивању и успостављању научних веза из области војне историје. То је и својеврсни вид научно-дипломатског представљања своје државе. Обновљени су стари контакти, успостављене нове научне везе, договорани нови облици сарадње, представници Србије позвани су на научне конференције широм Европе и конкретније прецизирани заједнички пројекти из области војне историје, чиме је проширен коридор за презентовање достигнућа српске војне историографије. Учесници ће након повратка у матичне земље бити у прилици да изнесу своје утиске о тродневном боравку у Србији. Није неважно нагласити да је канадски колега, на препоруку колега из Србије, купио неколико примера књиге професора Андреја Митровића, Србија у Првом светском рату, објављене на енглеском. Тиме ће се студенти у иностранству лакше и потпуније едуковати о српском углу гледања на Први светски рат. Зато је ово прилика да се укаже на недостатак литературе о српској историји која

би била објављена на другим језицима и тиме била доступна светској јавности.

Треба посебно нагласити да је пут институционалне сарадње, у овом случају са онима који се баве војном историјом у Европи и свету, најсигурнији пут за учешће државе у светској војној историографији. Све то помаже бољем разумевању и преко потребном превладавању прошлости, која је на Балкану оставила дубоке трагове. Некадашњи британски премијер Винстон Черчил луцидно је запазио да балкански народи пате од вишка историје, произведећи је више него што могу ментално да савладају. Зато је на овим просторима изражена искључивост и увереност свих појединачно да су у праву и да су други криви за њихове проблеме. Сигуран пут за излазак из тог ћорсокака јесте у научном изучавању историје, без њене политичке употребе и дневне операционализације.

У Првом светском рату су се распала царства, победила је Совјетска револуција, створене су нове државе, каква је и Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, у коју је Србија уложила своје победе, своју жртву и своју државност. Гледајући из данашњег угла, када више нема југословенске државе, историчари новонасталих држава према Југославији се често односе као према дежурном кривцу, утркујући се ко ће је више засути из свих оружја. Није неважно истаћи да је она створена у овом рату. Управо је настала, како вољом великих сила, тако вољом целокупне српске интелектуалне, политичке и војне елите. Нису је створили југословенски комунисти, на које се најчешће сваљује сва одговорност за њен нестанак и за све што у њој није ваљало. Гледајући из тог угла, на Конференцији је недостајало више саопштења о темама које би указале на стварност полазишта Југославије. Због тога, данас, политизујуће и ненаучно звуче изјаве да Југославију није требало стварати. Исти део те ненаучне приче јесу тврдње

које полазе од става „шта би било да је било“. У историји је било то што је било – и тај идеал истине је врховни домет коме тежи историјска наука. Посао историчара је да кажу каква је та држава била, како би онда, са аргументима, раскрстили са појединим заблудама о томе ко је ту идеју употребљавао и злоупотребљавао.

Идеал истине и ожиљци победе

Рат је донео смрт, рушења, патње и разочарања. Повод за овај рат нађен је управо на Балкану и овај простор је током историје означаван као место на коме се зачињу ратни сукоби. Ратови су отпочињали ултиматумима, те због неразумевања, неспособности дипломатије да премости супротности, због недостатка воље за компромисима, и све се завршавало милионима мртвих и рањених. Трпало је да прођу десетине година да се зацеле ране ратних страдања. За Србију, узимајући искуство балканских ратова и Првог светског рата, с обзиром на жртве, рат је значио уништавање биолошке супстанце народа. Из рата нико није изашао здрав, недодирнут и неповређен. Зато је победа имала своју цену и победници су носили њене „ожиљке“.

У до тада највећој светској ратној катаклизми – Првом светском рату, сукобиле су се највеће светске силе, светски гиганти: Немачка, Француска, Велика Британија, Русија, САД, Италија... На њиховим бојиштима решавана је судбина победника. Балканско ратиште је било битно и свакако најважније за Србију, али ипак само једно од многих. На ње-

му нису вођене одлучујуће битке и није било чеоних сукоба великих светских сила. Свакако, можемо да будемо поносни на Дрину, Мачков камен, Цер, Колубару, одбрану Београда, мајора Гавриловића, Солунски фронт, Топлички устанак, ослобођење 1918. и укупни допринос савезничким ратним напорима, да се с поштовањем односимо према Албанској голготи, избеглиштву на Крфу, острву Видо, Зејнтелику и другим местима. Српске војводе Путник, Мишић, Степа и Бојовић с поносом стоје уз раме са маршалима Петеном и Д'Епером. То је и разлог за српско присуство на годишњицама обиљежавања Првог светског рата. Ове године, први пут, не на Јелисејским пољима већ у Вердену. На њима се данас заједнички појављују француски и немачки представници, који су у Првом светском рату били у ратном сукобу. Зато поново указујемо на чињеницу да се највећи и најважнији сукоби великих сила нису десили на Балкану и на овом простору није решаван ни Први, а ни Други светски рат. Управо то је разлог за сагледавање сопствене улоге, која се, неретко, превише наглашава. Књижевне фикције и уметнички доживљаји сопствене величине замућују нам поље реалног расуђивања и воде нас у ћорсокак. Одмереним приступом, уз поштовање другог и других, можемо најбоље одредити своје место у породици балканских и европских народа. Један камен у том мозаику је и ова конференција. ■

Др Милан ТЕРЗИЋ
начелник Одељења за војну историју
Института за стратегијска истраживања

У ишчекивању зборника

Учесници конференције

Др Мира Радојевић, Филозофски факултет Универзитета у Београду: *Цивили и официри; Искуство Самосталне радикалне странке 1903–1918.*

Др Милан Терзић, Институт за стратегијска истраживања:

Очеви и синови; Хероји Првог и породични страдалници Другог светског рата (скица за тему о српским војводама)

Мр Марек Мешко, Војноисторијски институт, Словачка:

Мисија Милана Растислава Штефаника у Србији

Др Мирослав Јовановић, Филозофски факултет Универзитета у Београду:

Велики рат и Мали човек: Први светски рат између светске и националне димензије (Концепти, тумачења, отворена питања)

Др Ференц Полман, Војноисторијски институт Министарства одбране, Мађарска:

Аустроугарски злочини над Србима на почетку Првог светског рата

Др Душица Бојић, Историјски музеј Србије:

Српске избеглице у Првом светском рату

Мајор мр Слободан Ђукић, Војна академија:

Аустроугарски заробљеници у Србији 1914–1915. године

Др Славица Ратковић-Костић, Институт за стратегијска истраживања:

Краљевско-српска војска 1916–1917; Организација и формација

Мајор мр Звездан Марковић, Војни музеј Словеначке војске, Словенија:

Ратни путеви жловеначких пуковаж аустроугарске војске

Пуковник Станчо Станчев, начелник Центра за војну историју и научене лекције В.А.Г.С. Раковски, Бугарска:

Крај војних операција бугарских оружаних снага у Првим светском рату

Мајор мр Димитрис Кацикостас, Директорат за војну историју КоВ, Грчка:

Неутралност или савезништво?

Др Слободан Марковић, Факултет политичких наука:

Тема Србије у настојањима Елефтериоса Венизелоса да уведе Грчку у рат

Др Ив Раик, Краљевски војни колеџ, Канада:

Нација је украшена рухом новог поноса – Версај: Излазак Канаде на међународну позорницу

Потпуковник Лауренциу-Кристијан Думитру, Институт за политичке студије одбране и војну историју, Румунија:

Јул–август 1914. године, Румунија одбија да нападне Србију

Др Тамара Шер, Институт за савремену историју Универзитета у Бечу, Аустрија:

Силе и снага: Аустроугарски окупациони режим у Србији током Првог светског рата

Др Есат Арслан, председник Одељења за међународне односе Универзитета Чаг, Турска:

Отомански војни гувернаман у Румунији у Првом светском рату

Капетан мр Далибор Денда, Институт за стратегијска истраживања:

Антиратна побуна аустроугарских војника у Крагујевцу јуна 1918. године и њена каснија пропагандна употреба

Др Владимир Пребилич, Факултет друштвених наука, Словенија:

Фронт на Сочи 1915–1917 и његов утицај на словеначко залеђе и цивилно становништво

Др Дамијан Гуштин, директор Института за новију историју, Словенија:

Крај рата 1918 – словеначке земље између Аустоугарске, Антанте и стварања националне државе

Др Миле Бјелојац, Институт за новију историју Србије:

Ослобођење или окупација несрпских крајева?

Академик Ђорђе Борозан, Црногорска академија наука и уметности:

Црна Гора у Првом светском рату

Др Божица Младеновић, Историјски институт:

Два мемоарска записа о повлачењу српске војске кроз Црну Гору крајем 1915. године

Мр Емануел Пенико, главни архивист у Одељењу за историју КоВ, Француска:

Србија у Првом светском рату виђена у документима француских архива, типолошка перспектива

Потпуковник мр Иван Мијатовић, Војни музеј:

Стратегијска искуства српске војске из Првог светског рата на страницама часописа „Ратник“

Конференцију је отворио министар одбране Драган Шутановац

